

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2004:56

Upphovsrätt i förändring?
En undersökning av några upphovsrättsorganisationers remissvar på
Departementsskrivelsen 2003:35

SARA ERIKSSON
ELLINOR SÄFSTRÖM

© Eriksson/Säfström

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren/författarna.

Svensk titel: Upphovsrätt i förändring? En undersökning av några upphovsrättsorganisationers remissvar på Ds 2003:35

Engelsk titel: Copyright in change? An examination of copyright organisations referral statements to Ds 2003:35

Författare: Sara Eriksson, Ellinor Säfström

Kollegium: 1

Färdigställt: 2004

Handledare: Lena Waldau

Abstract: In the year 2003 the Swedish ministry of Justice drew up a communication about the incorporation of the European Union's directive about *harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the Information Society, 2001/29/EG*. The communication's name is Ds 2003:35. This study examines the arguments in the communications from some of the copyright organisations in Sweden. For this study we have used five referral statements from organisations who represents different types of originators. We have studied their arguments and how well they argue for their theses. The copyright organisations argues for stricter copyright laws and the purpose of this study is to examine why they recommend this. We have looked into the parts of the communication that will have an impact on the situation of the public libraries. The study contains a review of the treaties and conventions that lead up to the drawing up of the proposal. We also present a review of the Swedish copyright laws, the history, the changes and what its purpose is. We also introduce the communication Ds 2003:35 with particular emphasis on the articles that we examine in our analyses. We present how the articles are designed today and what the proposed changes are. We found that the organisations' arguments are almost exclusively of economic character. The organisations ask for stricter copyright laws in order to make higher profit. The originators' non-profit rights are not being considered at all in the communications.

Nyckelord: upphovsrätt, copyright, informationssamhälle, information society, upphovsrättsorganisationer, copyright-organisations, bibliotek, library.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	7
1.3 Problemformulering	7
1.4 Frågeställningar	8
1.5 Avgränsningar	8
1.6 Definitioner	9
1.7 Disposition	10
2. Metod och material	11
3. Tidigare forskning	14
4. Teori	17
4.1 Debora J. Halbert	17
4.2 James Boyle	19
5. Internationella konventioner och fördrag	21
5.1 Bernkonventionen	23
5.2 TRIPs avtalet	24
6. Nya IT-anpassade konventioner och fördrag	26
6.1 WIPO-fördraget	26
6.2 EU-direktivet om harmonisering av upphovsrätten	28
6.2.1 Utvecklingen av direktivet	29
6.2.2 Syftet med direktivet	30
7. Upphovsrätten i Sverige	32
7.1 Upphovsrättens huvudprinciper	32
7.2 Bevakning av rättigheterna	34
8. Presentation av departementsskrivelsen 2003:35	36
8.1 Framställning av exemplar för privat bruk (12 § URL)	37
8.1.1 Föreslagna ändringar i 12 § URL	38
8.2 Framställning av exemplar inom bibliotek och arkiv (16 § URL)	39
8.2.1 Föreslagna ändringar i 16 § URL	40
8.3 Biblioteks och arkivs möjligheter att överföra verk till allmänheten och att sprida exemplar i digital form (42d § URL)	40
8.3.1 Föreslagna ändringar i 42d § URL	40
8.4 Offentliga framföranden m.m. (21 § URL)	41
8.4.1 Föreslagna ändringar i 21 § URL	41
9. Analys	43
9.1 Administration av Litterära Rättigheter I Sverige (ALIS)	43
9.1.1 Remissyttrande från ALIS	43
9.1.2 Analys av ALIS argumentation	44
9.2 Svenska Journalistförbundet (SJF)	46
9.2.1 Remissyttrande från Svenska Journalist Förbundet	46
9.2.2 Analys av Svenska Journalist Förbundets argumentation	46
9.3 Förläggarna	47
9.3.1 Remissyttrande från Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningen	48
9.3.2 Analys av Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningens argumentation	49

9.4 Kulturarbetarna.....	51
9.4.1 Remissyttrande från KLYS och Copyswede.....	51
9.4.2 Analys av KLYS och Copyswedens argumentation.....	54
9.5 Sveriges Författarförbund (SFF).....	56
9.5.1 Remissyttrande från Sveriges Författarförbund.....	56
9.5.2 Analys av Sveriges Författarförbunds argumentation.....	58
9.6 Sammanfattning av analysen.....	61
10. Diskussion och slutsatser.....	62
11. Sammanfattning.....	68
Käll- och litteraturlista.....	70

Bilagor

Bilaga 1. Remissinstanser, Ds 2003:35

Bilaga 2. Medlemmar i KLYS

Bilaga 3. Medlemmar i Copyswede

Förkortningar

ALIS	= Administration av Litterära Rättigheter i Sverige
BUS	= Bildkonst Upphovsrätt i Sverige
COPYSWEDE	= Konstnårsorganisationernas förhandlings- och inkasseringssorgan för upphovsrätt
EBLIDA	= European Bureau Of Library, Information and Documentation Associations EBLIDA är en paraplyorganisation för organisationer inom biblioteks- och informationssektorn.
EES	= Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet
EU	= Europeiska Unionen
FSL	= Föreningen Svenska Läromedelsproducenter
GATT	= General Agreement of Tariffs and Trade
IFLA	= International Federation of Library Associations and Institutions. Världsomspännande ideell biblioteksorganisation som arbetar med frågor som rör yrkesarbetande inom biblioteks- och informationssektorn.
KLYS	= Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd
SAB	= Sveriges Allmänna Biblioteksforening
SBS	= Svenska Bibliotekarieförbundet
SFF	= Sveriges Författarförbund
SJF	= Svenska Journalistförbundet
STIM	= Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå
SvF	= Svenska Förläggareföreningen
TRIP	= Trade Related Aspects of International Property
URL	= Upphovsrättslagen
WIPO	= World Intellectual Property Organisation. FN:s organ för immaterialrätt
WTO	= World Trade Organisation

1. Inledning

Den 22 maj 2001 antog Europaparlamentet och den Europeiska Unionens Råd ett direktiv om ”harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället”.¹ Direktivet ska anpassa medlemsstaternas upphovsrättslagstiftning till informationsteknologins förutsättningar, till ny teknik för spridning av och tillgång till skyddade verk. Syftet med direktivet är att stärka upphovsrätten, och samtidigt upprätthålla balansen mellan uphovsmän och rättsinnehavare i fråga om rättigheter och skyldigheter.

Enligt direktivet skulle reglerna senast införlivas i de nationella lagstiftningarna den 22 december 2002. I Sverige, liksom i många andra europeiska länder, har införandet dragit ut på tiden. Frågorna kring den nya lagstiftningen har engagerat många olika aktörer, allt från upphovsrätsorganisationer och medieföretag till bibliotek, kulturinstitutioner och handikappsförbund. Lobbyverksamhet har bedrivits för att påverka innehållet i det nya lagförslaget. Nu, i skrivande stund är det april 2004 och Sverige har ännu inte anpassat upphovsrättslagstiftningen till direktivet. Det senaste steget i lagstiftningen är Departementsskrivelsen 2003:35 om *Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.*² som kom hösten 2003.

Med tanke på att Sverige har överskridit den utmäta tiden för införlivandet av direktivet med nästan ett och ett halvt år, är det nödvändigt att förstå komplexiteten kring upphovsrättens innehåll och utveckling. Ett antal internationella konventioner och avtal på området som Sverige har ratificerat ligger till grund för gällande rätt och sedan inträdet i EU är Sverige skyldiga att harmonisera landets lagstiftning med unionens lagar och direktiv.

1.1 Bakgrund

Första gången vi kom i kontakt med den nya problematiken kring upphovsrätten var under andra terminen på bibliotekshögskolan i Borås. En föreläsning av Kungliga bibliotekets chefsjurist Susanna Broms ökade vårt intresse och fick oss att inse hur viktigt området var för biblioteken och deras framtid. Broms föreläste med stort engagemang och beskrev ur ett biblioteksperspektiv vilka problem som skulle kunna uppstå i och med att en stärkning av upphovsrätten kom till stånd. När det så var dags att välja ämne till magisteruppsatsen enades vi, författarna av denna uppsats, om att fördjupa oss i upphovsrättens senaste utveckling och hur den kan komma att påverka biblioteken. Vi visste att en lagändring i form av en departementsskrivelse var på gång i Sverige och utifrån denna började vi vårt sökande efter material. Ganska snart fann vi att det inte skrivits mycket om de svenska folkbiblioteken och deras förhållande till den senaste upphovsrättsliga utvecklingen. Några uppsatser behandlade EU-direktivet 2001/29/EG, biblioteken och deras intresseorganisationers förhållande till det, men inte den senaste departementsskrivelsen.

Vi har valt att i denna uppsats inte utgå från bibliotekens hållning till departementsskrivelsen utan istället undersöka vad några uphovsmannaorganisationer tycker. Biblioteken har en annan syn än uphovsmannaorganisationerna i frågan om huruvida upphovsrätten bör stärkas

---

¹ Rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället, EGT nr L 167/10, 22.6.2001.

² Departementsskrivelse 2003:35, *Upphovsrätten i informationssamhället, -genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.* Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

eller inte. Vi ansåg det därför intressant att följa bibliotekens ”motståndare” i frågan om upphovsrätten, särskilt med tanke på att det som tidigare skrivits har utgått från bibliotekens intressen. Upphovsmannaorganisationerna har stora ideella och ekonomiska intressen av att upphovsrätten stärks och vi finner det intressant att se vilka argument de för fram för att så ska ske.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka argument som förs fram av ett antal olika organisationer som företräder upphovsmän i frågan om det nya lagförslag som återfinns i Departementsskrivelsen 2003:35 (Ds 2003:35). Vi vill genom denna argumentationsanalys få veta varför en del upphovsrättsliga organisationer så starkt förespråkar en förändring i upphovsrätten men också hur dessa olika förändringar kan komma att påverka biblioteken och deras förutsättningar.

1.3 Problemformulering

Den svenska upphovsrättslagstiftningen har till uppgift att upprätthålla en balans mellan upphovsmännens rättigheter och allmänhetens intressen. Frågan om vems intressen upphovsrätten egentligen ska tillvarata har på nytt väckts genom EU-direktivet om ”harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället”. EU-direktivet om harmonisering av upphovsrätten är inte ett kulturdirektiv utan ett handelsdirektiv. Information och upphovsrättsskyddat material får en större roll som handelsvara för var dag som passerar. Bakgrunden till direktivet är att den digitala utvecklingen på ett nytt sätt möjliggör för upphovsrättsskyddade verk att snabbt och enkelt kopieras och spridas mellan olika användare och länder. Detta är något som gillas av några och ogillas av andra.

Tydligt är att information får en allt större roll att spela i samhället. Informationsbranschen är den bransch som ska skapa tillväxt och nya jobb inom EU. 1999 stod förädlingsvärdet på upphovsrättsligt skyddat material för 5-6 procent av bruttonationalprodukten, vilket för Sveriges del innebar 75-90 miljarder kronor. Det är lika mycket som Sveriges jordbruk, skogsbruk, fiske, trävaruindustri och gruvindustrin tillsammans.³ Ju större ekonomisk makt information och upphovsrättsligt skyddat material får, desto högre krav kommer att ställas på en skärpning av upphovsrättslagstiftningen.

Biblioteken har i sin tur en demokratisk uppgift att tillgodose invånarnas behov av information⁴. I och med utvecklingen av information som handelsvara leder detta till en försvårande situation för biblioteken. Information blir en fråga om ekonomiska resurser. Allmänheten, studenter, forskare m.fl. får svårare att ta del av all den information som finns att tillgå om denna ska avgiftsbeläggas. Bibliotekens demokratiska roll som förmedlare av information försvåras avsevärt om möjligheterna till att ta del av information ska vara beroende av de ekonomiska resurser en användare har. En grundläggande del i ett demokratiskt samhälle är att alla ska ha samma möjlighet att ta del av information och kunskap, oavsett ekonomiska förutsättningar eller gruppstillhörighet.

---

³ Nilsson, Sven (1999). *Kulturens vägar: kultur och kulturpolitik i Sverige*. Malmö: Polyvalent, s. 492.

⁴ Bibliotekslag (SFS 1996:1596), <http://www.kb.se/Notiser/Bibliotekslagen.htm>[2004-04-28]

1.4 Frågeställningar

Vilka argument för upphovsmannaorganisationerna fram i frågan om det nya lagförslag som återfinns i Ds 2003:35?

Varför förespråkar dessa organisationer de förändringar de föreslår av upphovsrättslagstiftningen så som det framgår av argumenten?

1.5 Avgränsningar

Vi har valt att använda oss av material som i första hand rör Departementsskrivelsen 2003:35, om upphovsrätten i informationssamhället. I skrivelsen föreslås lagändringen träda i kraft den 1 januari 2004, men ännu under våren har ingenting hänt. När den slutligen kommer att träda i kraft vet vi inte, men vi utgår från att lagförslaget förblir oförändrat och att det bara är datumet som kommer att ändras. I första hand kommer vi att titta på fyra paragrafändringar av upphovsrättslagen (URL) som berör biblioteken och dess verksamhet och som föreslås i Ds 2003:35. Dessa fyra är 12 § URL om framställning av exemplar för privat bruk, 16 § URL om framställning av exemplar inom bibliotek och arkiv, 42d § URL om biblioteks och arkivs möjligheter att överföra verk till allmänheten och sprida exemplar i digital form och 21 § URL om offentliga framföranden. Paragraferna kommer att presenteras i sin nuvarande ordning samt hur de föreslagna ändringarna ser ut.

Det material vi använder i analysen består av fem remisser från sju olika upphovsrättsorganisationer. Sammanlagt har det, i skrivande stund, inkommit 104 remisser från olika instanser (se bilaga 1) samt ett antal från privatpersoner. Av dessa 104 instanser har vi valt ut sådana som företräder olika upphovsmän. Dessa remisser kommer från ALIS (Administration av Litterära rättigheter I Sverige), SJF (Svenska Journalistförbundet), FSL (Föreningen Svenska Läromedelsproducenter), SvF (Svenska Förläggarföreningen), KLYS (Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd), Copyswede och SFF (Sveriges Författarförbund). Organisationerna kommer att få en närmare presentation i samband med analysen.

Tre av organisationerna, ALIS, KLYS och Copyswede är samarbetsorganisationer mellan flera olika upphovsmannaorganisationer. I ALIS ingår bl.a. SJF och SFF, i KLYS ingår bl.a. Sveriges Dramatikerförbund och Sveriges Författarförbund och i Copyswede ingår bl.a. STIM och BUS. Några av organisationerna, exempelvis, SJF och SFF, bidrar alltså med ett eget remissyttrande och är med som en del i en samarbetsorganisationens remissyttrande. Att vi har valt att ta med dessa organisationer två gånger beror på att samarbetsorganisationerna behandlar de övergripande frågorna mer medan de enskilda organisationerna är inriktade på frågor som berör just deras intressen.

1.6 Definitioner

Inledningsvis definierar vi här några begrepp som vi kommer att använda oss av i uppsatsen. Vi vill främst förtydliga begreppen så att läsaren inte missförstår uppsatsens innehåll och betydelse. Vi kommer att använda oss av *Nationalencyklopedins*⁵ (NE) definition av alla begreppen utom begreppet upphovsmän. Då vi anser att NE:s definition av begreppet upphovsmän är för tunt har vi valt att definiera det med våra egna ord.

Begreppet **demokrati** står för att jämlikhet och frihet samt förståelse och ömsesidig respekt ska råda inom det politiska beslutsfattandet och inom det rättsliga systemet. Utöver dessa värden ingår yttrandefrihet, religionsfrihet, allmän rösträtt, likhet inför lagen och informationsfrihet.⁶ I vår uppsats vill vi främst använda begreppet demokrati för att belysa vikten av informationsfrihet. Informationsfriheten är en del av yttrandefriheten och innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av myndigheter och oberoende av territoriella gränser. Begreppet vilar också på den uppfattningen om alla människors lika värde. Oavsett kön, etnisk eller religiös tillhörighet, sexuell läggning eller om man härstammar från annan minoritetsgrupp, ska människan ha samma rätt till fri information.⁷

Globalisering beskrivs som den förändringsprocess varigenom stater och samhällen över hela jorden knyts samman i ömsesidiga beroendeförhållanden. Globalisering kan ses som en samlingsbenämning på utvecklingen inom politik, ekonomi och kultur. När termen syftar på politiska förhållanden avses ofta ett minskat nationellt handlingsutrymme och att det politiska beslutsfattandet flyttas upp från en nationell till en mellan- eller överstatlig nivå. Med ekonomisk globalisering avses den senaste fasen i kapitalismens utveckling, under vilken företagens transnationella aktiviteter anses ha lett till att de nationella ekonomierna har blivit allt mer integrerade. När globalisering syftar på kulturella förhållanden avses en tendens till enhetlighet i konsumtionsmönster och spridning av samma kulturprodukter över hela världen.⁸ Det är främst den politiska och ekonomiska globaliseringen vi syftar till i uppsatsen.

Termen **information** används för att beteckna innebörd eller kunskapsinnehåll i ett meddelande. Information skiljer från *data*, som utgör den yttre form, kodning eller representation som överbringat innehållet. Ofta används orden data och information utan åtskillnad, ord som informationsteknologi syftar i regel på datorteknologi och -tillämpningar. Den generella beteckningen av information är det meningsfulla innehåll som överförs vid kommunikation av olika former. En strikt gräns mellan information och kunskap är svår att dra, men information kan uppfattas som en viss mängd sakliga fakta, upplysningar eller underrättelser.⁹

Informationssamhälle används ofta som en benämning på det samhälle som vuxit fram i de högindustrialiserade länderna under de senaste decennierna. Informationssamhället karaktäriseras bl.a. av en allmänt ökad kunskapsproduktion, ett ökat beroende av tillgång till information, ny informationsteknologi i form av integrerade system för dator- och teleteknik och framväxten av en särskild informationssektor i ekonomin bredvid agrar-, industri- och

---

⁵ Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se>, [2004-04-12].

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

tjänstesektorn. I detta samhälle är information en maktresurs; ett värde för den som har tillgång till den, gör bruk av den, och kan använda den för sina syften. I debatten har detta perspektiv på informationssamhället aktualiserat viktiga frågor om hur makten över informationen är fördelad i ett samhälle.¹⁰

Med **upphovsmän** menar vi den människa eller grupp av människor som har skapat ett verk. Upphovsrätten till ett verk försvinner inte efter det att skaparen har avlidit, utan övergår till exempelvis dennes barn. Upphovsrätten till ett verk kan även säljas eller överlåtas. Vi är medvetna om att begreppet upphovsmän inte har en könsneutral hållning, men vi anser ändå att det är det mest gångbara begreppet att använda. Vi vill dock poängtera att när vi använder begreppet upphovsmän ingår både kvinnliga och manliga skapare.

1.7 Disposition

Fortsättningsvis kommer uppsatsen att se ut som följer. Kapitel två är metod och material, där beskriver vi varför vi har valt och hur vi kommer att göra argumentationsanalysen. Vi tar också upp vår förförståelse inför ämnet och problematiken däromkring. Kapitel tre är tidigare forskning och litteraturgenomgång. I denna del ger vi läsare en presentation av den tidigare forskning som vi har ansett vara relevant för uppsatsen. I det fjärde kapitlet presenterar vi den teori som vi kommer att använda oss av i analysen och diskussionen. Den består av tre teoretiker som vi anser på ett bra sätt täcker de, för uppsatsen, relevanta områden.

I kapitel fem följer en bakgrund till de internationella konventionerna och fördragen som finns på det upphovsrättsliga området. Vi ger där också en kort historisk bakgrund. Det sjätte kapitlet handlar om de nya IT-anpassade konventioner och fördrag som har kommit till stånd under de senaste åren. I detta kapitel presenteras det EU-direktiv som ligger till grund för departementsskrivelsen 2003:35.

Kapitel sju handlar om upphovsrätten i Sverige. Där ger vi en kort historisk presentation om utvecklingen, om upphovsrättens huvudprinciper och om bevakningen av rättigheterna. I kapitel åtta presenterar vi departementsskrivelsen 2003:35. Vi beskriver de fyra paragraferna vi valt ut för analysen, hur de ser ut idag och vilka de föreslagna ändringarna är.

Det nionde kapitlet består av analysen. Vi presenterar de sju olika upphovsrättsorganisationerna som tillsammans står för de fem remissyttrandena. Vi beskriver vad innehållet i remissyttrandena säger angående de utvalda paragraferna, och slutligen analyserar vi argumentationen i remissyttrandena. Kapitel tio består av diskussion och slutsatser. I kapitel elva sammanfattar vi uppsatsen. Slutligen har vi käll- och litteraturförteckningen i kapitel tolv som efterföljs av tre bilagor.

---

¹⁰ Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se> [2004-04-12].

2. Metod och material

Vårt grundläggande material består av ett antal remissvar från några upphovsrättsorganisationer. Dessa remisser har vi funnit antingen genom de olika organisationernas hemsidor eller via direktkontakt med organisationerna. Valet av just dessa fem gick till så att vi kontaktade Justitiedepartementet och fick en fullständig lista över de instanser och organisationer som lämnat yttranden i denna fråga. Utifrån denna lista valde vi sedan ut de organisationer som representerar olika typer av upphovsmän. Av dessa organisationer valde vi sedan ut sju stora, välkända organisationer som presenteras i fem remisser.

Vi kommer att titta på vilka olika argument som förs fram för och emot de föreslagna ändringarna i fyra paragrafer som vi anser berör biblioteken och deras verksamhet. Vi kommer i vår analys att först göra en genomgång av den argumentation som finns i de fem olika remisserna, sedan kommer vi att föra en diskussion om de anförda argumentens hållbarhet. Med hållbarhet menar vi i vilken mån de anförda argumenten stärker de olika organisationernas ståndpunkt.

Vi har valt att göra en kvalitativ textanalys som är inspirerad av argumentationsanalys. Vi kommer att använda oss av metoden för att skapa överblick över de olika organisationernas remisser. Vi har främst inspirerats av den argumentationsanalys som kommer från den norske filosofen Arne Naess, och som kallas pro- et contraanalys.¹¹

Texter produceras i oändlig mängd och de är resultatet av att någon velat förmedla något i skrift. När en text läses eller refereras får de konsekvenser för hur människor tänker och vad de gör.¹² På grund av detta är det viktigt att undersöka vad som faktiskt framförs och hur väl någon argumenterar för sin åsikt.

En textanalys kan se olika ut beroende på vem det är som utför den. Samma text kan tolkas på flera olika sätt, tolkning ingår i praktiskt taget varje textanalys. Det är viktigt att man vid texttolkning sätter in texten i ett sammanhang.¹³ Det är också viktigt att vara medveten om att man alltid tar sig an en text med en viss förförståelse, det vill säga att man aldrig möter en text helt tomhänt utan man har alltid med sig sin förförståelse eller sina fördomar som kommer att påverka hur man uppfattar texten. Detta gör att en texts betydelse kan förändras beroende på vem det är som tolkar den.

Vi är medvetna om att vår argumentationsanalys kommer att färgas av vissa aspekter som vi för med oss in i arbetet. Vi studerar på en biblioteks- och informationsvetenskaplig utbildning, vilket för oss innebär en starkare förståelse för bibliotekens sida. Vår medvetenhet om detta tror vi är något som kan hjälpa oss att ha en mer kritisk syn till bibliotekssidans syn och en mer öppen hållning till upphovsrättsorganisationernas inställning.

Att göra en fullständig argumentationsanalys kan vara väldigt arbetskrävande och tidsödande. Om det är nödvändigt att gå hela vägen eller inte beror på forskningsfrågan. Ofta kan det dock räcka med att finna de viktigaste eller vanligaste argumenten i en debatt.¹⁴ Vi har valt att inte

---

¹¹ Björnsson, Gunnar, Kihlbom, Ulrik, Tersman, Folke, Ullholm, Anders(1994). *Argumentationsanalys* Stockholm: Natur och kultur.

¹² Bergström, Göran, Boréus, Kristina (2001). *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

¹³ Ibid, s.33.

¹⁴ Ibid, s.143.

göra en fullständig argumentationsanalys utan kommer istället att endast låta oss inspireras av metoden. Detta innebär att vi kommer att göra både en beskrivande och en värderande analysdel. Vi kommer inte, som i Naess' form av analysen, använda oss av de termer och den form av uppställning av argument som han gör, utan göra en mindre strikt form av argumentationsanalys. Detta gör vi för att vi anser att analysen på detta sätt blir mer lätthanterlig och intressant både för oss och för läsaren.

Argumentationsanalys förekommer inom både samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner och i flera olika varianter. I en argumentationsanalys kan det "vara intressant att undersöka en viss aspekt av vad en aktör argumenterar för och vilka skäl aktören anger".¹⁵ Analysens fokus är i första hand på textens innebördsaspekt.¹⁶

Argumentationsanalys är en metod som syftar till att studera en texts resonemang för att se hur detta resonemang syftar till att styrka eller försvaga en bestämd tes. Undersökningen gäller om de argumentationer som finns faktiskt styrker eller försvarar tesen.¹⁷ I en argumentationsanalys intresserar man sig inte i första hand för textens retoriska kvalitéer utan om argumentationen ger goda skäl för tesen.¹⁸

Argumentationsanalysen består av två moment, ett beskrivande och ett värderande. Det beskrivande momentet består av en tolkning av vilka de olika argumenten är och hur de är strukturerade.¹⁹ Argumentationen uppdelas i tes och argument. Den beskrivande delen syftar också till att underlätta för en bedömning av de olika argumentens beviskraft som man gör i det andra momentet, det värderande.

Viktigt att tänka på när man gör en argumentationsanalys är också att skilja mellan den argumenterande texten och den argumentation som den uttrycker. Alla påståenden som uttrycks i den argumenterande texten behöver inte ingå i den argumentation som uttrycks, och vissa påståenden som är viktiga delar av argumentationen kan vara underförstådda och alltså inte uttryckligen utsatta i texten.²⁰ Detta innebär att olika personer kan göra olika tolkningar av samma text.

Vid textanalytisk tolkning är det också viktigt att ta hänsyn till den kontext i vilken de olika satserna förekommer, som t.ex. för vem är texten skriven, när är texten skriven och var förekommer den?

Tes är ett påstående som det argumenteras för men som inte är avsett att påverka hållbarheten hos något annat påstående i argumentationen.²¹ I de flesta argumenterade texter uttrycks flera argumentationer, oftast är det dock så att argumentationen för en tes får större utrymme än de andra. Denna tes, som får mest utrymme kallas då huvudtes medan de andra teserna är sidoteser.²²

Varje tes har argument som är avsedda att styrka och/eller försvaga dess hållbarhet. De två olika argument vi ska skilja mellan är pro-argument och contra-argument. Ett pro-argument är

---

¹⁵ Bergström, s. 20.

¹⁶ Ibid., s. 20.

¹⁷ Björnsson, s. 7.

¹⁸ Ibid., s. 7.

¹⁹ Ibid., s. 8.

²⁰ Ibid., s. 18.

²¹ Ibid., s. 19.

²² Ibid., s. 19.

ett påstående i en viss argumentation som är avsett att direkt styrka hållbarheten hos detta andra påstående. Ett contra-argument är ett påstående i en viss argumentation som är avsett att direkt försvaga hållbarheten hos detta påstående.²³ Vidare har vi argument för att stödja det första argumentet, vilket är ett argument av första ordningen, nästa argument som är tänkt att stödja argumentet av första ordningen kallas ett argument av andra ordningen, o.s.v., så långt författare valt att ta sin argumentation.

Den värderande delen av analysen innebär att kritiskt granska argumenten och ta ställning till om argumentationen lyckats visa att tesen är hållbar. Vid en värderande analys finns stort utrymme för subjektiva faktorer och resultatet kommer att påverkas av hur omfattande eller begränsad vår kunskap är. Våra värderingar och åsikter kommer också att, ofrånkomligen, spela in.²⁴ Genom att värdera argumentationen kan vi bilda oss en uppfattning om tesen är välgrundad, åtminstone i förhållande till våra kunskaper, värderingar och åsikter.²⁵

Vi är högst medvetna om att vi endast gör analyser av ett fåtal av remissvaren som inkommit i frågan om hur upphovsrätten ska se ut i Sverige i framtiden. (Samtliga remissinstanser finns listade i bilaga 1). Upphovsrättsorganisationernas främsta uppgift är att värna sina medlemmars intressen, främst då de ekonomiska. Det svenska systemet bygger på att alla intressen ska försvaras av någon organisation och detta gör att varje organisation inte behöver ta upp alla olika aspekter av en fråga.

---

²³ Björnsson, s. 21.

²⁴ Ibid., s. 51.

²⁵ Ibid., s. 51.

3. Tidigare forskning

Kring ämnet upphovsrätt har det skrivits åtskilliga magisteruppsatser inom många olika vetenskapliga discipliner. Vi har valt ut tre stycken skrivna inom ramen för biblioteks- och informationsvetenskap som vi anser berör vårt ämne, Jenny Widmarks, *Biblioteken, upphovsrätten och de nya medierna*, Maria Kadesjös, *Folkbiblioteken, upphovsmännen och den nya upphovsrätten – En analys av debatten i Sverige 1995-2000*, och Martin Alexanderssons, *Debatt över informationsfrihet i kris – En studie över upphovsrättsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*. De behandlar ämnet upphovsrätt och bibliotek och är fokuserade på hur den nya upphovsrättslagstiftningen utvecklats från 1995 och framåt. Ingen av dem är skrivna efter det att Ds 2003:35 kom utan behandlar istället EU-direktivet och utvecklingen före detta.

Jenny Widmark skrev sin magisteruppsats *Biblioteken, upphovsrätten och de nya medierna*²⁶ i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet år 2000. Hon begränsar sin uppsats till åren 1996-1999 för att under dessa år granska debatten kring EU:s direktivförslag. Som metod använder hon sig av en litteraturstudie. Widmark redogör för hur den internationella och nationella upphovsrättslagstiftningen ser ut, hon går igenom det rådande rättsläget i Sverige vid denna tid, och vilket förhållande biblioteken har till upphovsrätten. I uppsatsen görs också en utförlig redogörelse av upphovsrättens utveckling, där författarinnan främst lyfter fram två internationella fördrag, WIPO-fördraget och EU:s direktivförslag om harmonisering av upphovsrätten. Widmarks magisteruppsats färdigställdes under år 2000 vilket innebär att det som hon behandlar som ett direktivförslag senare röstades igenom och blev direktivet 2001/29/EG, det som den svenska Ds 2003:35 i sin tur bygger på.

Widmark tar även upp biblioteksvärldens hållning till upphovsrätten och de förändringar som har skett på området i och med de nya mediernas intåg. Biblioteksvärlden innebär i detta sammanhang de intresseorganisationer som för bibliotekens talan, exempelvis IFLA, EBLIDA och ett antal svenska organisationer som SAB och SBS. Hon gör sedan en kort redovisning av den nationella debatt som förekommit i media under den redan angivna perioden, en debatt som hon överlag anser har varit sparsam. Widmark går igenom de olika teman som hon finner i debatten; villkoren för att visa ett verk på bildskärm, avtal som en möjlig lösning på frågan om tillgång till information, de kommersiella krafternas ökande inflytande på informationsmarknaden och demokratifrågan. Widmark kan mot bakgrund av det rådande rättsläget och den internationella utvecklingen tydligt se att hanteringen av de nya medierna skapar problem för biblioteken. Hon menar att hanteringen av dessa medier kräver att arbetsorganisationen anpassas och nödvändig kompetens finns, annars riskerar servicenivån att sänkas och bibliotekslagens intentioner att inte uppfyllas. Vi anser att hennes magister-uppsats ger en intressant bild om hur den tidigare debatten såg ut och därför utgör ett bra bakgrundsmaterial till denna uppsats. Då utvecklingen av upphovsrättslagstiftningen fram till idag har bestått av en kedja av olika förslag och direktiv, är det också intressant för att förstå det totala sammanhanget.

Maria Kadesjös magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap heter *Folkbiblioteken, upphovsmännen och den nya upphovsrätten – En analys av debatten i Sverige 1995-2000*²⁷ och är skriven vid institutionen för ABM, estetik och kulturstudier vid Uppsala

---

²⁶ Widmark, Jenny (2000). *Biblioteken, upphovsrätten och de nya medierna*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, 2000:22.

²⁷ Kadesjö, Maria (2001). *Folkbiblioteken, upphovsmännen och den nya upphovsrätten – En analys av debatten i Sverige 1995-2000*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, 2001:92.

universitet år 2001. Syftet med uppsatsen är att analysera debatten om de förändringar i upphovsrätten som föreslås av EU, samt att diskutera hur dessa förändringar kan komma att påverka de svenska folkbiblioteken. Undersökningen genomför hon genom en kvalitativ analys. Hon har valt att titta närmare på internationaliseringen och europeiseringen, mångfaldiganderätten och tillgängliggörandet för allmänheten. Hon redogör för debatten som förts kring EU-direktivet, uppdelad i fyra delar efter de förslag till ändringar som förekommit i arbetet med att harmonisera upphovsrätten. De fyra delarna är grovt indelade i perioder efter när förslagen publicerades och beslutades, den första perioden rör sig mellan 1995 och november 1996, den andra perioden är mellan december 1996 och november 1997, den tredje perioden är mellan december 1997 och maj 1999 och den fjärde perioden slutligen är mellan maj 1999 och april 2000. Kadesjö finner i sin sammanfattning av debatten, att det till stor del är samma människor som har engagerat sig i frågan och att dessa består av tre grupper. Dels är det journalisterna som förmodligen är anställda på en tidning och rapporterar om frågan utifrån ett neutralt förhållningssätt, dels är det journalister som arbetar för en tidning men som känner sig engagerade i frågan om upphovsrätt och debatterar den ofta och gärna. Den tredje gruppen är de som genom sitt yrke engagerar sig i frågan, exempelvis företrädare för upphovsrätsorganisationer och bibliotek.

Bibliotekens främsta invändning mot EU-direktivet är, enligt Kadesjö, att de rubbar balansen mellan upphovsmännens ekonomiska intressen och allmänhetens intresse av att ta del av information som finns i dagens upphovsrättslagstiftning. Biblioteken anser att upphovsmännen självklart ska ha betalt för sitt arbete och att den digitala tekniken kan vara ett hot mot upphovsmännen, men att allmänhetens rätt till information är viktigare än ekonomiska argument.

Företrädare för upphovsmännen menar att om deras rättigheter inskränks innebär det ett hot mot yttrandefriheten och demokratin. De menar att det blir svårare för olika åsikter att yttra sig om upphovsmännen inte har ekonomiska möjligheter att överleva. Kadesjö visar att båda sidor av debatten är överens om att ekonomiska faktorer istället för demokratiska överväganden har legat till grund för deras önskan att anpassa upphovsrätten till en digital miljö. Båda sidorna ser i ett större perspektiv ett försök att med en harmonisering av upphovsrätten inom den europeiska unionen, öka möjligheterna för företag att erbjuda tjänster. Upphovsmännen ser en ekonomisk fara i det att rättighetsadministratörer och copyrightindustrin kommer att dra mest nytta av en harmonisering av upphovsrätten. Biblioteken ser med oro på vad en alltför ekonomisk inriktning av EU-förslaget skulle kunna leda till, där exempelvis avgifter för digitalt upphovsrättsliga verk skulle tvinga biblioteken att förändra stora delar av verksamheten. Liksom Widmark behandlar Kadesjö det direktivförslag som EU lagt fram. Skillnaden mellan de båda uppsatserna är att Kadesjö tittar på båda sidorna av debatten, alltså både de som är för förslaget (t.ex. företrädare för upphovsmän) och de som är emot (t.ex. biblioteken).

Det är debatten kring direktivförslaget som är det primära för oss, som författare av denna uppsats, och kan ge en god förförståelse för den undersökning vi tänkt genomföra.

Den tredje magisteruppsatsen som vi valt i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap är Martin Alexanderssons *Debatt över informationsfrihet i kris – En studie över upphovsrätsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*²⁸,

---

²⁸ Alexandersson, Martin (2003). *Debatt över informationsfrihet i kris – En studie över upphovsrätsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås. 2003:10.

skriven vid institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås år 2003. Alexandersson vill, mot bakgrund av de senaste årens utveckling inom det upphovsrättsliga området, göra en undersökning av i vilken grad de svenska bibliotekstidskrifterna kritiskt diskuterat den pågående internationella utvecklingen. Studien omfattar dels en granskning av i vilken utsträckning upphovsrätten diskuterats under åren 1996-2001 i de tidskrifter som uppsatsförfattaren valt ut, och dels omfattar den en granskning av i vilken utsträckning debattörernas argument överensstämmer med en rad upphovsrättskritiska författares argument.

I uppsatsen har Alexandersson valt att kalla de upphovsrättskritiska författarna för *författare* och författarna i materialet för *debattörer*. Alexandersson menar inledningsvis att dessa biblioteksorienterade tidskrifter borde innehålla en mycket aktiv debatt och diskussion kring upphovsrättens utformning under de år som EU:s direktiv om upphovsrätten i informationssamhället arbetades fram. Han börjar med att gå igenom upphovsrättens funktion och historia, samt hur den ser ut i Sverige. Därefter fortsätter han med att beskriva utvecklingen av EU:s direktiv. För undersökningsavsnittet har han valt att använda sig av en ideologianalytisk metod, utifrån vilken han skapat ett antal frågor som han använder för att sortera det teoretiska materialet. Resultatet av studien visar att debattörerna i relativt låg grad diskuterat upphovsrätten på ett sätt som överensstämmer med de författare han presenterar. Alexandersson finner det förvånande att det inte har förekommit någon större debatt i de svenska tidskrifterna. Han menar att man borde kunna anta att tidskrifterna som ges ut av biblioteks och informationscentrerade organisationer borde arbeta för att sprida så stor medvetenhet som möjligt kring de här frågorna. Alexandersson tror att förklaringen till att debattörerna inte resonerar på samma vis som författarna beror på ett glapp i kunskap om upphovsrätten mellan yrkesaktiva bibliotekarier och de personer i aktiva organisationer som EBLIDA och IFLA som företräder bibliotekens intressen. Även Alexandersson håller sig till debatten kring EU:s direktivförslag.

4. Teori

Dessa två teoretiker som vi valt att använda oss av i vår uppsats tycker vi belyser vårt problemområde väl och är goda redskap i den undersökning vi kommer att göra. Anledningen till att vi presenterar varje teoretiker för sig beror på att vi tycker att de var för sig är intressanta och relevanta. Vi vill se till helheten i deras resonemang och tycker därför att det är viktigt att de står var för sig.

Dessa två teoretiker diskuterar kring begreppen författare och upphovsrätt. Debora Halbert och James Boyle är båda kritiska till att upphovsrätten förstärks och ser en fara med att en informationsälgande klass kan växa fram. I detta avsnitt vill vi främst lyfta fram deras kritik mot en stärkning av upphovsrätten och deras resonemang kring författarbegreppet. Dessa båda teoretiker anser vi passar väl in i vår uppsats eftersom vi tänkt undersöka just hur några upphovsrättsliga organisationer ställer sig till en förstärkning av upphovsrätten. Vi tycker att det är intressant, för vår undersökning, att se vad Halbert och Boyles syn är på vad som kan komma att bli konsekvenserna av en sådan förstärkning. Deras kritiska resonemang angående upphovsrättens vara eller icke vara tror vi kommer att hjälpa oss vid vår undersökning av upphovsrättsorganisationernas remissvar.

4.1 Debora J. Halbert

Framväxten av Internet utmanar den upphovsrättsliga lagstiftning som finns idag på många olika sätt, exempelvis tekniskt, ekonomiskt och maktmässigt. Debora J. Halbert är biträdande professor i statsvetenskap vid Otterbein College i USA. Hon har skrivit boken *Intellectual property in the information age*²⁹. Halbert anser att USA inte helt okritiskt ska överföra den copyright- lagstiftning som finns idag till att även gälla Internet. I sin bok tar Halbert upp en hotbild om en allt omfattande kommersialisering av all typ av information i världen. Halbert talar om en informationsälgande elit som hon befarar kommer att uppstå. Denna elit kommer att göra sig rik genom att sälja information till världens befolkning.³⁰

Innovationer och nya rön kommer att kommersialiseras allt mer vilket innebär att dessa inte är något som man fritt kommer att kunna ta del av.³¹ Att söka information på Internet, om även Internet blir kommersialiserat på detta sätt, kommer att vara som att handla på "home shopping network".³²

Halbert kritiserar i sin bok den syn som finns på författaren som unik med ekonomiska och moraliska rättigheter till sitt verk. Den synen är inte, menar hon, till för att skydda upphovsmannen utan är till för de mellanhänder som finns och vill tjäna pengar på en upphovsmans kreativitet. Halbert anser att en konstnär inte behöver betalning för att hålla sin kreativitet vid liv och hon går därigenom till angrepp på idén om betalning som incitament för konstnärligt skapande.³³ Kreativiteten är en del av den mänskliga naturen och det finns inte något som pekar på att den, utan betalning, skulle försvinna.³⁴

---

²⁹ Halbert, Debora J (1999). *Intellectual Property in the Information Age. The Politics of Expanding Ownership Rights*. Westport, Conn.: Quorum.

³⁰ Ibid., s. 151.

³¹ Ibid., s. 150.

³² Ibid., s. 151.

³³ Ibid., s. 148.

³⁴ Ibid., s. 143.

Författare och konstnärer är bara frontfigurer som används i det retoriska spelet av dem som försvarar stora ekonomiska intressen.³⁵ De primära upphovsrättsägarna utnyttjas av de sekundära för att dölja de egentliga avsikterna. Halbert exemplifierar med hur de stora skivbolagen profiterar stort på sina artisters försäljning. För en artist ska få möjlighet till betalning för sin musik är han så gott som tvungen att sälja sina rättigheter till ett skivbolag. För de flesta artister är alternativet, att helt sköta produktion och försäljning av sina verk, en ekonomisk omöjlighet. Halbert menar att sett ur detta perspektiv blir upphovsrätten en del av det kapitalistiska samhällets självbevarelsemekanismer och upphovsrätten bidrar till ett privat ägande av och ett profiterande på kreativitet och innovationer. Upphovsrättslagar fanns inte, som Halbert påpekar, förrän på 1700-talet då boktryckare insåg att de kunde tjäna pengar genom att använda sig av författarnas rättigheter.

Halbert befarar att vi i framtiden kommer att få se en värld där kreativiteten förhindras av det hon kallar den kulturella industrin (skivbolag, filmbolag). Hon menar att underhållningsbranschen kommer att kämpa hårt för att få kontroll över den nya digitala tekniken. Följden av detta blir att de stora bolagen kommer att inneha upphovsrätten till alla kända uttryck och därigenom kommer vi att få en massproducerad kultur som efterhand kommer att bli allt tunnare och utarma sig självt.³⁶

Så länge det finns en upphovsrätt som ser ut som den gör idag, det vill säga att man ser på en produkt av någons kreativitet som någons intellektuella egendom så kommer det, menar Halbert, alltid att finnas människor som vill profitera på detta.³⁷ Begreppet intellektuell egendom innebär att rätten till profiterande anses viktigare än allmänhetens möjlighet att ta del av kreativt skapande. Endast de som har ekonomiska och praktiska möjligheter, exempelvis tillgång till böcker och museer, kan ta del av det kreativa skapandet.³⁸

I sin bok tar Halbert upp mycket av det som hon ser som Internets möjligheter, bland annat talar hon om ”demokratiskt författarskap”, detta är, menar Halbert, en helt ny form av författarskap.³⁹ Internet öppnar för en möjlighet att fritt sprida och ta del av kreativt skapande. Verket förs ut direkt till läsaren utan mellanhänder. Detta innebär att författaren måste ge upp sin kontroll och ”egendom” ersätts med ”ömsesidig respekt”. Det står olika upphovsmakare fritt att använda sig av andras kreativa verk. Enligt Halbert skulle ett sådant fritt utbyte av information via Internet kunna innebära att vi går från en värld av privat ägande och profiterande på kreativitet till en värld av kollektivt ägd kreativitet. I en sådan värld skulle upphovsmannen få nöja sig med betalning i form av erkännande istället för ekonomiskt ersättning.⁴⁰ Ett demokratiskt författarskap innebär alltså, enligt Halbert, att ingen kan sägas ha patent på ett speciellt verk.⁴¹

Internet ger en möjlighet för kreativa människor att kommunicera direkt med sin publik utan att behöva sälja sina rättigheter till en mellanhand. Halbert menar att Internet erbjuder en väg att kringgå den nuvarande lagstiftningen.⁴²

---

³⁵ Halbert, s. 144.

³⁶ Ibid., s. 157.

³⁷ Ibid., s. 149-150.

³⁸ Ibid., s. 145.

³⁹ Ibid., s. 133.

⁴⁰ Ibid., s. 155.

⁴¹ Ibid., s. 156.

⁴² Ibid., s. 158.

Halbert hävdar att den lagstiftning som idag finns i USA i första hand är utformad för att se till de stora företagens ekonomiska vinning. Om det överhuvudtaget ska finnas en upphovsrättslig lagstiftning så menar Halbert att den ska vara minimal.⁴³ I och med dagens teknologi finns det, som Halbert ser det, inga som helst anledningar till varför en upphovsmakare ska behöva ge upp sina rättigheter till en profiterande mellanhand. Internet kommer inom en snar framtid, om det inte redan är det, att vara det bästa sättet att distribuera idéer anser hon.⁴⁴

4.2 James Boyle

James Boyle är professor i juridik vid American University. I sitt verk *Shamans, Software and Spleens*⁴⁵ presenterar han några olika visioner om hur det så kallade informationssamhället kan komma att se ut i framtiden. Den centrala tesen i detta verk är den romantiska uppfattningen om författaren/skaparen som ensam individ, som skapar något originellt, har påverkat utvecklingen och konstruktionen av upphovsrätten i informationssamhället. Boyle menar att upphovsrättens grundsyn är en okritisk hållning till idén om den originella författaren. Det romantiska författarbegreppet och idéerna däromkring uppkom under den romantiska eran på 1800-talet.⁴⁶

I takt med att vi rör oss allt snabbare in i informationsåldern ser Boyle ett stort behov av att ifrågasätta de idéer som den romantiska uppfattningen av författaren bygger på. Detta för att förstå hur vi förhandlar med äganderätten av informationen. Boyle menar att författaren som en ensam skapare är det som till sist väger tyngst när upphovsrättsliga beslut ska tas.⁴⁷ Problemen kring det romantiska författarbegreppet och upphovsrätten är många. Ett upphovsrättsligt system som tydligt är baserat på det romantiska författarbegreppet hotar allmänhetens intressen anser Boyle. Då mer och mer råmaterial för skapandet blir upphovsrättsskyddat eller patenterat, minskar innovationen och nyskapandet. Boyle oroar sig också för att tilltron till visionen om det romantiska författarbegreppet kan skapa monopol på information. Detta paradigm om författarskapet kan också komma att rättfärdiga stora företags handlanden vad gäller att utnyttja och exploatera resurser. Han ger ett exempel då stora företag kan etablera sig i underutvecklade länder och patentera deras resurser innan de infödda människorna och företagen har en möjlighet att utveckla sin egen industri.⁴⁸

Ett annat problem som Boyle ser med upphovsrätten idag är att vi fortsätter att se författare/skapare som fullständigt originella. Boyle menar att vi lätt glömmer att ingenting är nyskapande. Allt bygger på tidigare skapelser och om dessa är upphovsrättsskyddade utarmas möjligheterna till nyskapanden.⁴⁹

Nuvarande upphovsrätts- och patentlagar skapar ensamrätt till skapelser. Dessa skapar i sin tur upphovsrättsliga regler och lagar utefter det romantiska författarbegreppet istället för att stimulera innovation och uppfinningsrikedom. Boyle menar att denna ensamrätt kan

---

⁴³ Halbert, s. 158.

⁴⁴ Ibid., s. 158.

⁴⁵ Boyle, James (1996). *Shamans, Software and Spleens – Law and the construction of the information society*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

⁴⁶ Ibid., s. 54.

⁴⁷ Ibid., s. 58.

⁴⁸ Ibid., s. 60.

⁴⁹ Ibid., s. 58.

kontrollera informationsproduktionen genom att förneka framtida författare tillgång till det råmaterial som är nödvändigt vid kreativt skapande.⁵⁰ Som exempel ger Boyle den föreställning om hur det vore om någon önskade skriva en novell, bara för att upptäcka att alfabetet ägs av någon annan.⁵¹ Även om detta exempel är något överdrivet, menar Boyle att det kan appliceras på områden som datamjukvaruindustrin eller bioteknologin, då båda dessa industrier är patenterade och skyddade av ensamrätten. Datamjukvaruindustrin, menar han, borde inte vara upphovsrätts- och patentskyddade då det koncentrerar makten till några få företag (läs Microsoft).⁵²

Boyle argumenterar för en förstärkning av det som på engelska kallas ”public domain” och som på svenska kan översättas med offentlighet eller allmänhet. Han vill se en förstärkning av allmänhetens rätt till upphovsrättskyddat material och ser en stor fara med det alltmer utbredda skyddet av idéer. Det måste finnas en källa att hämta inspiration ur, annars kommer skapandet av böcker och andra konstnärliga verk att stagnera, menar han. Den pågående internationella utvecklingen på det upphovsrättsliga området förespråkar en förstärkning av författarnas rättigheter. Boyle menar också att debatten om allmänhetens rätt till inspiration genom tillgång till andras verk har saknats. Ingen förespråkar allmänhetens intressen i dessa frågor, vilket utmynnar i att dessa intressen går förlorade. Förstärkningen kommer att leda till att de ekonomiska förutsättningarna på kultur-, utbildnings- och journalistområdet försämras, detta i sin tur kommer att leda till att möjligheterna att hålla allmänheten informerad minskar. Detta, menar Boyle, är skadligt för hela det demokratiska samhället.⁵³

Fortsättningsvis förespråkar Boyle att den författarcentrerade fokuseringen på upphovsrätten ska ersättas med mångsidigt fokus, där flera aktörers intressen tas till vara. Han vill se att dagens upphovsrättsliga system förändras så att det romantiska författarbegreppet fortsätter att motiveras men inte på bekostnad av andra författares kreativitet. Systemet ska värdesätta alla sorts bidrag till informationsproduktionen och inte bara se författarskapet som något effektivt att tjäna pengar på. Värderingen av dessa bidrag ska bevilja upphovsrättsligt skydd, menar Boyle, detta skulle inte bara resultera i en fortsatt tillgång av råmaterial utan också till att underlätta spridningen av informationen. Slutligen ska det upphovsrättsliga systemet vara angeläget om att producera den optimala miljön för olika former av information.⁵⁴

Att genom skapelser skilja mellan idéer och uttryck är ett resultat av den moderna, liberala västerländska statens grundfilosofi. Den ska försvara den privata äganderätten som grundar sig på upphovsmannen som en oberoende skapare och dennes rätt att skydda sitt uttryck. Den ska också försvara allmänhetens intresse att till exempel skapa ett bra klimat där nya konstnärliga uttryck har möjlighet att exponeras. Det sistnämnda menar Boyle kan inte uppnås om idéer skyddas. Den västerländska staten vill dels värna om öppenheten i samhället, dels om individens rätt att skydda sin privategendom.⁵⁵

---

⁵⁰ Boyle, s. 38.

⁵¹ Ibid., s. 178.

⁵² Ibid., s. 179.

⁵³ Ibid., s. 198.

⁵⁴ Ibid., s. 28.

⁵⁵ Ibid., s. 59.

5. Internationella konventioner och fördrag

I detta kapitel kommer vi att redogöra för de internationella konventioner och fördrag som ligger till grund för upphovsrättens utveckling. Vi anser att detta är viktigt för förståelsen av komplexiteten kring ämnet upphovsrätt. Dessa konventioner och fördrag som vi i korthet häri kommer att gå igenom är fortfarande idag högst aktuella inom området. Vi anser att denna kunskap är nödvändig för att till fullo kunna ta till sig uppsatsens innehåll.

Den litteratur som vi använder oss av är ett antal olika immaterialrättsliga textböcker. Dels är det Henry Olssons *Copyright - Svensk och internationell upphovsrätt*⁵⁶ som belyser den senaste händelseutvecklingen på rättsområdet, både när det gäller nationell lagstiftning och utvecklingen inom EU och i övriga världen. Dels är det Ulf Bernitz, Gunnar Karnell, Lars Pehrson och Claes Sandgren som har skrivit *Immaterialrätt*⁵⁷ och den behandlar många olika delar inom området. Upphovsrätten och de närstående rättigheterna beskrivs på ett utförligt sätt och de internationella konventionerna som är gällande får en bra presentation. Den tredje boken heter *Lärobok i Immaterialrätt*⁵⁸ och är skriven av Mogens Koktvedgaard och Marianne Levin. Där ges en intressant och ingående redogörelse för immaterialrättens historia. Tillsammans kompletterar böckerna varandra väl och har för oss presenterat en enhetlig bild av upphovsrätten, i Sverige, EU och i andra delar världen.

I de avsnitt där vi beskriver innehållet i de olika internationella fördragen och EU-direktivet 2001/29/EG har vi använt oss av originaldokumenten, efter senaste, respektive verifiering. För Bernkonventionen gäller således Bernkonventionens Paristext år 1971. WIPO-fördraget är *WIPO Copyright Treaty CRNR/DC/94* och slutligen är det TRIPS-avtalet.

I och med boktryckarkonstens introduktion på marknaden växte möjligheten att sprida verk i stora upplagor. Denna utveckling förändrade insikten om att skydd borde införas mot icke auktoriserade tryck och piratupplagor. De ekonomiska intressena kom att avspeglas i rättssystemet. Tidigare var arbetet med att framställa en kopia av ett verk t.ex. genom handavskrift av ett litterärt verk eller avmålning av ett konstverk, så tidskrävande att det inte egentligen fanns någon lönsamhet i att producera och sälja kopior. Det gick lika lätt att skapa ett nytt original.⁵⁹ Från början skapades det moderna skyddet för upphovsrätten genom det system med privilegier för boktryckare och förläggare som infördes under 1400-talet. Senare kom författare, kompositörer och konstnärer att få en egen personlig rätt så att deras alster ansågs vara deras och deras efterlevandes egendom. Ur dessa regler har den moderna upphovsrätten utvecklats.⁶⁰

I Europa har det funnits två olika utvecklingslinjer. Den ena är den engelska, där upphovsrätten hade sin grund i boktryckarnas ensamrätt att trycka, d.v.s. mångfaldiga alster. *The Stationers Company of England* hade en sådan ensamrätt. Genom den första moderna upphovsrättslagen, *The Statue of Anne* som kom år 1709, bestämdes att denna ensamrätt efter

⁵⁶ Olsson, Agne Henry (1998). *Copyright – svensk och internationell upphovsrätt*. Stockholm: Norstedt Juridik AB

⁵⁷ Bernitz, Ulf, Karnell, Gunnar, Pehrson, Lars, Sandgren Claes (1998). *Immaterialrätt*. 6: e uppl. Stockholm: Jure.

⁵⁸ Koktvedgaard, Mogens, Levin, Marianne (2000). *Lärobok i Immaterialrätt*. 6: e uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

⁵⁹ Cleasson-Renman, Katarina (1999). *Modern upphovsrätt – Framväxten och utvecklingen av ett globalt rättssystem genom internationell överenskommelser*. <http://www.juridicum.su.se/iri/karc/karc990414.htm> [2004-02-02]

⁶⁰ Olsson, s. 25.

en viss tid skulle gå tillbaka till upphovsmannen som sedan kunde överlåta rätten att trycka och distribuera boken till en annan boktryckare. I princip skulle varje bok registreras i ett offentligt register. Om det inte skedde så kunde inte någon åtgärd mot intrång vidtas men försummelsen att registrera påverkade inte rätten till verket som sådant. Det är ur denna grundsyn på rättigheterna att bestämma över tryckning och distribution av böcker som det i det anglosachsiska rättssystemet använda ordet "copyright" har kommit. Copyright betyder egentligen rätt att mångfaldiga. Enligt copyrights systemet är upphovsrätten närmast en form av kommersiellt privilegium som från början var avsett att främja konkurrensen inom förläggarbranschen genom att begränsa monopolsituationen. Upphovsmannen ansågs alltså som innehavare av rätten att bestämma över tryckning och distribution av sina alster.⁶¹

I Frankrike och även i det övriga kontinentala Europa anses upphovsrätten däremot ha sin grund i den enskilde upphovsmannens personliga rätt att bestämma över hur verket skulle få utnyttjas. Den franska termen kom att bli *droit d'auteur* och står för författarrätt.⁶² Grundsynen här är att upphovsrätten är en individuellt grundad mänsklig rättighet och inte ett kommersiellt motiverat privilegium. I och med den franska revolutionen 1789 fick de nya idéerna juridiskt erkännande. En allmän upphovsrättslagstiftning tillkom år 1791 och en allmän patentlag år 1793. De byggde på grundtanken att upphovsmän och uppfinnare ska ges ensamrätt till sina prestationer.⁶³

Den främsta skillnaden mellan den anglosachsiska linjen och den kontinentala linjen är att de ideella rättigheterna har en starkare ställning inom den kontinentala upphovsrätten och att uppfattningen om vad som är upphovsrättsligt skyddat är mera omfattande i den anglosachsiska rätten. Där har också uppdragsgivare och arbetsgivare en starkare ställning i förhållande till upphovsmännen än vad fallet är enligt kontinentaleuropeisk uppfattning. När det kommer till den praktiska tillämpningen blir resultatet av de båda linjerna ganska lika, även om motsättningarna kom till klart uttryck då internationella förhandlingar ägt rum.⁶⁴

Upphovsrättens verkliga genombrott skedde i samband med industrialiseringen i slutet av 1800-talet. Vid denna tid behärskade man mycket effektiva metoder för massproduktion av tryckt material, bl.a. rotationspressen, samtidigt som industrikulturen skapade en bred konsumtionsmarknad. Denna massomsättning gjorde att upphovsrätten växte sig stark och fick en betydelsefull roll. I de flesta industriländer under den senare delen av 1800-talet fanns en effektiv och hanterbar upphovsrättslagstiftning, vars grundprinciper lever kvar än i våra dagar.⁶⁵ Det var också under denna tid som internationellt samordnade samt enhetliga regler och avtal tillkom, sådana som numera är globala.

Upphovsrättsliga regler och avtal bör vara internationellt överenskomna och samordnade så att en upphovsman kan få samma rättigheter, oberoende av i vilket land skaparens verk görs tillgängligt och sprids. Dessa regler och avtal samlas i internationella konventioner som ger ett grundläggande skydd för upphovsmän från andra konventionsländer och i det egna landet. Konventionerna är ett underlag för den nationella lagstiftningen – varje förändring eller tillägg av upphovsrätten i gällande konventioner måste få ett genomslag i den nationella lagstiftningen.

---

⁶¹ Olsson, s. 25.

⁶² Bernitz, (1998), s. 4.

⁶³ Ibid., s. 5.

⁶⁴ Olsson, s. 26.

⁶⁵ Kocktvedgaard, s. 26.

5.1 Bernkonventionen

Arbetet med att skapa internationella, enhetliga regler på upphovsrättens område tog sin början i Paris 1878 med ett möte som gick ut på att skapa *L'Association littéraire et artistique internationale*. Föreningen stod under författaren Victor Hugos beskydd och syftade till att utveckla upphovsmannens internationella skydd. Dess mål var att skapa enhetlig upphovsrättslagstiftning som skulle kunna antas av ett visst antal länder, vilka var beredda att skydda den intellektuella egendomsrätten.⁶⁶ Målet var dock för ambitiöst och efter ett tag riktade de istället in sig på ett något mindre anspråksfullt mål. Den grundläggande idén blev istället att de länder som knöt sig till konventionen skulle skydda utländska medborgare på samma sätt som nationella, den s.k. likabehandlingsprincipen. Denna princip plus ett antal av mindre betydelse kom att ligga till grund för en konferens som hölls i Bern åren 1884 och 1885. 1886 antogs slutligen *Konventionen angående bildande av en internationell union för skydd av litterära och konstnärliga verk*.⁶⁷

Den grundläggande och viktigaste konventionen på upphovsrättens område är *Bernkonventionen*. Den undertecknades den 9 september 1886 av tio länder, Tyskland, Belgien, Frankrike, Spanien, Storbritannien, Italien, Schweiz, Liberia, Tunisien och slutligen, Haiti.⁶⁸ Konventionen kom till för att skydda litterära och konstnärliga verk.⁶⁹

Bernkonventionen skyddar verk från det litterära, vetenskapliga och konstnärliga området, oavsett på vilket sätt de framställs och i vilken form de har kommit till uttryck.⁷⁰ Med originalverk jämställs översättningar, bearbetningar, musikaliska arrangemang och andra omarbetningar av litterära eller konstnärliga verk.⁷¹ Verken skyddas utan formaliteter under upphovsmannens livstid och ytterligare femtio år, eller i de fall där upphovsmannen är okänd i femtio år, räknat från offentliggörandet.⁷² Även en upphovsman som inte tillhör något unionsland, men som först publicerar sitt verk i något av medlemsländerna, har rätt till skydd för det verket.

Bernkonventionen har genomgått flera revisioner. Den första ägde rum i Berlin år 1908, den andra i Rom år 1928, den tredje i Bryssel år 1948, den fjärde år 1967 i Stockholm och den femte och senaste i Paris år 1971. Sverige anslöt sig redan 1904 till den ursprungliga texten från 1886 och har sedan ratificerat de därefter antagna texterna. För svensk del gäller alltså texten i den version som antogs i Paris år 1971.⁷³ Bernkonventionen förvaltas av den internationella organisationen WIPO (World Intellectual Property Organisation) med säte i Genève. I juli 2003 hade Bernkonventionen undertecknats av 151 stater.⁷⁴

Bernkonventionen bygger på två grundläggande principer.

1. *Principen om nationell behandling*. Den innebär att medlemsländerna är tvingade att ge dem som tillhör ett annat medlemsland ett minst lika omfattande rättsskydd som landet ger sina egna medborgare.⁷⁵

---

⁶⁶ Kocktvedgaard, s. 15.

⁶⁷ Ibid., s. 15.

⁶⁸ Françon, André (1986). *Bernkonventionen 100 år, 1886 års Casselföreläsning*. Stockholm: Juristförlag. s. 16.

⁶⁹ Ibid., s. 15.

⁷⁰ Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk, Paristext från 1971. Artikel 2, stycke 1.

⁷¹ Bernkonventionen, artikel 2, stycke 3.

⁷² Bernkonventionen, artikel 7, stycke 1-3.

⁷³ Ds 2003:35, s. 59.

⁷⁴ Ds 2003:35, s. 59.

⁷⁵ Bernkonventionen, artikel 5, stycke 1.

2. *Principen om minimiskydd.* Denna innehåller regler om lägsta skyddsnivå som medlemsländernas lagstiftning måste upprätthålla för dem som tillhör annat medlemsland.⁷⁶

Det finns alltså ett generellt förbud mot varje form av diskriminering inom konventionens union.

Bernkonventionen medger vissa undantag i upphovsmannens rättighet. De tre nedanstående förutsättningarna för mångfaldigande brukar kallas för trestegstestet.

- Rätten till mångfaldigande i vissa särskilda fall.
- Förutsatt att mångfaldigande inte gör intrång i det normala utnyttjandet av verket.
- Ej heller oskäligt inkräktar på upphovsmannens ekonomiska intressen.⁷⁷

Detta innebär att för att undantag i upphovsmannens rättigheter ska få göras måste var och en av dessa steg först beaktas. "Vissa särskilda fall" brukar innefatta bibliotek och arkiv som är verksamma utan vinstintressen och som är öppna för allmänheten. Varje önskan eller behov från biblioteken eller arkiven att mångfaldiga ett skyddat verk måste avstämmas mot alla tre stegen ovan.

5.2 TRIPs-avtalet

TRIP står för Trade Related Aspects of International Property och är ett handelspolitiskt avtal mellan ett stort antal länder. Avtalet antogs 1994 och finns inom ramen för WTO (World Trade Organisation). I stort sett är det samma länder som undertecknat TRIPs-avtalet som är Bernkonventionens medlemsstater. Avtalet har ratificerats av Sverige och trädde i kraft för industriländernas del med ingången av 1996.⁷⁸ Till skillnad från Bernkonventionen som tillkom för att skydda upphovsmannens rättigheter har TRIPs avtalet tillkommit för att främja handel mellan avtalsländerna.

I samband med att TRIPs-avtalet tillkom upphörde det globala handelsavtalet GATT att existera. GATT står för General Agreement of Tariffs and Trade och kom till 1947. Avtalet skrevs på av 23 stater och dess roll var att underlätta mellanstatlig handel med varor. Meningen var att GATT skulle omförhandlas i den s.k. Uruguayrundan under 1980-talet men förhandlingarna drog ut på tiden och först sedan ett flertal rundor och diskussioner hållits på olika platser runt om i världen kunde ett nytt handelsavtal antas 1994. Diskussionerna avslutades 1994 med att WTO bildades och trädde i kraft 1 januari 1995.⁷⁹

Bakgrundorsakerna till TRIPs-avtalet finns främst hos industriländerna och då framför allt hos USA. Missnöjet är stort mot det utvecklade och i praktiken ineffektiva immaterialrättsliga skyddet i många utvecklingsländer. Samtidigt ökar den allt mer omfattande internationella handeln med piratkopiering och varumärkesförfalskade varor. Dessa problem har ansetts omöjliga att lösa inom ramen för det redan befintliga konventionssystemet och WIPO:s arbete.⁸⁰

TRIPs-avtalet innehåller ett omfattande regelverk som ställer krav på det immaterialrättsliga skyddet (upphovsrätt, varumärkesskydd, patenträtt m.m.) som ska finnas i medlemsländerna.

---

⁷⁶ Bernkonventionen, artikel 5, stycke 2.

⁷⁷ Bernkonventionen, artikel 9 stycke 2.

⁷⁸ Cleasson-Renman.

⁷⁹ Cleasson-Renman.

⁸⁰ Bernitz, (1999) s. 9.

Reglerna tvingar medlemsstaterna att upprätthålla den skyddsnivå som följer av de senaste versionerna av Bernkonventionen och Pariskonventionen (industriellt rättsskydd), samt där utöver ett antal konkreta och mer långtgående materiella skyddsstandarder för hela området.⁸¹ Enligt avtalstexten har avtalet tillkommit för att avlägsna handelshinder och främja frihandel mellan avtalsländerna. Det innehåller bl.a. allmänna normer för rättigheternas utformning och omfattning, verkställighetsföreskrifter och en utbyggd övervaknings- och tvistelösningsmekanism. WTO övervakar tillämpningen, och brott mot avtalet leder till sanktioner.⁸² I maj 2003 omfattade TRIPs-avtalet 146 länder.⁸³

I detta kapitel har vi gett en kort historisk bakgrund till upphovsrättens uppkomst och utveckling. Därefter har vi presenterat Bernkonventionens och TRIPs avtalets inverkan på upphovsrätten. Vi fick i kapitlet veta att Bernkonventionen uppkom för att skydda verk och upphovsmannens rättigheter. Konventionen har skrivits under av 151 stater och förvaltas av WIPO. TRIPs avtalet trädde i kraft 1996 och är ett handelspolitiskt avtal, avsett att öka det immaterialrättsliga skyddet och främja frihandel mellan avtalsländerna. Avtalet tvingar medlemsstaterna att upprätthålla det som fastställts i Bernkonventionen. I maj 2003 omfattade avtalet 146 länder.

---

⁸¹ Bernitz (1999), s. 9.

⁸² Ibid., s. 10.

⁸³ Ds 2003:35, s. 62.

6. Nya IT-anpassade konventioner och fördrag

I detta kapitel kommer vi att gå igenom de nya konventioner och fördrag som tillkommit i och med den informationstekniska utveckling som fullkomligt exploderat de senaste decennierna. För att förstå de föreslagna ändringar som finns i Ds 2003:35 anser vi att det är nödvändigt att ha en viss förståelse för de förändringar och kompletteringar som tillkommit i de konventioner och fördrag som tidigare var ledande inom upphovsrätten. Bernkonventionen ansågs vara förlegad och inte räckta till för att skydda upphovsmannens rättigheter i den nya digitala miljön. Här kommer vi därför att redogöra för WIPO-fördraget och därefter EU-direktivet om harmonisering av upphovsrätten.

De senaste årtiondens snabba utveckling inom informationsteknologin har radikalt förändrat förutsättningarna för att upprätthålla de traditionella reglerna till skydd för upphovsmannens ekonomiska och ideella rättigheter. Reglerna har visat sig inte längre räckta till. Möjligheterna att via globala eller lokala nätverk sprida information har skapat en helt ny situation för upphovsmännen. Skyddade verk kan spridas lättare, snabbare och billigare än tidigare och till ett långt större antal kända eller okända användare. Det har därmed blivit svårare för rättighetshavarna att få överblick och kontroll över spridning och användning. Det som förmedlas via nätverk, exempelvis texter, fotografier, ljudupptagningar och audiovisuella framföranden, kan lätt kopieras till användarnas hårddiskar eller genom utskrifter. Denna form av kopiering är ett hot mot spridnings-, mångfaldigande och framföranderättigheterna. Om inte regelverket förändras sker detta helt utanför upphovsmannens kontroll.

Informationsteknologins utveckling har inom vissa områden varit mycket snabb och har etablerat nya former för spridning av och kommunikation med information. En övergång har skett till s.k. elektronisk publicering av främst vetenskapliga periodiska publikationer och, i viss utsträckning, till print-on-demand. Print-on-demand kan till svenska översättas till tryck på beställning, d.v.s. förlagen trycker verk efterhand som de efterfrågas. Inom förlagsvärlden kan det anas ett systemskifte, där print-on-demand minskar det ekonomiska risktagandet i lagerhållning och osålda upplagor. Den nya tekniken ger dessutom möjlighet till interaktivitet, d.v.s. den kan göra användaren till en medskapande person. Verket kan förändras, förvanskas, vanställas och utgöra ett hot mot de ideella rättigheterna.

Den pågående urholkningen av rättsinnehavarnas möjligheter att bevaka och hävda sina rättigheter i den nya informationsteknologiska miljön har lett till en rad initiativ för att stärka deras ställning. Frågorna har drivits hårt, och då inte i första hand av de egentliga upphovsmännen, utan av de kapitalstarka intressenter som genom avtal övertagit deras rättigheter, såsom exempelvis bokförlag, mjukvaruproducenter m.fl. Intressenterna är angelägna att få ett skydd för de investeringar de gjort i ny teknik, investeringar som möjliggjort den radikalt ökade spridningen av upphovsmännens verk. Det är dessa intressenter som framför allt är pådrivande när förstärkningen av rättsinnehavarnas ställning nu diskuteras. Här kommer en översiktlig presentation av två konventioner och fördrag som är anpassade till den nya informationsteknologin.

6.1 WIPO-fördraget

Inom FN finns det två organisationer som har till uppgift att arbeta med upphovsrättsliga frågor. Den ena är UNESCO som sköter frågor om undervisning, vetenskap och kultur. Den andra och den viktigaste organisationen på området är WIPO (World Intellectual Property

Organization). WIPO är FN:s fackorgan för immaterialrätt vars syfte är att ”genom samarbete länder emellan och med andra intellektuella organisationer främja skyddet av den intellektuella äganderätten i alla länder och härigenom uppmuntra skapande verksamhet”.⁸⁴

Ett resultat av att World Trade Organisation bildades 1994 var att WIPO brådsnade med att själva utveckla ett internationellt avtal på det upphovsrättsliga området. Organisationen oroade sig över att WTO skulle ta hela kontrollen över den internationella upphovsrättsliga utvecklingen. Därför beslutade de ansvariga i WIPO i maj 1996 att börja arbeta på några tilläggsprotokoll till Bernkonventionen för att den skulle passa in i tiden. I december 1996 anordnades en diplomatkonferens under WIPO:s regi i Genève och där skulle förslaget diskuteras. Målet var att komma överens om en modernisering av upphovsrätten för att anpassa den till den tekniska utvecklingen. Vid konferensen kunde de enas om två förslag som skulle vara kompletteringar till Bernkonventionen. Dessa två förslag är *WIPO Copyright Treaty*⁸⁵ (WCT) och *WIPO Performance and Phonogram Treaty*⁸⁶ (WPPT). Ett tredje förslag *Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases*⁸⁷, lämnades helt för att tas upp vid ett senare, ospecificerat tillfälle. Av förslagen är det WCT, även kallat WIPO-fördraget, som har störst betydelse för biblioteken och deras verksamhet.⁸⁸

WIPO-fördraget innehåller 14 artiklar om det materiella skyddet för upphovsmän till litterära och konstnärliga verk. Av dessa innehåller de första tre artiklarna vissa regler om förhållandet till Bernkonventionen och om innebörden i det upphovsrättsliga skyddet. Artikel 1 stadgar exempelvis att de länder som är bundna av WIPO-fördraget ska tillämpa de materiella bestämmelserna i Bernkonventionen även om de inte är bundna av denna konvention. Artikel 2 tar upp vad det upphovsrättsliga skyddet omfattar. Det sägs där att skyddet omfattar uttrycksformer och inte idéer, förfaranden, utförandemetoder eller matematiska begrepp som sådana.

I artiklarna 4 och 5 finns regler om upphovsrättsligt skydd för datorprogram och databaser, vilka stämmer överens med motsvarande regler i TRIPS-avtalet. Bl.a. föreslås i artikel 4 att datorprogram ska få skydd som litterära verk och ett särskilt skydd införs för sammanställningar av uppgifter, d.v.s. databaser.⁸⁹ Sammanställningar i form av databaser anses utgöra intellektuella skapelser och ska därför skyddas som sådana.⁹⁰

Artikel 6 innehåller bestämmelser om en generell spridningsrätt för litterära och konstnärliga verk. Där finns en regel som ger möjlighet för de länder som är bundna av fördraget att själva föreskriva de villkor som ska gälla för konsumtion av denna rätt. Regeln ger, liksom TRIPS-avtalet, en möjlighet för länder som Sverige att behålla reglerna om internationell konsumtion.

I artikel 7 finns bestämmelser om uthyrningsrätt med avseende på tre kategorier av verk, nämligen datorprogram, filmverk och fonogram.

Artikel 8 innehåller en mycket betydelsefull regel om rätt till överföring till allmänheten. Regeln innebär att skapare av litterära och konstnärliga verk ska ha ensamrätt att tillåta

---

⁸⁴ <http://www.wipo.org> [2004-01-29]

⁸⁵ WIPO Copyright Treaty, CRNR/DC/94.

⁸⁶ WIPO Performance and Phonogram Treaty.

⁸⁷ Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases.

⁸⁸ Bernitz (1998) s. 30.

⁸⁹ WIPO Copyright Treaty, artikel 4.

⁹⁰ WIPO Copyright treaty, artikel 5.

överföring av sina verk på trådbunden eller trådlös väg, inräknat att deras verk görs tillgängliga till allmänheten på ett sådant sätt att allmänheten kan få tillgång till dessa från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.⁹¹

Möjligheterna att göra undantag från skyddet och att införa begränsningar i rättigheterna behandlas i artikel 10. Undantagen tillåter att medlemsländerna i sin nationella lagstiftning får göra begränsningar i vissa särskilda fall som inte kommer i konflikt med det normala utnyttjandet av verket och inte heller i övrigt på ett orimligt sätt inkräktar på upphovsmannens ekonomiska intressen.⁹² Det är trestegstestet från Bernkonventionen som har inkluderats i WIPO-fördraget och som bekräftar att det också får användas i IT-miljö.

Regler av stor betydelse för internationell informationsöverföring är reglerna i artiklarna 11 och 12. Medlemsländerna ska ha ett betryggande legalt system och effektiva skyddsåtgärder mot kringgående av tekniska skyddsåtgärder för skyddade verk.⁹³ Medlemsländerna måste införa adekvata och verksamma sanktioner mot alla som bryter mot några av WIPO-fördragets eller konventionens bestämmelser och som tar bort eller ändrar information i ett skyddat verk, eller utan tillstånd eller information om rättsinnehavaren utsänder eller sprider skyddade verk.⁹⁴

Utöver de bestämmelser som här har beskrivits kan också nämnas att artikel 14 innehåller en förpliktelse för de avtalslutande parterna att se till att effektiva åtgärder vidtas mot intrång i rättigheterna i fördraget.

Fördraget kommer att träda i kraft tre månader efter det att 30 stater har ratificerat det. Inom konventionens medlemsländer pågår nu förberedelser för ett införlivande av fördragets bestämmelser i nationell lagstiftning. Europeiska Unionen kommer att ratificera fördraget för sina medlemsstater och har därför beslutat om ett direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället.⁹⁵ Direktivet med beteckningen 2001/29/EG, ligger alltså till grund för det svenska lagförslaget.

6.2 EU-direktiv om harmonisering av upphovsrätten

Upphovsrätten är ett viktigt område inom EU, främst genom dess ekonomiska betydelse och dess inverkan på kommunikationsmöjligheterna via t.ex. tv och Internet. Ett av EU:s grundläggande syften är att upprätthålla en inre marknad baserad på fri rörlighet för varor och tjänster och en effektiv konkurrens över de nationella gränserna inom unionen.⁹⁶ Intresset för upphovsrätten inom unionen är därför stort och genom att harmonisera rättsförhållandena bland medlemsländerna vill EU minimera risken för konkurrensnedvridning och handelshinder inom EU. Ett syfte med en stark och enhetlig skyddslagstiftning är att främja företagen inom EU och att stärka den internationella konkurrenskraften i förhållande till USA, Japan och andra stater, särskilt på det teknologiska området.⁹⁷

---

⁹¹ WIPO Copyright treaty, artikel 8.

⁹² WIPO Copyright treaty, artikel 10.

⁹³ WIPO Copyright treaty, artikel 11.

⁹⁴ WIPO Copyright treaty, artikel 12.

⁹⁵ Ds 2003:35, s. 390.

⁹⁶ Bernitz (1998) s. 11.

⁹⁷ Bernitz (1998), s. 12.

6.2.1 Utvecklingen av direktivet

I juli 1995 publicerade EU-kommissionen en ”grönbok” med den svenska titeln *Upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället*⁹⁸ vilken är början på ytterligare ett direktiv som ska bidra till den upphovsrättsliga harmoniseringen i Europeiska gemenskapen. Grönböckerna kan ses som en form av förarbete till lagstiftning och de läggs fram av kommissionen. Kommissionen är det administrativa och verkställande organet men har också ett huvudsakligt förslagsmonopol när det gäller nya rättsakter.⁹⁹ Processen påbörjades alltså redan före WIPO-konferensen 1996.

Den aktuella grönboken är indelad i två delar. I det första avsnittet diskuteras varför immaterialrätt behövs i en integrerad internationell marknad, särskilt när det gäller högteknologiska produkter. I den andra delen presenteras de frågor i vilka EU-länderna måste komma fram till gemensamma ståndpunkter, för att ge adekvat skydd.

12 december 1997 lade kommissionen fram *Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället*¹⁰⁰, ett direktiv baserat på den ovan nämnda grönboken. Kommissionens förslag godkändes av parlamentet i februari 1999. Europaparlamentet har inte någon ställning som kan liknas vid ett nationellt parlament i en demokratisk stat, men är en väsentlig rådgivande församling och har en betydande budgetmakt och en central roll i lagstiftningsprocessen. Huvudregeln i Europaparlamentet är att beslut ska fattas med absolut majoritet, vilket innebär att mer än hälften av det totala antalet röstande måste stå bakom beslutet.¹⁰¹

Parlamentet hade dock flera invändningar och godkännandet skedde först efter att inte mindre än 58 tillägg hade gjorts. Kommissionen utarbetade då, med hänsyn till parlamentets tillägg, ett nytt direktivförslag som stod klart i maj 1999 och det gick då vidare till rådet.¹⁰² Rådet är EU:s främsta politiska och beslutande organ. Det har att fatta de grundläggande besluten och fyller en viktig lagstiftande funktion genom att utfärda följdförfattningar till EG-fördraget och de övriga grundläggande fördragen, främst förordningar och direktiv.¹⁰³ När rådet hade enats om en gemensam ståndpunkt skickades direktivförslaget tillbaka till EU-parlamentet för en andra läsning. Detta fördröjde arbetet avsevärt och innebar att först i februari 2001 kunde kommissionen presentera förslaget som ett direktiv.

Den 22 maj 2001 antog det Europeiska parlamentet och den Europeiska Unionens Råd direktivet 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. Direktivet ansluter sig i huvudsak till WIPO-fördraget som därmed harmoniseras med medlemsstaternas nationella lagstiftning. Syftet med direktivet är att lagstiftningen ska överensstämja med den tekniska utvecklingen och utvecklingen av informationssamhället. Medlemsstaterna fick fram till den 22 december 2002 att anpassa sin lagstiftning till direktivet.¹⁰⁴

⁹⁸ COM (95) 382 final. *Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society*.

⁹⁹ Bernitz, Ulf, Kjellgren, Anders (1999). *Europarättens grunder*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, s. 56.

¹⁰⁰ KOM (97) 628 slutlig. *Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället*.

¹⁰¹ Bernitz (1999), s. 62-63.

¹⁰² KOM (99) 250 slutlig. *Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället*.

¹⁰³ Bernitz (1999), s. 52.

¹⁰⁴ EU-direktiv 2001/29/EG, artikel 13.

6.2.2 Syftet med direktivet

Direktivet avser att harmonisera upphovsrätten så att den inte motverkar handel med varor och tjänster över medlemsstaternas gränser. Vidare syftar direktivet till att anpassa och komplettera nuvarande lagstiftning om upphovsrätt och närstående rättigheter för att på ett tillfredsställande sätt svara mot den tekniska utvecklingen, t.ex. vad gäller nya former av användande.¹⁰⁵ Ett annat viktigt syfte är att främja sysselsättning och tillväxt. Genom en hög skyddsnivå avser direktivet att uppmuntra till investeringar i kreativ och innovativ verksamhet. Dessa investeringar ska i sin tur leda till tillväxt och ökad konkurrenskraft för europeisk industri inom ett brett område av industri- och kultursektorn. Tillväxt inom dessa områden säkerställer sysselsättningen och främjar skapandet av nya arbetstillfällen, betonar direktivet.¹⁰⁶ En hög skyddsnivå har också stor betydelse för det intellektuella skapandet. Skyddet är till nytta för såväl upphovsmän och närstående rättighetshavare som konsumenter och allmänheten i stort.¹⁰⁷ Samtidigt bör en rimlig avvägning göras mellan rättighetshavarnas intressen och olika användarintressen.¹⁰⁸

Direktivet innehåller en lista med sammanlagt 15 artiklar. Till detta kommer 61 stycken i ingressen till direktivet. Artiklarna består av ett antal undantag och inskränkningar i upphovsmannens rättigheter i fråga om mångfaldigande och visning av skyddade verk.¹⁰⁹

Artikel 2-4 innehåller bestämmelser om ensamrättigheter för upphovsmän och närstående rättighetshavare (utövande konstnärer, framställare av ljud- och bildupptagningar samt radio- och televisionsföretag). Artikel 5 innehåller en uttömmande uppräkningslista av de undantag och inskränkningar som får göras i upphovsmäns och närstående rättighetshavares ensamrättigheter. I artikel 6 och 7 ges bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder och information om rättighetsförvaltning. Av artikel 8 följer att medlemsländerna ska se till att det finns lämpliga sanktioner och andra rättsliga åtgärder mot intrång i ensamrättigheterna. Artikel 9 innehåller bestämmelser om fortsatt tillämpning av vissa andra rättsliga bestämmelser utan påverkan av direktivets bestämmelser. Artikel 10 och 11 innehåller bestämmelser om tillämpning i tiden av direktivets bestämmelser och om tekniska anpassningar. Slutbestämmelser och regler om tid för genomförande av direktivet ges i artikel 12 och 13.

Det är upp till varje enskilt medlemsland att helt eller delvis införa undantagen och inskränkningarna i den egna lagstiftningen, i den utsträckning de själva finner lämpligt.

I detta kapitel har vi tittat på WIPO-fördragets innehåll och vi fick reda på att målet med detta fördrag var att arbeta fram några tilläggsprotokoll till Bernkonventionen om en modernisering av upphovsrätten för att anpassa den till den tekniska utvecklingen. Fördraget innehåller 14 artiklar rörande det materiella skyddet för upphovsmännen. Detta fördrag är vad som ligger till grund för EU-direktivet om harmonisering av upphovsrätten. Direktivets syfte är att harmonisera medlemsländernas lagstiftning med den tekniska utvecklingen och utvecklingen av informationssamhället och att genom detta motverka en handel med varor och tjänster över medlemsstaternas gränser. Vi fick också i kapitlet veta att direktivet är tänkt att främja sysselsättning och tillväxt och därigenom öka Europas konkurrenskraft. Direktivet

---

¹⁰⁵ EU-direktiv 2001/29/EG, stycke 5 i ingressen.

¹⁰⁶ EU-direktiv 2001/29/EG, stycke 4 i ingressen.

¹⁰⁷ EU-direktiv 2001/29/EG, stycke 9 i ingressen.

¹⁰⁸ EU-direktiv 2001/29/EG, stycke 13 i ingressen.

¹⁰⁹ Ds 2003:35, s. 66.

består av 15 artiklar som innehåller ett antal undantag och inskränkningar i upphovsmannens rättigheter. EU-direktivet är det som ligger till grund för det svenska lagförslaget som finns i Ds 2003:35.

7. Upphovsrätten i Sverige

I detta kapitel kommer vi att redogöra för upphovsrättens uppkomst och utveckling i Sverige. Vi kommer sedan att kort gå igenom hur upphovsrätten ser ut i Sverige idag. Då uppsatsen behandlar de förändringar som kan komma att genomföras i den svenska upphovsrätten anser vi att det är viktigt att förstå de principer som ligger till grund för den dennas utformning.

Den första svenska lagstiftningen på området kom år 1752 och var ett kungligt reglemente för boktryckare i riket, och som förenade de tidigare gällande privilegierna. Den svenska upphovsrätten för författare bygger på 1810 års tryckfrihetsförordning, som år 1919 ersattes av tre lagar, av vilka en reglerade rätten till litterära och musikaliska verk, en annan rätten till verk av bildande konst och en tredje rätten till fotografiska bilder.¹¹⁰

Mellan de nordiska länderna har det traditionellt existerat ett nära samarbete på det upphovsrättsliga lagstiftningsområdet. Under den senare delen av 1930-talet tillsattes olika utredningar i de nordiska länderna, med undantag av Island, för att försöka utforma gemensamma nordiska upphovsrättslagar. I Sverige utkom år 1956 ett betänkande som innehöll förslag till helt nya lagar om det upphovsrättsliga skyddet. Åren 1960 och 1961 tillkom i samtliga nordiska länder, med undantag för Island, nya upphovsrättslagar. Lagarna har därefter reviderats ett stort antal gånger men man har alltid antingen genom gemensamt nordiskt utredningsarbete eller genom samråd på departementsplanet försökt att så långt som möjligt bevara den nordiska rättsenheten på området.¹¹¹ Med utgångspunkt i Europas uppdelning av upphovsrätten i principen om *copyright* och principen om *droit d'auteur*, kan Sveriges och övriga Nordens rätt knappast sägas tillhöra någon av dem. Den har hämtat idéer från båda.¹¹²

7.1 Upphovsrättens huvudprinciper

De svenska upphovsrättsliga reglerna finns i *lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*¹¹³ (URL). Lagen har sedan den stiftades första gången ändrats åtskilligt. Till lagen hör också två förordningar. Den ena är *Upphovsrättsförordningen*,¹¹⁴ vilken innehåller vissa detaljbestämmelser exempelvis om kopiering inom arkiv och bibliotek. Den andra är *Internationella Upphovsrättsförordningen*¹¹⁵ vilken innehåller bestämmelser om det skydd som vi i Sverige är skyldiga att ge åt utländska verk. Skyddat genom svensk upphovsrättslag är verk av svenska upphovsmän och verk som först har getts ut i Sverige. Genom att Sverige är medlem i EU och EES (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, som omfattar EU-länderna och Norge, Island och Liechtenstein) följer att en medborgare i ett EES-land alltid ska likställas med svenska medborgare när det gäller tillämpning av upphovsrättslagen.¹¹⁶

För att något ska kunna bli ett skyddat verk krävs, enligt den svenska lagstiftningens definition, att verket är ett resultat av en individuell, andligt skapande verksamhet, d.v.s. att två personer oberoende av varandra inte skulle ha kunnat skapa exakt samma sak. Det ska

---

¹¹⁰ Kocktvedgaard, s. 56.

¹¹¹ Olsson, s. 28.

¹¹² Kocktvedgaard, s. 57.

¹¹³ SFS 1960:729.

¹¹⁴ Upphovsrättsförordning för definition av kopiering för kompletteringsändamål. (SFS 1993:1212).

¹¹⁵ Internationella upphovsrättsförordningen. (SFS 1994:193).

¹¹⁶ Olsson, s. 23.

också ha en speciell utformning och inneha verkshöjd. Med verkshöjd menas att verket ska ha en viss originalitet och det får inte vara för enkelt, exempelvis kan inte två personer oberoende av varandra uttrycka samma omständigheter på samma sätt. Enkla nyhetsnotiser, enkla blanketter och liknande har inte något skydd. En idé eller ett innehåll kan inte bli ett skyddat verk. Upphovsrätten skyddar endast upphovsmannens personliga sätt att uttrycka ett verks innehåll.¹¹⁷

Skyddstiden börjar den dag då verket skapas och gäller sedan 70 år efter upphovsmannens död. 70 år gäller för alla olika typer av verk. Upphovsrätt uppkommer automatiskt då ett verk är färdigt, det är inte något som måste meddelas eller ansökas om.¹¹⁸ När det gäller den geografiska omfattningen av skyddet är huvudregeln, enligt URL, att skydda verk av svenska upphovsmän och verk som först har getts ut i Sverige.¹¹⁹

I upphovsrätten ingår två delar, de ideella rättigheterna och de ekonomiska rättigheterna. Rättigheterna är ensamrättigheter vilket betyder att ingen annan än upphovsmannen eller någon med dennes tillstånd får tillräkna sig dessa rättigheter. Rättigheterna avser verket både i dess ursprungliga form och när det föreligger i ändrad form, exempelvis i översättning eller bearbetning.¹²⁰

De ideella rättigheterna är:

- rätten att bli namngiven
- rätten att motsätta sig ändringar eller att verket görs tillgängligt för allmänheten i en form eller ett sammanhang som är kränkande för upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende.

De ideella rättigheterna behålls alltid av upphovsmannen.¹²¹

De ekonomiska rättigheterna är:

- rätten att framställa exemplar av verket
- rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten

De ekonomiska rättigheterna kan, till skillnad från de ideella rättigheterna, överlåtas. Detta innebär att upphovsmannen säljer eller ger bort sin rätt. I och med denna överlåtelse förlorar upphovsmannen rätten att stoppa utgivning. Från början har upphovsmannen ensamrätt till mångfaldigandet av sitt verk. Tillgängliggörandet till allmänheten sker antingen genom spridning av verket till allmänheten eller genom offentligt framförande. Att framföra eller sprida verket till familj eller vänskrets räknas inte som ett tillgängliggörande för allmänheten. Spridningsrätten till ett verk är konsumerad när man väl gjort den första spridningen, d.v.s. att upphovsmannen inte längre har någon bestämmanderätt över det särskilda exemplaret.¹²² Detta är grunden för utlåningen inom den offentliga biblioteksverksamheten idag.

I de ekonomiska rättigheterna finns en rad olika inskränkningar. Inskränkningarna tillåter att verk används utan tillstånd från upphovsmannen och därmed utan ersättning. När ett verk får användas fritt enligt någon av dessa inskränkningar måste alltid de ideella rättigheterna följas. Ett exempel på en inskränkning, som är viktig för denna uppsats, är den 12 § URL om kopiering för enskilt bruk. Detta innebär att man idag får göra kopior av hela verk till sig

---

¹¹⁷ Olsson, s. 20.

¹¹⁸ Ibid., s. 22.

¹¹⁹ Ibid., s. 22.

¹²⁰ Ibid., s. 20.

¹²¹ Ibid., s. 21.

¹²² Ibid., s. 21.

själv. Man får också kopiera upp enstaka exemplar till vänner, familj och inom en sluten förening. Denna paragraf är en av de paragrafer som berörs av förslaget i Ds 2003:35.

7.2 Bevakning av rättigheterna

Enligt Agne Henry Olsson har den som lagt ner sina tankar, känslor, upplevelser och kunskaper i att skapa ett verk en viss moralisk rätt att bestämma över den vidare användningen av skapelsen. Upphovsrätten stimulerar det andliga skapandet genom att ge upphovsmän och andra rättighetshavare ensamrätt att bestämma över användandet av deras verk och prestationer.¹²³ Genom dessa rättigheter uppmuntras rättighetshavarna också att publicera sina alster utan att de därigenom förlorar kontrollen över den vidare användningen av dessa. Ett upphovsrättssystem ska ge möjlighet att kontrollera och ta betalt för olika former av vidareanvändning, på så vis stimuleras den kulturella, sociala och ekonomiska utvecklingen.

Upphovsrättssystemet ger ett skydd för de avsevärda investeringar som behövs för produktion av material inom kulturområdet, medie- och informationssektorerna samt också inom datorteknologin. Olsson menar att ett av upphovsrättens syften är att göra det möjligt att tjäna in de investeringar som görs i produktionen av skyddade verk.¹²⁴

Med den nuvarande utvecklingen på informations- och medieområdena och inom den internationella handelspolitiken har upphovsrättssystemet kommit att få en allt större betydelse i samhällsekonomin. Kultur-, medie- och informationsindustrin har blivit betydelsefulla faktorer i den globaliserande ekonomin. Generellt sett växer också den sektorn av ekonomin som berörs av upphovsrätt och närstående rättigheter, speciellt underhållnings- och informationssektorerna, snabbare än andra sektorer av ekonomin.¹²⁵

Den upphovsrättsliga lagstiftningen bygger, som nämnts, på ett system av ensamrättigheter för individuella upphovsmän att tillåta eller förbjuda vissa typer av utnyttjande av deras verk och andra prestationer. Rent praktiskt, menar Olsson, att det är omöjligt för en individuell upphovsman att bevaka sina rättigheter, speciellt då massanvändningen av skyddade verk har ökat betydligt genom de nya medierna. Det har därför utvecklats ett system för kollektiv förvaltning av upphovsrättigheter. Det innebär att de individuella upphovsmännen överlåter utövandet och förvaltningen av sina rättigheter till en organisation. Denna organisation sluter avtal om användningen och samlar in och fördelar ersättningen för denna användning. En sådan kollektiv förvaltning är också i användarnas intresse eftersom de därigenom får mycket lättare att skaffa nödvändiga tillstånd m.m. De kan också erlagga betalning enligt vissa avgiftstabeller i stället för att behöva förhandla om ersättningarna med ett antal individuella upphovsmän.¹²⁶

Exempel på sådana organisationer är ALIS, Svenska Journalistförbundet, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Svenska Förläggarföreningen, KLYS, Copyswede och Sveriges Författarförbund. Alla med inriktning på olika kategorier av upphovsmän.

---

¹²³ Olsson, s. 29.

¹²⁴ Ibid., s. 30.

¹²⁵ Ibid., s. 33.

¹²⁶ Ibid., s. 34.

I detta kapitel har vi redogjort för hur upphovsrätten ser ut i Sverige idag. Vi har berättat att upphovsrätten är uppdelad i två rättigheter, en ideell och en ekonomisk. Vi har fått reda på att de ideella rättigheterna, till skillnad från de ekonomiska, inte kan säljas eller överlåtas. Vi har också berättat att skyddstiden för ett upphovsrättsskyddat verk i Sverige är 70 år, efter upphovsmannens död. Vi har också i kapitlet tagit upp vad bevakning av rättigheterna, enligt Agne Henry Olsson, innebär.

8. Presentation av Departementsskrivelsen 2003:35

I Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG lämnas förslag till hur direktivet ska genomföras i medlemsstaternas rättssystem. Förutom dessa föreslås samtidigt i svensk rätt vissa andra ändringar som inte direkt följer av direktivet, men som har ett nära samband med de frågor som direktivet behandlar. Förslagen innebär omfattande ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förslagen syftar till att värna upphovsrätten, framförallt i den digitala miljön. Att den kreativa verksamheten stimuleras är viktigt för hela samhället. Samtidigt ska balansen mot viktiga allmänna intressen av att få använda verk tillgodose och anpassas till den digitala utvecklingen. De viktigaste förslagen är de som följer.

I departementsskrivelsen klargörs upphovsmännens ensamrättigheter. EU-direktivet ger upphovsmännen ensamrätt att överföra verk till allmänheten. I detta ingår att verk görs tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till verken på en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Huvudexemplet på ett sådant förfogande är att ett verk läggs ut på en webbplats på Internet. I svensk rätt har sådana förfoganden tidigare bedömts som offentligt framförande eller möjligen, för vissa typer av verk, offentlig visning. Gränsdragningen mellan visning och framförande har varit oklar. Förslaget innebär att det i upphovsrättslagen förs in en uttrycklig ensamrätt för upphovsmän att överföra sina verk till allmänheten. Alla tillgängliggöranden av verk på Internet, eller andra tillgängliggöranden på distans, kommer alltså att benämnas som en överföring till allmänheten och kräver upphovsmännens tillstånd.¹²⁷

Skyddet för vissa till upphovsrätten närstående rättigheter, nämligen skyddet för utövande konstnärer (t.ex. musiker och sångare) vad gäller deras framförande av ett verk, för fonogram- och filmproducenter och för radio- och televisionsföretag, förstärks. Tidigare har upphovsrättslagen inneburit att ljudupptagningar har fått användas utan föregående tillstånd från utövande konstnärer och fonogram- och filmproducenter. Detta avskaffas nu. Resultatet av detta blir att även dessa rättighetshavares tillstånd kommer att krävas för att tillgängliggöra deras prestationer på nätverk som Internet.¹²⁸

Rätten att framställa kopior för privat bruk föreslås gälla även fortsättningsvis, men i något begränsad form. Det föreslås bl.a. att kopiering för privat bruk inte ska vara tillåten om det exemplar som är den egentliga förlagan till kopian framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten utan upphovsmännens tillstånd. Detta innebär att kopiering av material som lagts ut på nätverk som Internet utan upphovsmännens tillstånd inte längre kommer att vara tillåten. En annan begränsning som föreslås avser kopiering av litterära verk. Sådan kopiering ska fortsättningsvis endast få avse begränsade delar av sådana verk eller sådana verk av begränsat omfång. Hela böcker kommer alltså fortsättningsvis endast att få kopieras i undantagsfall.¹²⁹

För att i någon mån kompensera för den lagliga kopieringen för privat bruk finns det regler om så kallad kassettersättning. Med kassettersättning avses den ersättning i form av ett visst belopp som utgår på anordningar som är särskilt ägnade för framställning av kopior för privat bruk av ljud och rörliga bilder (t.ex. inspelningsbara cd- och dvdskivor). Enligt förslaget höjs kassettersättningen något och anpassas till den digitala utvecklingen.¹³⁰

---

¹²⁷ Ds 2003:35, s. 2.

¹²⁸ Ds 2003:35, s. 2.

¹²⁹ Ds 2003:35, s. 2.

¹³⁰ Ds 2003:35, s. 3.

För att underlätta för utbildningsväsendet att använda upphovsrättsligt skyddat material föreslås en utvidgning av den avtalslicens som hittills gällt till att också omfatta framställning av digitala exemplar av verk. Vidare föreslås nya avtalslicenser för vissa nyttjanden av bibliotek och arkiv samt för vissa former av framställning av exemplar inom företag och myndigheter m.m.¹³¹

Nya bestämmelser om skydd för tekniska åtgärder införs. Bestämmelserna innebär att det blir straffbart att tillverka eller sälja produkter och tillhandahålla tjänster, som huvudsakligen är utformade för att kringgå olika former av tekniska åtgärder. Åtgärder som hindrar eller begränsar framställning av exemplar eller tillgängliggörande för allmänheten av upphovsrättsligt skyddade verk. Själva kringgåendet av den tekniska åtgärden blir också förbjudet. Bestämmelserna syftar bl.a. till att ge uphovsmännen och närstående rättighetshavare ökat skydd mot otillåtna förfoganden med deras skyddade verk och prestationer i den digitala miljön, t.ex. på nätverk som Internet. Ett annat syfte är att stimulera handel med upphovsrättsligt skyddade verk i denna miljö.¹³²

Inför utarbetandet av förslagen i departementsskrivelsen har överläggningar hållits med företrädare för ansvariga departement i Danmark, Finland, Island och Norge. Eftersom genomförandet hela tiden befunnit sig i olika faser i de nordiska länderna har det inte varit möjligt att i skrivelsen redovisa genomförandet i respektive land.¹³³ Av de nordiska länderna har hittills Danmark och Finland genomfört direktivet.¹³⁴

Departementsskrivelsens innehåll är omfattande och innefattar ett stort antal områden som inte är relevanta för vår uppsats. Mot bakgrund av syftet och frågeställningarna har vi valt ut följande av skrivelsens kapitel som vi anser vara mest relevanta. Dessa paragrafer kommer också vara de som analysen utgår från och vi kommer här att presentera dem närmare.

8.1 Framställning av exemplar för privat bruk (12 § URL)

En av de viktigaste inskränkningarna i andra kapitlet i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL) är bestämmelsen om kopiering för enskilt bruk. I 12 § 1 stycket URL föreskrivs att var och en får framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål. Om förutsättningarna i paragrafen är uppfyllda får exemplar framställas utan tillstånd av berörda rättighetshavare och utan att någon ersättning behöver betalas. För de flesta typer av verk gäller att den enskilde inte måste utföra kopieringen själv utan kan låta någon annan utföra den.¹³⁵

För att kopiering ska få ske med stöd av 12 § URL måste verket vara offentliggjort. Verket anses vara offentliggjort om det lovligen gjorts tillgängligt för allmänheten, exempelvis om ett verk sänds ut i televisionen eller läggs ut på en webbplats på Internet. Innebörden av att lovligen tillgängliggöra ett verk är att tillgängliggörandet sker med uphovsmannens eller dennes rättighetshavares samtycke eller med stöd av lag. Offentliggörandet syftar alltid till den första gången verket görs tillgängligt för allmänheten. När ett verk väl har offentliggjorts

---

¹³¹ Ds 2003:35, s. 3.

¹³² Ds 2003:35, s. 3.

¹³³ Ds 2003:35, s. 53.

¹³⁴ Kungliga Biblioteket. <http://www.kb.se> [2004-04-29]

¹³⁵ Ds 2003:35, s. 132.

har den kvar denna karaktär oberoende av vad som senare inträffar, exempelvis fortsätter ett verk som med upphovsmannens samtycke sänts ut i TV att vara offentliggjort även om det senare olovligen läggs ut på Internet.¹³⁶

Endast enstaka antal exemplar får framställas med stöd av bestämmelserna i 12 § URL. Bedömningen av hur stort antal som betraktas som enstaka varierar beroende på vilken typ av verk som är aktuellt och beroende på situationen. Vad som närmare avses med ”enskilt bruk” kan sammanfattningsvis beskrivas på följande sätt. Uttrycket avser till att börja med den kopiering som sker för att tillgodose ett rent personligt behov. Inom detta faller även utnyttjanden inom familje- och vänkretsen. Enskilt bruk innefattar också det som förekommer bland medlemmar i mindre mer privata sammanslutningar, exempelvis slutna klubbar och ideella föreningar. Det får dock inte röra sig om sammanslutningar med medlemskap som i princip är öppna för alla. Enskilda får också göra kopior för att nyttja dem i sitt arbete samt även göra enstaka kopior åt kollegor på arbetsplatsen. Det är också möjligt att med stöd av 12 § URL framställa digitala kopior för sitt enskilda bruk, t.ex. i form av lagring på den egna datorns hårddisk av upphovsrättsligt skyddat material.¹³⁷

I 12 § 2 stycket URL har det angivits tre fall då kopiering för enskilt bruk inte får ske. Två av dessa handlar om exemplarframställningen. Utan upphovsmannens tillstånd är det inte tillåtet att uppföra byggnadsverk och inte heller att framställa exemplar i digital form av sammanställningar i digital form. Det tredje fallet avser datorprogram, där kopiering för enskilt bruk inte alls är tillåtet.¹³⁸

8.1.1 Föreslagna ändringar i 12 § URL

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om kopiering för enskilt bruk i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk begränsas något. Följande ändringar görs.

- Uttrycket ”enskilt bruk” byts ut mot direktivets uttryck ”privat bruk”. På detta sätt kommer möjligheterna att på arbetsplatsen framställa exemplar av verk med stöd av denna bestämmelse att vara mycket begränsade.¹³⁹
- Dagens bestämmelse medger framställning av ”enstaka exemplar” av ett verk. Bestämmelsen ändras på denna punkt så att den istället tillåter framställning av ”ett fåtal exemplar”. Därmed klargörs att det antal exemplar som tillåts med stöd av inskränkningen begränsas.¹⁴⁰
- För litterära verk i skriftlig form införs en ny regel som innebär att exemplarframställningen endast får avse begränsade delar av verk eller sådana verk av begränsat omfång. Det kommer alltså inte längre, annat än i undantagsfall, att vara möjligt att med stöd av bestämmelsen om privat bruk framställa exemplar av hela böcker.¹⁴¹

---

¹³⁶ Ds 2003:35, s. 134.

¹³⁷ Ds 2003:35, s. 134.

¹³⁸ Ds 2003:35, s. 135.

¹³⁹ Ds 2003:35, s. 136.

¹⁴⁰ Ds 2003:35, s. 137.

¹⁴¹ Ds 2003:35, s. 137.

- För att det ska vara tillåtet att framställa exemplar för privat bruk uppställs ett krav på att det exemplar som utgör den egentliga förlagan till kopieringen inte får ha framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten i strid med 2 § URL. Förlagan måste således vara lovlig. Det är ”den egentliga förlagan” som ska vara lovlig. Som ”egentlig förlaga” anses inte sådana tillfälliga kopior som kan uppstå vid överföring i digitala nätverk som t.ex. Internet.¹⁴²

8.2 Framställning av exemplar inom bibliotek och arkiv (16 § URL)

I 16 § URL föreskrivs det att vissa arkiv och bibliotek har rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram, för vissa särskilda ändamål. Kopiering får till att börja med ske för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål. Med bevarande ändamål avses framförallt kopiering av material i syfte att bevara och skydda arkivets eller bibliotekets egna samlingar. För kopiering enligt 16 § första stycket URL finns inte någon begränsning i fråga om sättet för mångfaldigande. Kopiering kan alltså ske med valfri teknik.¹⁴³

Vidare medger bestämmelsen kopiering för utlämning till lånesökande. Kopiering får ske av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör lämnas ut i original. Med säkerhetsskäl menas enstaka exemplar som av någon anledning inte bör lämnas ut i original, exempelvis gamla eller dyrbara böcker som Silverbibeln. Denna del av bestämmelsen innefattar alltså även en möjlighet för biblioteken och arkiven att sprida de framställda exemplaren till lånesökande. Exemplarframställningen får i detta fall främst ske genom fotokopiering. Bestämmelsen behandlar den kopiering för utlämnande till lånesökande som sker på bibliotekens ansvar. Det finns också en möjlighet för bibliotek och arkiv att på begäran av en enskild lånesökande framställa kopior för dennes privata bruk inom ramen för vad 12 § URL medger. Slutligen får kopiering enligt den nu aktuella bestämmelsen ske för användning i läseapparater.¹⁴⁴

De myndigheter som har rätt att framställa exemplar med stöd av 16 § URL är de statliga och kommunala arkivmyndigheterna, Statens ljud- och bildarkiv, de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt folkbiblioteken. Regeringen får i enskilda fall besluta att andra arkiv och bibliotek än de nu nämnda ska ha rätt att framställa exemplar enligt 16 § URL.¹⁴⁵

---

¹⁴² Ds 2003:35, s. 137.

¹⁴³ Ds 2003:35, s. 185.

¹⁴⁴ Ds 2003:35, s. 185.

¹⁴⁵ Ds 2003:35, s. 186.

8.2.1 Föreslagna ändringar i 16 § URL

Inskränkningen i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk avseende exemplarframställningen inom arkiv och bibliotek begränsas något.

- Lagen medger enligt gällande rätt i vissa fall endast exemplarframställning genom fotokopiering. Denna begränsning, som gäller för exemplarframställning av enskilda artiklar, korta avsnitt m.m. för utlämning till lånesökande och för användning i läsapparater, tas bort. Sådan exemplarframställning får därmed fortsättningsvis ske med valfri teknik.¹⁴⁶
- Vidare ändras ordalydelsen i bestämmelsen så att det klargörs att den del av bestämmelsen som reglerar exemplarframställning till förmån för lånesökande endast reglerar arkivens och bibliotekens rätt att framställa exemplar och inte i vilken mån arkiven och biblioteken även får tillgängliggöra verk för allmänheten. I ett nytt stycke anges vilka andra förfoganden som arkiven och biblioteken får göra. Där anges att de i analog form får sprida de exemplar som de har rätt att framställa för att tillgodose lånesökandes behov av enskilda artiklar m.m.¹⁴⁷
- Slutligen införs en hänvisning till en ny avtalslicensbestämmelse i 42d § URL som ger möjlighet att även överföra verk och sprida exemplar i digital form.¹⁴⁸

8.3 Bibliotek och arkivs möjligheter att överföra verk till allmänheten och att sprida exemplar i digital form (42d § URL)

Enligt 16 § URL har vissa arkiv och bibliotek rätt att framställa exemplar av verk, dock inte datorprogram, för vissa särskilda ändamål. Framställning av exemplar får ske för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål, för utlämning till lånesökande av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i original och för användning i läsapparater.¹⁴⁹

För kopiering enligt punkt 1 finns inte någon begränsning i fråga om sättet för mångfaldigande. Kopiering får således ske med valfri teknik. Däremot finns begränsningar för den kopiering som är möjlig inom punkterna 2 och 3. I bestämmelsens andra stycke anges nämligen att exemplar endast får framställas genom fotokopiering. Med stöd av 16 § URL har biblioteken och arkiven alltså endast rätt att sprida exemplar som framställts genom fotokopierande till lånesökande.¹⁵⁰

8.3.1 Föreslagna ändringar i 42d § URL

- En bestämmelse om avtalslicens införs för att underlätta för de bibliotek och arkiv som nämns i 16 § 3 och 4 styckena URL, att överföra verk, dock inte datorprogram, till lånesökande. Detta gäller enskilda verk, korta avsnitt eller material som av säkerhetsskäl

---

¹⁴⁶ Ds 2003:35, s. 186.

¹⁴⁷ Ds 2003:35, s. 187.

¹⁴⁸ Ds 2003:35, s. 187.

¹⁴⁹ Ds 2003:35, s. 296.

¹⁵⁰ Ds 2003:35, s. 296.

inte bör lämnas ut i original, samt att sprida exemplar i digital form som framställts med stöd av 16 § 2 stycket URL till lånesökande. För upphovsmän som inte företräds av de avtalsslutande organisationerna ska det gälla skyddsregler i form av rätt att förbjuda exemplarframställning, rätt till samma ersättning och förmåner som tillkommer dem som organisationerna företräder och en rätt till individuell ersättning.¹⁵¹

8.4 Offentliga framföranden m.m. (21 § URL)

Ensamrätten till att framföra ett verk offentligt har på olika sätt inskränkts i 21 § URL. I bestämmelsen anges att utgivna verk i vissa fall fritt får framföras offentligt, d.v.s. utan tillstånd av upphovsmannen och utan att ersättning utgår för utnyttjandet. 21 § URL förutsätter för sin tillämpning att verket är utgivet. Denna förutsättning kan ofta brista när det gäller Internet. Exempelvis har det blivit vanligare att ett verk publiceras på Internet utan att också ges ut i en pappersutgåva. Dagens bestämmelse är således alltför begränsad på denna punkt. En ändring bör göras för att uppnå syftet att stimulera tillhandahållandet av datorer med Internet till allmänheten t.ex. på bibliotek. Inskränkningen bör därför fortsättningsvis istället gälla offentligtgjorda verk.¹⁵²

Enligt 21 § 1 stycket URL får utgivna verk fritt framföras offentligt när det sker vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte. Samtliga av dessa förutsättningar måste ingå för att ett framförande fritt ska få ske. Att framförandet inte får vara det huvudsakliga menas att de endast utgjorde ett ”beledsagande inslag” vid exempelvis kyrkliga ceremonier och militärparader. Med uttrycket avgiftsfritt menas situationer när allmänheten har fritt tillträde, d.v.s. någon inträdesavgift behöver inte betalas. Som exempel på framföranden i förvärvssyfte kan nämnas musikutföranden i restauranger och affärslokaler.¹⁵³

8.4.1 Föreslagna ändringar i 21 § URL

- Kravet i 21 § 1 stycket URL på att ett verk ska vara utgivet byts ut mot krav på att verket ska vara offentligtgjort.¹⁵⁴
- Utöver den rätt att framföra verk offentligt som framgår av första stycket bör det inte införas någon inskränkning som ger arkiv och bibliotek möjlighet att överföra sina samlingar till allmänheten genom terminaler i deras lokaler.¹⁵⁵

Vi har i detta kapitel tittat på vilka ändringar som föreslås till upphovsrättslagen enligt Ds 2003:35. Eftersom fyra av paragraferna har större betydelse för bibliotekens verksamhet än de övriga har vi valt att endast redogöra för de föreslagna ändringarna i dessa paragrafer. För att kunna förstå vad vi tar upp i analysen har vi valt att i detta kapitel tydligt visa hur 12, 16, 42d, och 21 § URL ser ut idag och hur det enligt departementsskrivelsen är tänkt att paragraferna ska se ut efter ändringarna. De föreslagna ändringarna är tänkta att klargöra upphovsmännens ensamrättigheter och att stimulera handel med upphovsrättsligt skyddade verk i en digital

---

¹⁵¹ Ds 2003:35, s. 296.

¹⁵² Ds 2003:35, s. 227.

¹⁵³ Ds 2003:35, s. 227.

¹⁵⁴ Ds 2003:35, s. 228.

¹⁵⁵ Ds 2003:35, s. 229.

miljö. Genom direktivet är det tänkt att nya bestämmelser för tekniska åtgärder ska införas. I flera av paragraferna i URL menar direktivet att det behövs en förtydning av vad som ska gälla. Exempelvis vad som menas med ”privat bruk” eller ”enstaka exemplar”, eller vad exemplarframställning inom bibliotek innebär.

9. Analys

I denna del som vi kallar analys kommer vi att ta upp de upphovsrättsorganisationer vi valt och lite kort berätta vad de står för. Sedan kommer vi att i en beskrivande del gå igenom den argumentation som finns i organisationernas respektive remissyttrande. Slutligen diskuterar vi i en värderande del argumentationen och dess hållbarhet.

9.1 Administration av Litterära Rättigheter i Sverige (ALIS)

ALIS är en ideell upphovsrättsförening för litterära verk. Föreningen förvaltar på upphovsmännens uppdrag vidareanvändningen av litterära verk i både traditionella och digitala medier. ALIS ger tillstånd, förmedlar, utreder, bevakar och inkasserar ersättning. ALIS prioriterar de områden där det sker en snabb teknisk utveckling och där användandet av skyddade, litterära verk är hög. ALIS företräder 2 500 upphovsmän och rättighetshavare inom det litterära fältet.

ALIS grundades 4 april 1995 då fyra svenska organisationer beslutade sig för att samarbeta kring upphovsrättslig förvaltning av texter av olika slag. De fyra organisationerna var Sveriges Läromedelsförfattares förbund (SLFF), Svenska Journalistförbundet (SJF), Sveriges Dramatikerförbund (SDF) och Sveriges Författarförbund (SFF).¹⁵⁶ I vissa frågor som berör fler kategorier av upphovsmän har ALIS valt att hänvisa till KLYS/Copyswedes remissyttrande som organisationen har varit med att utforma.

9.1.1 Remissyttrande från ALIS

ALIS anser att den föreslagna ändringen i ordalydelsen i 12 § URL är positiv. Ändringen från framställning av exemplar för ”enskilt” bruk till framställning av exemplar för ”privat” bruk kommer att ha positiva effekter. Ändringen som gäller möjligheten att kopiera endast begränsade delar av litterära verk i skriftlig form är också det av godo, denna begränsning kommer att få stor betydelse, speciellt för läromedelsförfattare, då kopiering av kurslitteratur kommer att minska betydligt. ALIS ställer sig dock emot förslaget att det är textmassan som ska styra verkets skyddsvärda intressen. Detta skulle innebära att vissa upphovsmäns skyddsvärda intressen inte alls tillvaratas, såsom t.ex. lyriker och artikelförfattare. Det är orimligt att skilja mellan olika typer av upphovsmakare på detta sätt. Med begränsningen i 12 § URL följer ett ökat behov av licensiering.

Vad gäller förslaget angående framställning av exemplar inom bibliotek och arkiv i 16 § URL anser ALIS att den föreslagna analoga spridningsrätten fått ett betydligt vidare tillämpningsområde än tidigare. Rätten att digitalisera verk kan exempelvis leda till att biblioteken kan ställa ut datorer för on-site tillgång av stora delar av bibliotekens samlingar i digitaliserad form. Utskrifter som görs från dessa datorer kommer att vara kostnadsfria eftersom de då är ett förfogande av den lånesökande och inte av biblioteken. Detta innebär att upphovsmännen riskerar att bli tvungna att tåla ett mycket vidsträckt nyttjande. ALIS anser det inte skäligt att det genom bibliotekens försorg sker en obegränsad analog spridning och att det genom detta gör den enskilde upphovsmannen helt utan ekonomiskt kompensation. Den analoga spridningen med digitala förlaga är inte förenlig med direktivet och ska alltså inte

---

¹⁵⁶ Administration för Litterära Rättigheter I Sverige. [http://www.alis.org/\[2004-01-29\]](http://www.alis.org/[2004-01-29])

införas, åtminstone inte utan att det införs en särskild ersättningsordning, enligt ALIS remissyttrande. Upphovsmannen bör få ersättning då bibliotek eller arkiv vill använda sig av digital kopieringsteknik. ALIS menar att förslaget oskäligt inkräktar på upphovsmannens legitima intressen av att råda över sitt eget verk. Den analoga spridningen ska läggas under avtalslicensen i 42d § URL. Den avtalslicens, gällande digital spridning, som däri föreslås anses positiv men bör alltså även omfatta den analoga spridningen.

En digital förlaga gör det möjligt att leverera verk genom onlinedistribution. I förslaget anges det att, att distribuera verk mellan bibliotek inte skulle ses som en överföring till allmänheten. ALIS anser att detta inte är skäligt då ett sådant nyttjande skulle bli både systematiskt och yrkesmässigt. Detta borde falla inom det område där upphovsmannen har en principiell ersättningsrätt. Det är inte rimligt att upphovsmannen ska förnekas varje form av ersättning för ett nyttjande som sker genom 1 500 biblioteksenheter samt ett stort antal statliga och kommunala arkivmyndigheter.

I förslaget om biblioteks och arkivs möjlighet att överföra verk till allmänheten och att sprida exemplar i digital form tillstyrker ALIS förslaget till en ny avtalslicens i 42d § URL. ALIS framhåller återigen att även den analoga spridningsrätten bör läggas under denna avtalslicens. Förslaget ses som en rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och användarintressen. Området för bibliotekens och arkivens nyttjande bör regleras i avtal mellan parterna, liksom ersättningar och övriga villkor, dessa förhandlingar torde inte innebära några större svårigheter. Bibliotekens och arkivens analoga och digitala exemplarframställning samt övriga tillgänglighetsåtgärder ska läggas under avtalslicensen.

Till förslaget gällande biblioteks framförande av litterära verk har ALIS följande att tillföra: Uppställande av dataterminaler som innehåller upphovsrättsligt skyddade verk utgör ett upphovsrättsligt förfogande, d.v.s. ett offentligt framförande. Detta är jämförbart med den praxis där högsta domstolen funnit att uppställandet av tv- och radioapparater på hotell är ett offentligt framförande som kräver tillstånd från upphovsmannen. Förslaget innebär att det offentliga framförandet som kommer att ske via dataskärmar på bibliotek och andra statliga och kommunala myndigheter kommer att hamna inom ramen för det fria offentliga framförandet eftersom det inte anses utgöra ett huvudsakligt moment i bibliotekens verksamhet. ALIS anser det orimligt att påstå att detta inte är ett av bibliotekens huvudsakliga moment. Denna inskränkning är oacceptabel och måste få en stramare utformning. Användningen av biblioteksdatorer och skyddade verk måste kopplas till en ersättningsrätt för upphovsmannen. Det är inte rimligt att upphovsmän, som ska försörja sig på sin upphovsrätt, förnekas ersättning. Denna inskränkning kommer att få negativa följdverkningar för upphovsmännens möjlighet att få utkomst av användningen av sina verk. Inskränkningen kommer i konflikt med trestegstestet och en ersättningsrätt bör etableras. ALIS anser sig vara ett lämpligt organ att administrera en sådan ersättning.

9.1.2 Analys av ALIS argumentation

ALIS argumenterar i sitt remissyttrande för en förstärkning av upphovsmännens position. De föreslagna ändringarna i ordalydelsen i 12 § URL säger ALIS sig vara positiva till. ALIS argument för detta är dock inte särskilt starka. De anger som huvudsakligt skäl att denna ändring kommer att få stor betydelse för bl.a. läromedelsförfattare eftersom deras möjligheter till ersättning då kommer att öka. Om förslaget antas innebär detta att det blir svårare för den vanliga användaren, och framförallt för studenter, att kopiera för eget bruk. Det ALIS

motsätter sig i förslaget är att textmassan ska få styra verkets skyddsvärda intressen. Vi anser att ALIS i denna fråga har rätt, deras argument att det är orimligt att skilja mellan olika författare på detta sätt är hållbart. En diktares verk kan inte vara mindre värt än t.ex. en skönlitterär författares verk. Vi efterfrågar dock ett förtydligande från ALIS sida. Vad menar ALIS ska vara tillåtet att kopiera och hur mycket? Det blir svårt att se någon hög hållbarhet i ALIS argumentation då de inte ger någon som helst hänvisning till vad det skulle kunna vara. Menar ALIS att kopiering helt ska förbjudas? Den begränsning i 12 § URL som ALIS förespråkar innebär för föreningens medlemmar, att deras ekonomiska villkor stärks medan t.ex. studenters redan ansträngda ekonomiska situation inte alls tas i beaktande. Vi anser därför att ALIS argumentation inte är tillräcklig i denna fråga då balansen mellan upphovsmanna-intressen kontra användarintressen inte alls tas upp.

ALIS argumentation gällande framställning av exemplar inom bibliotek och arkiv anser vi inte vara särskilt hållbar. ALIS framhåller att det i och med den föreslagna analoga spridningsrätten skulle innebära att upphovsmännen skulle gå miste om stora delar av sin ersättning. Genom bibliotekets försorg kommer användarna att helt utan kostnad kunna skriva ut hela verk. Vi frågar oss vid denna fråga hur stor omfattning ALIS anser att detta kommer att få? ALIS menar att biblioteken bör betala för att digitalisera sina samlingar. Vi anser att detta strider mot den uppgift om tillgänglighet för alla som biblioteken ska stå för. ALIS argument är återigen ekonomiska. ALIS tar inte upp frågan om vikten av tillgängligheten för bibliotekens användare. Föreningen anser att en avtalslicens bör införas även då det gäller spridning av analoga kopior. Vad som inte framgår i ALIS remissyttrande är hur de tänkt sig att detta ska betalas. Ska biblioteken betala en engångssumma eller ska betalning ske var gång ett verk används? Påståendet att en digital förlaga som levereras genom onlinedistribution skulle innebära att upphovsmannen förnekas varje form av ersättning är dåligt underbyggt. ALIS lyfter inte fram några egentliga argument för sitt påstående.

Vad gäller den föreslagna avtalslicensen i 42d § URL om digitala kopior är ALIS positivt inställda eftersom det är en rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och användarintressen. Vi frågar oss vad som, enligt ALIS, i detta förslag tar tillvara användarnas intressen? Om, som ALIS önskar, även den analoga spridningsrätten läggs under denna avtalslicens anser vi inte att balansen mellan de olika intressegrupperna är rimlig.

Angående bibliotekens framförande av litterära verk argumenterar ALIS för att detta innebär ett offentligt framförande. Enligt ALIS borde detta avgiftsbeläggas vilket skulle innebära att användaren måste betala för att titta på en digital kopia av ett verk. ALIS argumentation är inte hållbar. Det handlar i detta förslag inte om huruvida det ska vara tillåtet och avgiftsfritt att skriva ut eller kopiera utan endast om att tillgängliggöra. ALIS har inte några stödargument för sitt påstående varför vi finner att deras argumentering i frågan har en låg hållbarhet.

ALIS är positiva till ändringarna i 12 § URL, de menar att ändringen kommer att få stor betydelse, främst vad gäller kopiering av kurslitteratur. ALIS anser dock att med begränsningen i 12 § URL följer ett ökat behov av licensiering. ALIS menar angående 16 § URL att det inte är skäligt att användarna ska kunna skriva ut verk genom bibliotekets försorg, då detta inskränker alltför mycket på upphovsmännens intressen. Föreningen menar att förslaget inte är förenligt med direktivet och alltså inte ska införas. Avtalslicensen i 42d § URL mottas positivt av ALIS. I sin helhet är det svårt att ta ALIS remissyttrande på fullt allvar då de endast ser till sina egna intressen. Föreningen efterfrågar en balans mellan upphovsmanna- och användarintressen men följer inte sina egna rekommendationer. De avtalslicenser och ersättningar som föreningen efterfrågar i flera frågor anser de vara något

som ALIS skulle vara ett bra organ för att administrera. Alla argument i ALIS strävan efter en hårdare upphovsrättslagstiftning är ekonomiska. Att tillvarata sina medlemmars ekonomiska intressen är ALIS huvuduppgift i detta remissvar, vi anser dock att för att stärka sin egen argumentation hade ALIS behövt visa en medvetenhet om användarnas intressen.

9.2 Svenska Journalistförbundet (SJF)

Svenska Journalistförbundet är ett yrkes- och fackförbund för journalister vid svenskt eller i Sverige verksamt massmedium. Journalistförbundet har cirka 19 000 medlemmar.¹⁵⁷

Som fackförbund ska Journalistförbundet ta tillvara sina medlemmars fackliga, ekonomiska och sociala intressen och som yrkesförbund deras ideella intressen samt verka för god yrkesetik. Till de ideella intressena hör bland annat att värna upphovsrätten.

9.2.1 Remissyttrande från Svenska Journalistförbundet

Svenska Journalistförbundet har också lämnat synpunkter på lagförslaget genom föreningarna ALIS, Bonus Presskopier¹⁵⁸ och KLYS/Copyswede.

Angående 12 § URL om kopiering för privat bruk. Journalistförbundet tillstyrker förslaget till ny ordalydelse i 12 § 1-3 stycket URL, men påpekar att kopiering av begränsade delar av litterära verk och verk av begränsad omfattning kan vara högst problematiskt för en upphovsman. Framförallt vad gäller läromedelsområdet och facklitteraturområdet, där journalistik ofta inbegrips. Journalistförbundet ställer sig frågande till vad i lagförslaget som menas med den ”egentliga förlagan”. Innebär detta att det vid fotokopiering av en bok är så att bokexemplaret är ”den vanliga förlagan” och tryckplåten ”den egentliga förlagan”? Terminologin i förslaget gör bestämmelsen så generell att den är oacceptabel.

Angående inskränkningarna i 16 § URL hänvisar Journalistförbundet till det svar som ALIS avgett. SJF anser inte att inskränkningarna bör vidgas. Utöver det som tas upp i ALIS remissyttrande lägger SJF till att paragrafen bör inskränkas genom att kravet på att verket skall vara offentliggjort, tillförs. Angående 42d § URL hänvisar SJF till ALIS remissyttrande.

Enligt SJF är det i det fortsatta lagstiftningsarbetet mycket viktigt att stärka upphovsmannens förhandlingsposition. Alltför sällan är upphovsmannen i en förhandling jämbördig i förhållande till en utgivare eller annan producent. Det är ett steg i fel riktning att införa ytterligare presumptionsregler till arbets- eller uppdragsgivare eller andra producenters fördel.

9.2.2 Analys av Svenska Journalistförbundets argumentation

Svenska Journalistförbundets argumentation gällande ändringen av ordalydelsen i 12 § URL har inte hög hållbarhet, det argument som SJF för fram i frågan för att förstärka upphovsrätten på detta område är att även den nya ordalydelsen kan innebära att det blir högst problematiskt.

---

¹⁵⁷ Svenska Journalistförbundet. <http://www.sjf.se/>[2004-01-29]

¹⁵⁸ Bonus Presskopier är en upphovsrättsorganisation som består av 15 bransch- och intresseorganisationer. Genom Bonus Presskopier tecknar företag, myndigheter, skolor och universitet kopieringslicenser för att, i yrkessituation, få kopiera upphovsrättskyddat material ur tidskrifter och tidningar.

Vad det är som kommer att bli problematiskt framgår inte av SJF:s yttrande. SJF har inte några stödargument för sitt argument varför det får en svag hållbarhet.

SJF:s argumentation för att ytterligare förstärka ordalydelsen ”egentliga förlagan” är mer underbyggd, SJF framför att terminologin är alldeles för generell och att det i förslaget är oklart vad som egentligen menas. SJF anger dock inte i sin argumentation vad det är som gör ordalydelsen oacceptabel och inte heller förs det fram vad SJF ser för konsekvenser av detta.

Svenska Journalistförbundet stödjer förslaget till ändringarna i 12 § URL, de anser dock att terminologin i förslaget är alltför generell och därför oacceptabel. Angående 16 § URL och 42d § URL hänvisar SJF till ALIS remissyttrande. SJF:s remissyttrande är väldigt tunt och det är därför svårt att uttala sig om några av frågorna specifikt. SJF:s remissyttrande har låg hållbarhet i sin argumentation rakt igenom eftersom avsaknaden av stödargument är så uppenbar. SJF anser vid flera tillfällen att olika frågor bör tas upp eller ändras men de missar helt att föra en diskussion om varför och hur.

9.3 Förläggarna

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter (FSL)

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter är en branschorganisation för svenska producenter av upphovsrättsligt skyddade läromedel. Föreningen har idag 24 medlemsförlag, vars verksamhet i huvudsak utgörs av utgivning av tryckta läromedel, AV(audiovisuella)- och IKT(informations- och kommunikationsteknik)-läromedel. FSL har till uppgift att på olika sätt tillvarata medlemmarnas intressen. FSL svarar för att medlemmarnas synpunkter kommer till uttryck i den allmänna debatten. Föreningen representerar medlemmarna i de branschövergripande förhandlingar som förs med olika organisationer och myndigheter. I samarbete med Svenska Förläggareföreningen anordnar föreningen aktiviteter i viktiga branschfrågor, t.ex. inom det upphovsrättsliga området.¹⁵⁹

Svenska Förläggareföreningen (SvF)

Svenska Förläggareföreningen instiftades 4 december 1843 och är en sammanslutning av fysiska och juridiska personer som yrkesmässigt bedriver förlagsrörelse, bokklubbsrörelse eller liknande, i Sverige. Medlemmarnas verksamhet utgörs i huvudsak av utgivning av allmänlitteratur. Föreningens huvudsyfte är att på olika sätt främja medlemmarnas intressen. En grundläggande uppgift är att förstärka förlagsbranschens position. SvF agerar på olika sätt inom områden som rör de juridiska villkoren för verksamheten, främst inom områdena upphovs- och tryckfrihetsrätt. Alla svenska förlag med professionell utgivning av böcker och/eller litterära verk eller företag med bokklubbsrörelse eller liknande verksamhet kan bli medlem i Svenska Förläggareföreningen. SvF har idag 77 medlemsförlag.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Föreningen Svenska Läromedelsproducenter. <http://www.fsl.se>[2004-01-29]

¹⁶⁰ Svenska Förläggareföreningen. <http://www.forlagskansli.se>[2004-01-29]

9.3.1 Remissyttrande från Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningen

Dessa två föreningar har valt att avge sitt remissyttrande gemensamt eftersom föreningarnas åsikter är samstämmiga. Direktivet har i sin helhet stor betydelse för hela bokbranschen, föreningarna har dock valt att begränsa sitt yttrande till bestämmelser som kan komma att påverka bokbranschen negativt.

Föreningarna är positiva till stora delar av förslaget, som de anser vara genomarbetat och väl anpassat till dagens svenska upphovsrätt. Särskilt positiva är de till de delar i förslaget som innebär en kodifiering och ett tydliggörande av situationer i vilka rättsläget på grund av den snabba tekniska utvecklingen länge varit oklar. Terminologin innebär att det blir enklare att hantera den användning som sker online. Det finns dock vissa tydliggöranden och överväganden som bör göras. Ds 2003:35 saknar bland annat tydliga definitioner och avgränsningar, anser föreningarna.

Samhället antar i många fall en mycket användarvänlig attityd. SvF och FSL anser att alltför mycket fokus läggs på användarna, de motsätter sig tanken att det ska vara lätt för vem som helst att när som helst få tillgång till information. Samhället och lagstiftarna måste i högre utsträckning beakta upphovsmännens möjligheter att skydda sina verk. Om verket inte skyddas ordentligt kan upphovsmännens incitament att skapa nya verk gå förlorad. En anpassning av upphovsrättslagen till dagens informationssamhälle måste ske med både användarnas och upphovsmännens intressen som utgångspunkt.

Angående de förslagna ändringarna i 12 § URL tycker föreningarna att förslaget om en inskränkning är positivt. Rätten att kopiera kurslitteratur bör dock helt undantas och så även möjligheten att anlita utomstående vid kopiering av litterära verk. Dagens kopieringsteknik gör det möjligt att kopiera material snabbt och billigt. Kopieringsbutiker behöver inte, som förlagen, betala författararvodet. Det bör tas i beaktande att de tekniska möjligheter som finns idag inte var tillgängliga när 1960 års upphovsrättslag introducerades. Bestämmelsen måste anpassas till dagens möjligheter. Även det ökade behovet av kurslitteratur måste beaktas.

Föreningarna har vid ett flertal tillfällen informerat justitiedepartementet om behovet av en begränsning av 12 § URL. Detta på grund av den situation som idag finns vid kopiering av litteratur och då i synnerhet när det gäller kurslitteratur. Så kallade "copyshops" erbjuder studenter att själva kopiera, alternativt beställa kopieringstjänster. Denna verksamhet bygger på rätten att kopiera för enskilt bruk. Denna rätt som beskrivs i 12 § URL missbrukas ofta bland annat genom att innehavare av kopieringsbutiker kopierar upp verk till hela grupper och sedan, i enlighet med 12 § URL, hävdar att man inte ska se gruppen som en helhet utan som en sammansättning av flera personer som kopierar för enskilt bruk. En felaktig tolkning av 12 § URL leder också till olaglig kopiering inom grund- och gymnasieskolan. Påståendena om den ökade kopieringen av upphovsrättskyddat material har stöd av undersökningar som några av föreningens medlemmar gjort.

Ökad kopiering av kurslitteratur leder till att kurslitteraturen blir dyrare vilket leder till ökad kopiering. Minskad försäljning leder till att förlagen får svårt att motivera ekonomiska satsningar på kurslitteratur. Incitamentet för en författare minskar. Om Sverige inte kan erbjuda sina upphovsmän fullgott skydd riskerar den svenska litteraturen att begränsas och konserveras till ett antal väl inarbetade titlar som tål ett omfattande försäljningsbortfall genom kopiering. Ambitiösa nysatsningar och smala titlar blir allt svårare att motivera ekonomiskt.

Resultatet blir ett ökat beroende av utländsk litteratur och en mycket begränsad inhemsk litteratur.

Dagens situation har lett till en helt ny marknad. Studenter kopierar verk som de sedan, efter avslutad kurs, säljer vidare till andra studenter. Exempel finns också på kopieringsbutiker som scannat in litteratur i sina kopieringsapparater för att sedan framställa och sprida kopior. Det råder idag förvirring om var gränserna för enskild kopiering går. Reglerna måste således bli tydligare.

Förlaget i 12 § URL innehåller begreppen ”begränsade delar av verket” och ”sådana verk av begränsat omfång”. Ska dessa begrepp användas måste det framgå tydligt i förarbeten och lagtext vad som menas med dessa.

Begränsningarna i 12 § URL bör även omfatta konstnärliga verk såsom illustrationer och fotografier eftersom tekniken idag, eller inom kort, kommer att kunna erbjuda mycket goda möjligheter att kopiera bilder till samma pris och kvalitet som det idag är möjligt att kopiera texter. Om begränsningen endast innefattar skriftliga verk kan inte bestämmelsen anses teknikneutral i den bemärkelse som eftersträvas i direktivet. Av yttersta vikt är att tydliggöra för allmänheten att det är förbjudet att, i enlighet med 12 § URL, göra kopior av kopior.

Angående de ändringar som föreslås i 16 § URL tillstyrker föreningarna förslaget. Föreningarna avvisar dock justitiedepartementets förslag att en avtalslicens för digital överföring och spridning ska införas. Syftet med avtalslicenser är att underlätta användningen av verk i situationer där det skulle vara omöjligt, eller mycket svårt, att inhämta individuella tillstånd. Det finns idag möjlighet för bibliotek och arkiv att ingå individuella avtal med förlagen. Detta system är idag under utveckling. En förutsättning för att förlagen ska våga och vilja satsa på detta område även fortsättningsvis är att de kan ingå avtal på det sätt som sker idag. Marknaden måste få en chans att utvecklas på egen hand innan staten går in och lagstiftar. En lagstiftning på detta område nu skulle få en hämmande effekt. En avtalslicens på detta område förutsätter en samsyn mellan marknadens aktörer avseende definitioner och omfattningen av digitala nyttjanden och detta har ännu inte etablerats.

Justitiedepartementet motiverar behovet av en rätt för bibliotek och arkiv att sprida verk via e-post med att användarna idag är hänvisade till ett utdraget beställningsförfarande om dessa önskar utdrag eller kopior av verk. Om verken skickades via e-post skulle den tidskrävande beställningsproceduren minska avsevärt, enligt justitiedepartementet. Detta argument är en negativ konsekvens av att det läggs alltför stort fokus på användarna. Det förefaller konstigt att enbart prioritera och värna om användarnas intressen. I ett långsiktigt perspektiv bör man även beakta upphovsmännens intressen.

9.3.2 Analys av Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningens argumentation

Föreningarna argumenterar för att stärka upphovsmännens rättigheter. Om inte detta görs kan upphovsmännen förlora sina möjligheter att skapa nya verk. FSL och SvF:s argumentation bygger på deras åsikt om att alltför stor vikt läggs vid användarnas intressen.

Föreningarnas argumentation gällande en ändring i 12 § URL som föreningarna vill förstärka ytterligare. FSL och SvF argumenterar för att rätten att kopiera kurslitteratur helt bör

undantas. Denna argumentation måste sägas vara väl underbyggd. Föreningarna anför stödargument efter stödargument. Kopieringstekniken har förändrats och därigenom även förutsättningarna för billig och snabb kopiering. Föreningarna lägger stor vikt vid att förklara vilka konsekvenserna av så kallade ”copyshops” är och vilka ytterligare möjligheter dessa skulle kunna få när tekniken fortsätter att utvecklas.

Föreningarna tar upp skillnaderna mellan förlag och ”copyshops” som ett argument till varför denna hantering av kopiering blir orättvis. Förlag behöver betala författararvoden, det behöver inte kopieringsbutikerna. Detta förs fram som ett stödargument till varför denna form av kopiering bör förbjudas enligt lag.

FSL och SvF går tydligt igenom några av de sätt som de menar att 12 § URL idag kan missbrukas på, som till exempel möjligheten att kopiera upp ett verk till flera personer samtidigt utan att se dem som en enhetlig grupp. Föreningarna tar upp detta som argument till varför ordalydelsen i lagen måste göras klarare och detta menar de kommer att klargöra hur lagen får användas. Föreningarna påpekar att undersökningar som stödjer uppgifterna om missbruk gjorts av några av deras medlemmar.

De argument som föreningarna anfört angående en förstärkning av 12 § URL, gällande kopiering anser de även bör omfatta illustrationer och fotografier då det inom kort kommer att finnas teknik som möjliggör kopiering av bilder på samma snabba och billiga sätt som det idag är möjligt att kopiera text.

Vi anser att föreningarnas argumentation är hållbar. De för fram flera olika stödargument och tar upp och diskuterar vad de ser som eventuella konsekvenser av att stärka eller inte stärka upphovsrätten på detta område.

Vad gäller föreningarnas argumentation i frågan om den föreslagna avtalslicensen för digital överföring och spridning är även här argumenteringen tydlig och stark. Föreningarna framhåller att denna marknad är under uppbyggnad och att marknaden behöver tid att utvecklas utan lagstiftad inblandning. FSL och SvF uttrycker att detta är viktigt om den utveckling som startat ska kunna fortsätta, och att en avtalslicens på området nu endast skulle verka hämmande på marknaden.

En avtalslicens på området skulle dessutom vara mycket svår att utforma eftersom marknaden är så ny att det idag inte finns några konkreta definitioner och detta innebär i sin tur att de olika aktörer som finns har olika syn på vad som i sådana fall skulle kunna tänkas ingå i en sådan avtalslicens. Vi anser att föreningarna för fram flera tydliga stödargument och även här för en diskussion om eventuella konsekvenser. Vi anser därför FSL:s och SvF:s argumentation vara hållbar.

FSL och SvF argumenterar väl för sina åsikter, anser vi. Föreningarna är positiva till en hårdare kontroll över kopiering av verk som föreslås i 12 § URL och de är också för en förstärkning av 16 § URL. De ställer sig dock negativa till den avtalslicens i 42 d § URL som föreslås i departementsskrivelsen med motiveringen att marknaden på detta område fortfarande är väldigt ny och behöver tid till att utvecklas på egen hand. Föreningarna anser att för stort fokus läggs på användarnas intressen. Vi anser att FSL och SvF i stort för en mycket god argumentation med flera stödargument och med en, anser vi, medvetenhet om flera sidor av frågorna. De diskuterar inte förhållandet mellan användare och upphovsman

men vi anser ändå att föreningarna genom sin argumentation visat på en viss kännedom. Vi anser därför att deras argumentation har en god hållbarhet.

9.4 Kulturarbetarna

Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)

KLYS bildades 1959 i syfte att öka kulturarbetarnas fackliga och kulturpolitiska slagkraft. Den huvudsakliga uppgiften för KLYS är ”att hävda kulturens betydelse i samhällslivet, att arbeta för bättre tillgänglighet till kultur och värna våra medlemmars krav på berättigade ersättningar för sitt arbete”.

KLYS är ett samarbetsorgan för 17 svenska konstnärsorganisationer (se bilaga 2), medlemskap kan endast fås av organisationer och inte av enskilda personer. Dessa konstnärsorganisationer representerar i sin tur olika grupper av yrkesverksamma på kulturområdet, t.ex. författare, skådespelare och musiker. KLYS representerar cirka 30 000 medlemmar. Upphovsrättsliga frågor är ett centralt område att bevaka för KLYS. Organisationen är sedan 1963 en remissinstans.¹⁶¹

Copyswede

Copyswede är en ekonomisk förening som för konstnärsorganisationers räkning träffar avtal, inkasserar och fördelar ersättning för vissa vidareutnyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk och prestationer. Föreningen har 14 medlemsorganisationer (se bilaga 3) som alla företräder konstnärligt och litterärt verksamma upphovsmän och konstnärer. Copyswede verkar huvudsakligen inom områden som rör vidareanvändning av verk och prestationer i form av ljud och rörliga bilder, främst radio och tv.¹⁶²

9.4.1 Remissyttrande från KLYS och Copyswede

KLYS och Copyswede anser att en förändring av upphovsrätten är nödvändig. Målet ska vara att upphovsrättslagen också fortsättningsvis ska komma att uppfylla sitt grundläggande syfte, nämligen att skydda kreativ verksamhet. På så sätt, anser de, skapas bra förutsättningar för att en kontinuerlig användning av konstnärliga och litterära verk och prestationer. Användningen ska ge upphovsmannen och den utövande konstnären rimliga inkomster. Kreativ verksamhet måste stimuleras och det är viktigt för hela samhället.

KLYS och Copyswede stödjer att begreppet ”enskilt bruk” byts ut mot ”privat bruk”, vilket de anser minskar utrymmet för kopiering med stöd av 12 § URL. Möjligheterna att kopiera på arbetsplatser begränsas i och med förslaget, det innebär bland annat att det inte längre ska vara möjligt att i tjänsten göra några enstaka kopior åt sina närmaste kollegor. De anser att den kopiering som inte längre kan ske med stöd av 12 § URL fångas upp av den avtalslicensordning för fotokopiering inom myndigheter, företag och organisationer som föreslås i avsnitt 8.2 i Ds 2003:35. Avtalslicenser är helt nödvändiga så att rättigheterna i den nya upphovsrätten kan tas tillvara, och verken inte drabbas av en rad upphovsrättsliga intrång.

---

¹⁶¹ Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd. [http://www.klys.se/\[2004-01-29\]](http://www.klys.se/[2004-01-29])

¹⁶² Copyswede. [http://www.copyswede.se\[2004-01-29\]](http://www.copyswede.se[2004-01-29])

De båda upphovsmannaorganisationerna stödjer skrivelsens förslag att begränsa det tillåtna antalet exemplar som framställs med stöd av 12 § URL. De anser dock att det kan ifrågasättas om uttrycket ”ett fåtal” exemplar verkligen definierar ett mindre antal än ”enstaka” i dagens bestämmelse. KLYS och Copyswede menar att det är tvärtom, med hänvisning till de betydelser av de båda uttrycken som framgår av Svenska Akademiens ordbok. Värdet av den språkliga ändringen torde vara begränsad, anser organisationerna.

KLYS och Copyswede anser att det inte ska vara möjligt, annat än i undantagsfall, att kopiera hela böcker. Den begränsningen av kopiering av litterära verk som föreslås i promemorian är alltså positiv.

De stödjer skrivelsens förslag om att det uttryckligen införs ett förbud mot kopiering av olovlig förlaga i ett nytt stycke i 12 § URL. Utnyttjandet av privatkopiering förutsätter att det originalexemplar som används som förlaga är ett lovligt framställt exemplar, d.v.s. förlagan får inte ha framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten i strid med de bestämmelser som finns uppställda i 12 § URL. Organisationerna anser att det inte är rimligt att allmänheten ska kunna utnyttja olagliga handlingar för att, utan upphovsmannens eller den utövande konstnärens tillstånd, fritt kopiera skyddade verk och prestationer. Däremot anser de att det är tillåtet att kopiera tidningsartiklar för privat bruk även om den innehåller ett citat. I andra sammanhang bör man inte utan vidare kunna stapla inskränkningar på varandra på detta sätt. En inskränkning ska inte kunna användas till förmån för en annan inskränkning och därmed skapa utrymme för successivt kopierande för privat bruk.

KLYS och Copyswede håller fast vid att 16 § URL bör bibehållas och inte utvidgas. Den föreslagna inskränkningen är för vidsträckt och anses komma i konflikt med trestegstestet. Organisationerna är av den uppfattningen att inskränkningen som innebär att biblioteken får göra utskrifter från Internet för utlämnande till lånesökande, kan komma att tolkas som om det skulle vara möjligt för biblioteken och arkiven att med stöd av 16 § 2 stycket URL fritt sprida musikverk och audiovisuella verk i analog form till lånesökande. Om avsikten är att ljudkassetter och filmverk på analoga videokassetter ska kunna spridas med stöd av den nya 16 § URL borde något sägas om detta i promemorians text. KLYS och Copyswede drar därför slutsatsen att det inte varit skrivelsens författares avsikt att så skulle ske. Är deras förmodan riktig, anser de, att bestämmelsens formulering måste ändras.

Enligt förslaget i skrivelsen får bibliotek skicka kopior av enskilda artiklar m.m. med e-post till ett annat bibliotek för utlämnande i analog form, d.v.s. som utskrift till lånesökande. Begränsningen är att artiklarna inte får sändas eller hållas tillgängliga för så många att det blir fråga om överföring till allmänheten. KLYS och Copyswede menar att enligt 16 § URL ges rätten att framställa och sprida exemplar i princip till alla bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet d.v.s. över 1 500 biblioteksenheter i kommuner, landsting och inom högskoleväsendet. Om inte begränsningsregler införs kommer tillgängliggörandet för allmänheten att anses ha skett redan i biblioteksledet. Någon begränsning i bibliotekens möjlighet att under total inskränkning i upphovsmannens spridningsrätt sprida kopior av artiklar till lånesökande föreligger inte enligt förslaget. KLYS och Copyswede anser att förslaget inskränker orimligt på upphovsmannens rättighet att råda över spridningen av sitt verk. De fall då säkerhetsaspekter finns som motiv för att strunta i upphovsmannens spridningsrätt, måste dessa kunna motiveras och avgränsas genom särskilda bestämmelser, anser organisationerna.

Fackförfattarskap i bok-, tidnings- och tidskriftsform utgör en professionell yrkesverksamhet för ett stort antal författare, kulturskribenter och andra frilansande skribenter. Enligt organisationernas mening måste under alla omständigheter någon form av ersättning utgå till upphovsmännen. Ersättningen behövs för att ge legitimitet åt verksamheten. I Ds 2003:35 föreslås att servicen med framställning och spridning av exemplar inom bibliotek, inte ska att rymma någon form av ersättningsfri privatkopiering. Detta anser KLYS och Copyswede inte är rimligt. Även om verksamhetens icke kommersiella karaktär skulle kunna kvalificera biblioteken för att sköta framställning och spridning av verksexemplar med förbiseende av upphovsmannens spridningsrätt, så sker det ändå systematiskt och i yrkesverksamhet. Därmed inkräktar den oskäligt på upphovsmannens rättigheter, d.v.s. i det här fallet rätten att ha ett inflytande över formerna och villkoren för spridningen av exemplar av verket.

De av Ds 2003:35 föreslagna ändringarna är inte direkt föranledda av direktivet och behöver inte genomföras för att Sverige ska anses uppfylla direktivets krav, anser KLYS och Copyswede. Med anledning av detta bör upphovsmannens rättigheter ha företräde i situationer där yrkesmässigt och systematiskt utnyttjande av verket kan ske. Den privilegierade verksamhetens icke kommersiella karaktär förminskar upphovsmannens möjlighet att leva på användningen av sitt verk. KLYS och Copyswede avslår promemorians förslag som innebär att spridningen av exemplar i analog form får ske inom det allmänna biblioteksväsendet med stöd av 16 § 2 stycket URL utan ersättning till rättighetshavarna. KLYS och Copyswede avstyrker det förslag i skrivelsen som innebär att spridning av exemplar i analog form får ske med stöd av 16 § 2 stycket URL utan ersättning till rättighetshavarna. Mot bakgrund av detta anser organisationerna att bibliotekens såväl analoga som digitala exemplarspridning bör läggas under avtalslicens.

Om någon bestämmelse ska införas i URL för att uppfylla informationssyftet med uppställning av datorer med Internet på bibliotek, måste en sådan bestämmelse utformas på ett annat sätt än den föreslagna i 21 § URL. Det är inte lätt att formulera reglerna och gränserna för utnyttjande enligt en sådan bestämmelse. Det är, anser organisationerna, trots det, inte acceptabelt att man ger efter inför dessa svårigheter och låter uppgivelsen gå ut över rättigheterna.

Det nuvarande förslaget till 21 § URL måste arbetas om så att en ny bestämmelse endast avser det material som finns allmänt tillgängligt på Internet utan särskild avgift. Upphovsmän och utövande konstnärer måste garanteras en adekvat ersättning för det utnyttjande som kan bli följden av en sådan bestämmelse. En inskränkning som gör det möjligt att tillhandahålla Internet i informationssyfte bör, om den alls ska genomföras, begränsa sig till att avse exempelvis alla allmänna bibliotek av det slag som avses i 16 § URL.

Förslaget i 42d § URL är en rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och användarintressen, anser KLYS och Copyswede. Avgränsningen av avtalsområdet blir ett problem då den ena avtalslutande parten, biblioteksparten, i förhållande till upphovsmannaparten, har som alternativ att verkställa spridningen av verksexemplaren i analog form. Enligt förslaget föreligger det inte över huvud taget någon ersättnings- och förhandlingsrätt för upphovsmannasidan, anser organisationerna.

9.4.2 Analys av KLYS och Copyswedes argumentation

KLYS och Copyswede argumenterar för att en förändring av upphovsrätten är nödvändig. Detta för att upphovsrättens mål också i fortsättningen ska vara att skydda den kreativa verksamheten. De anser att användningen av verk ska ge upphovsmannen och den utövande konstnären skäliga inkomster så att de kan leva på dem och på heltid bedriva och stimulera den kreativa verksamheten i samhället. Argumenten som organisationerna för fram visar tydligt den linje som de bedriver, de förespråkar en stärkning av upphovsrätten och således av upphovsmännens ekonomiska rättigheter.

Under 12 § URL anser de att begreppsändringen från ”enskilt bruk” till ”privat bruk” minskar utrymmet för kopiering. Som stöd för detta argumenterar de för att möjligheterna att kopiera på arbetsplatser begränsas. Kopiering ska inte längre ske med stöd av 12 § URL, utan istället fångas upp av en avtalslicensordning för fotokopiering inom myndigheter, företag och organisationer. Hur kontrollen av och hur kopieringen ska gå till saknas det överhuvudtaget argument för. Vi konstaterar att argumenteringen saknar hållbara stödargument

KLYS och Copyswede stödjer promemorians förslag i 12 § URL att begränsa det tillåtna antalet exemplar som framställs. Förändringen av uttrycket ”enstaka” till ”ett fåtal” exemplar ställer sig organisationerna dock tveksamma till. De ifrågasätter om det senare uttrycket verkligen definierar ett mindre antal än det förra. Med hänvisning till Svenska Akademiens ordbok anser de att den språkliga ändringen torde vara begränsad. Däremot framför de inga egna förslag på hur begränsningen kan definieras. Organisationerna vidhåller att av de båda uttrycken är det, idag gällande ”enstaka” att föredra. Hur kommer det sig då att de stödjer ett förslag om förändringen ej gör någon skillnad? De för således fram motargument till något som de egentligen är för, utan några försök till att bättre motivera förslaget. Vi kan även här konstatera att argumenteringen saknar hållbara stödargument.

KLYS och Copyswede framför inga argument som stödjer deras påstående att det inte ska vara möjligt att kopiera hela böcker annat än i undantagsfall. Begränsningen som föreslås av promemorian i 12 § URL är enligt dem positiv, men då de inte motiverar med något stödargument faller deras åsikt platt. Hur definierar de exempelvis begreppet undantagsfall och hur argumenterar de för det? Upphovsrättsorganisationerna måste, för att vara trovärdiga, ta upp andra argument än bara de att upphovsmännen måste få adekvat ersättning för sina verk. Vi är medvetna om att detta är upphovsrättsorganisationernas främsta uppgift men faktum kvarstår, enligt oss, att en så ensidig argumentation tappar i trovärdighet. Få motsätter sig detta faktum och alltså måste organisationerna framföra tydligare stödargument som konkret talar för deras sak.

De stödjer förslaget om ett förbud mot kopiering av olovlig förlaga. Det enda stödargument de för fram är att det inte är rimligt att allmänheten ska kunna utnyttja handlingar för att fritt kopiera skyddade verk och prestationer utan upphovsmannens tillstånd. Argumenteringen som upphovsrättsorganisationerna för kring 12 § URL handlar bara om hur upphovsmännens rättigheter måste stärkas. De för konsekvent en enkelriktad argumentation och stödargumenten är ofta dåligt underbyggda och därmed inte hållbara.

KLYS och Copyswede håller fast vid att 16 § URL bör bibehållas och inte utvidgas. De anser att det finns en stor risk att de föreslagna inskränkningarna kan komma i konflikt med trestegstestet. Om biblioteken får göra utskrift från Internet för utelämnande till lånesökande kan inskränkningarna komma att leda alldeles för långt. Organisationerna menar att en

tolkning av förslaget kan göra det möjligt för biblioteken och arkiven att sprida ljudkassetter och filmverk på analoga videokassetter. Är avsikten denna borde det framgå av promemoriatexten anser KLYS och Copyswede. I deras argumentering lägger de tydligt fram vilka konsekvenser inskränkningen skulle kunna komma att innebära. Inskränkningen måste omformuleras för att misstolkning inte ska kunna ske. Även om de främst har sina egna intressen för ögonen är ändå argumenten insatta i ett bredare perspektiv.

Enligt förslaget ska bibliotek få skicka kopior av artiklar m.m. med e-post till annat bibliotek för utlämnande i analog form till lånesökande. KLYS och Copyswede argumenterar för att begränsningsregler införs, då det enligt 16 § URL ger biblioteken rätt att sprida exemplar inom hela biblioteksväsendet. Någon begränsning av bibliotekens spridningsmöjligheter föreligger inte enligt förslaget och detta anser organisationerna inskränker oskäligt på upphovsmännens rättigheter att råda över spridningen av sitt verk. Trots de båda organisationernas tydliga roll som upphovsmännens förespråkare, förefaller argumenteringen ändå ohållbar då ingen förståelse visas för användarna och deras rätt till information. Enligt oss, blir en argumentation som denna inte särskilt trovärdig på grund av sin ensidighet. Hade organisationerna tagit upp någon annan sida av saken som argument för sin egen tes, hade detta förstärkt deras egen argumentation. Detta eftersom vi menar att det skulle visa på en medvetenhet från organisationernas sida.

Även vad gäller författarskap i bok-, tidnings- och tidskriftsform anser organisationerna att det under alla omständigheter måste utgå en ersättning till upphovsmännen för att ge legitimitet åt verksamheten. KLYS och Copyswede anser det inte rimligt att service med exemplarframställning och spridning inom biblioteken får ges utan någon form av ersättning till upphovsmännen. Även om biblioteken är av en icke kommersiell karaktär sker spridningen ändå systematiskt och i yrkesverksamhet. Detta inskränker oskäligt på upphovsmännens legitima intressen. Argumenteringen som organisationerna för är åter ensidig och därmed inte hållbar. De avslår promemorianas förslag i 16 § 2 stycket URL med argumenteringen att ändringarna inte är direkt föranledda av direktivet och behöver således inte genomföras för att Sverige ska anses uppfylla direktivets krav. De anser att den privilegierade verksamhetens icke kommersiella karaktär förminskar upphovsmännens möjlighet att leva på användningen av sitt verk. Organisationernas argumentation gällande 16 § URL om spridning av exemplar i analog form utan ersättning till rättighetshavarna, anser vi inte är hållbar. Argumentationen med stödargument utgår uteslutande från upphovsmännens rätt till ekonomisk ersättning av användningen av sitt verk. Organisationerna lyfter inte fram några egentliga underbyggda argument utan för istället en ensidig och matt argumentering.

21 § URL handlar om fria offentliga framföranden. Upphovsrättsorganisationerna anser att om det behövs någon bestämmelse i URL för att tillgodose ett informationssyfte genom uppställning av datorer med Internet på bibliotek, måste dessa bestämmelser omformuleras. Bestämmelser kring denna form av utnyttjande är svåra att formulera, men KLYS och Copyswede menar att det inte är acceptabelt att låta dessa svårigheter gå ut över rättigheterna. Hur bestämmelserna ska utformas framgår inte av deras remissyttrande och inte heller hur de ska kontrolleras. Förslaget till 21 § URL måste omarbetas så att en ny bestämmelse endast avser sådant material som finns allmänt tillgängligt på Internet utan särskild avgift. Även här är det främsta stödargumentet det att upphovsmännen och de utövande konstnärerna måste tillförsäkras en adekvat ersättning.

42d § URL handlar om bibliotekens och arkivens möjligheter att överföra verk till allmänheten och att sprida exemplar i digital form. KLYS och Copyswede argumenterar för

att förslaget i promemorian avstyrks. De anser att bibliotekens såväl analoga som digitala exemplarspridning bör läggas under avtalslicenser. Några vidare stödargument framgår inte av remissyttrandet. Argumenteringen blir ohållbar och platt.

KLYS och Copyswede argumenterar i sitt remissyttrande för en förstärkning av upphovsrätten. Föreningarna är positiva till de föreslagna ändringarna i 12 § URL, de ser dock vissa problem med den föreslagna ändringen i ordalydelsen ”ett fåtal” till ”enstaka”, föreningarna menar att detta inte tillräckligt definierar hur mycket som ska vara tillåtet att kopiera. KLYS och Copyswede är även positiva till skrivelsens förslag i 16 § URL men anser även här att förslaget måste definieras tydligare. Angående ändringarna i 21 § URL anser föreningarna att förslaget måste arbetas om för att kunna införlivas. Avtalslicensen i 42 d § URL får positiv respons av föreningarna som menar att det i detta förslag finns en rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och användarintressen. Vi anser att föreningarna inte för fram någon stark argumentation för sina åsikter. Vi finner en brist på stödargument och föreningarna visar inte heller någon medvetenhet om andra sidor av frågorna. Vi inser att detta naturligtvis inte är föreningarnas huvudsakliga syfte men om KLYS och Copyswede fört en argumentation som inte enbart visade på ekonomiska intressen hade vi funnit den mer trovärdig. Vi anser att argumentationen inte har särskilt hög hållbarhet.

9.5 Sveriges Författarförbund (SFF)

Sveriges Författarförbund bildades 1893 som Sveriges Författarförening. Förbundet är facklig huvudorganisation för Sveriges författare och litterära översättare. SFF har till uppgift att tillvarata sina medlemmars ekonomiska och ideella intressen genom att försvara yttrande- och tryckfriheten samt bevaka upphovsrätten. SFF har idag cirka 2 400 medlemmar.¹⁶³

9.5.1 Remissyttrande från Sveriges Författarförbund

Förbundet tillstyrker förslaget till ändring och uppstramning av bestämmelserna i 12 § URL om framställning av exemplar för privat bruk. Ändringen från ”enstaka” till ”ett fåtal” exemplar bör kunna innebära att utrymmet för den s.k. privatkopieringen som inte omfattas av upphovsmannens rättighetsskydd minskar. Det är tillfredsställande att det i promemorian klargörs att kopiering av hela böcker inte längre blir möjlig. Samtidigt anser SFF att det är mindre tillfredsställande att utdrag ur romaner och verk av begränsat omfång, exempelvis artiklar, förblir möjliga att privatkopiera med ständigt bättre och enklare kopieringsteknik.

SFF tycker att det är en alltmer otillfredsställande paradox att ett verks omfång räknad i spaltcentimeter också fortsättningsvis leder till att det korta verket inte anses ekonomiskt skyddsvärt, vilket tydliggörs i lagstiftningsärendet.

Det föreslås i ett nytt stycke i 12 § URL, att tillåtelsen att göra kopior för privat bruk förutsätter att den ”egentliga förlagan” har framställts eller gjorts tillgänglig på ett lovligt sätt. Enligt förbundets mening är det från upphovsrättslig synpunkt egentligen inte möjligt att finna några bra argument för en motsatt ordning. Förslaget blir snarare ett förtydligande eller en bekräftelse på redan gällande rätt.

---

¹⁶³Sveriges Författarförbund. <http://www.forfattarforbundet.se/>[2004-01-29]

Det är inte acceptabelt att lagen ska ge utrymme för att upphovsmannens kontroll över sitt verk ska försvagas på det sätt som kan bli effekten av förslaget. SFF anser att det borde bli tydligare redan i privatkopieringsparagrafen. I synnerhet då det torde vara av stor betydelse att det för den enskilde användaren klart framgår vad som utgör en sådan lovlig förlaga.

Vad gäller 16 § URL är det enligt SFF:s mening nödvändigt att ha särskilda regler för spridning av kopior av artiklar etc. och särskilda regler för spridning av säkerhetsmaterial. Motiven för att bibliotek skulle kunna kopiera och sprida exemplar i de två fallen är olika. Beträffande material som av säkerhetsskäl inte bör spridas i original får inskränkningar i upphovsmannens rättigheter till verket ifråga tålas. Men bara i den utsträckning som kan bevisa att säkerhetsrisker vid leverans av original föreligger, samtidigt som tillräckliga skäl för spridning i kopierad form föreligger. Organisationerna anser inte att rätt till ersättning behövs, av en på sådan grund, gjord inskränkning och spridning.

Svenska Författarförbundet anser att rätt att framställa och sprida exemplar enligt 16 § URL i princip tillkommer alla bibliotek inom det allmänna biblioteksväsendet, d.v.s. över 1 500 biblioteksenheter i kommuner, landsting och inom högskoleväsendet. Om inte särskilda begränsningar införs, kommer tillgängliggörande för allmänheten att anses ha skett redan i biblioteksledet. I dessa delar innebär förslaget inskränkningar i upphovsmannens rättigheter som måste anses komma i konflikt med det s.k. trestegstestet. Förslaget inkräktar oskäligt på upphovsmannens legitima intresse av att råda över spridning av sitt verk. Användandet av särskilt framställda och spridda analoga exemplar av analoga eller digitala förlagor inom det allmänna biblioteksväsendet i Sverige, kommer att ske under totalinskränkning av upphovsmannens spridningsrätt. De fall då säkerhetsaspekter gör sig gällande som motiv för att åsidosätta upphovsmannens spridningsrätt måste de kunna motiveras och avgränsas genom särskilda bestämmelser.

Det biblioteksprivilegium som gör att biblioteket aktivt medverkar till framställning och spridning av exemplar av artiklar och korta avsnitt, exempelvis utdrag ur facklitteratur eller kopior av olika tidskriftsartiklar, innebär att utrymme ges för en mycket omfattande kopiering och spridning. Resultatet blir att en sådan service står till förfogande för landets årligen cirka 70 miljoner biblioteksbesökare. Det är oacceptabelt att det inte är tänkt att någon ersättning ska utgå till upphovsmannen för den genom bibliotekets försorg verkställda exemplarframställning och spridning i analog form som sker av de facklitterära verk, tidskriftsartiklar etc. som upphovsmannen skrivit. Enligt SFF:s mening måste under alla omständigheter någon form av ersättning inom fackförfattarskap i bok-, tidnings- och tidskriftsform utgå. Detta för att på något sätt kunna ge legitimitet åt verksamheten. Den service med exemplarframställning och spridning genom bibliotekens försorg som föreslås, ryms rimligen inte inom någon form av ersättningsfri privatkopiering.

Bibliotekens verksamhet med framställning och spridning av verksexemplar med förbiseende av upphovsmannens spridningsrätt skulle ske systematiskt och yrkesverksam. Den eventuella icke kommersiella karaktären på denna verksamhet påverkar inte detta förhållande. Verksamheten inskränker oskäligt på upphovsmannens legitima intresse av att ha ett inflytande över formerna och villkoren för spridningen av exemplar av sitt verk. Upprätthållandet av upphovsmannens rättigheter måste enligt SFF:s mening äga företräde i situationer där yrkesmässigt och systematiskt utnyttjande av verk kan ske. Långtgående rättighetsinskränkningar måste i sådana situationer undvikas. De undergräver allvarligt upphovsmännens möjligheter att leva på användningen av sina verk.

Förslaget i 42d § URL välkomnas av SFF. Det ger i denna del i princip uttryck för en rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och användarintresset. ALIS är den i sammanhanget representativa organisationen att handhålla och administrera upphovsmännens avtalslicensbestämmelser.

Den avtalsslutande parten, biblioteksparten, har i förhållande till upphovsmannaparten som alternativ att kunna sprida verksexemplar i analog form i vilket fall ersättnings- och förhandlingsrätt för upphovsmannasidan överhuvudtaget inte skulle föreligga. Enligt SFF bör bibliotekens såväl analoga som digitala exemplarframställning läggas under den föreslagna avtalslicensen.

I 21 § URL föreslås att folk-, skol- eller högskolebiblioteks skärmbaserade tillgängliggörande av texter är ett syfte med denna typ av biblioteksverksamhet. Detta framgår också av 2 § i Bibliotekslagen där det slås fast att ett av bibliotekens mål är att främja intresset för läsning och litteratur. Det är oundvikligen så att ett sätt att främja dessa intressen är genom tillgängliggörandet av texter. Det är enligt SFF en del av det allmänna biblioteksväsendet verksamhet att handhålla datorskärmar i bibliotekens lokaler för exponering av skyddade och oskyddade texter. I den mån biblioteken är beredda att acceptera ett rättsligt förenklat sätt för tillgängliggörande av upphovsmännens texter, får det i så fall ske utan att upphovsmannens rätt till ersättning för användandet behöver uppmärksammas.

Beträffande biblioteksområdet anser Författarförbundet att det ska etableras en ersättning till upphovsmännen för det nyttjande som sker via biblioteksdatorer. Ersättningen bör knytas till att exemplarframställningen sker av skyddade texter som framförs på datorns skärm. En förebild för en sådan ordning kan vara bestämmelserna om offentlig utlåning i artikel 5.1 i EU-direktivet om uthyrnings- och utlåningsrättigheter som under alla omständigheter garanterar upphovsmannen ersättning. Regleringen i Sverige av bibliotek ersättning är i överensstämmelse med direktivet och accepteras av de svenska upphovsmännen.

Genom att ersättningen i det nu aktuella fallet anknyts till exemplarframställningen på ett sätt som kan sägas motsvara den svenska bibliotek ersättningens anknytning till utlåningen, skapas det klarhet om inriktningen och omfattningen av behoven hos användarna. Dessa behov är att ta del av och ladda ner verk från exempelvis Internet, d.v.s. framställa exemplar av texter som exponeras på bibliotekens datorskärmar. Den omfattande biblioteksanvändning av texter som framställs i många exemplar måste under alla omständigheter ge ersättning till upphovsmannen. För ordupphovsmännen är förvaltningsorganisationen ALIS ett lämpligt organ att administrera sådan ersättning, föreslår SFF.

9.5.2 Analys av Svenska Författarförbundets argumentation

SFF argumenterar i remissyttrandet för en förstärkning av upphovsrätten. Upphovsmännen måste få en starkare ställning som avtalsslutande part. Det är nödvändigt att rättsskyddet anpassas till teknikutvecklingen på kommunikationsområdet om resultatet ska ge bättre försörjningsmöjligheter för upphovsmännen.

Förbundet stödjer förslaget till ändring och uppstramning av bestämmelserna i 12 § URL om framställning av exemplar för privat bruk. Ändringen från ”enstaka” till ”ett fåtal” exemplar borde innebära att utrymmet för privatkopieringen som inte omfattas av upphovsmannens rättighetsskydd minskar. På vilket sätt minskningen kommer att ske till följd av ändringen

framgår inte av argumenteringen och någon djupare motivering till varför "ett fåtal" innebär ett färre antal än "enstaka" framgår inte heller. Därmed anser vi att argumenteringen inte är hållbar.

Utan några stödargument anser SFF att kopiering av hela böcker inte längre blir möjlig, samtidigt som det är mindre tillfredsställande att utdrag ur romaner och verk av begränsat omfång förblir möjliga att privatkopiera. På vilket sätt lagförslaget är ologiskt framgår inte av argumenteringen. Organisationen framhåller endast detta som ett faktum, utan någon som helst förklaring till påståendet. Om detta är SFF:s tolkning av lagförslaget om privatkopiering anser vi att stödande förklaringar behövs från organisationen. Eftersom vi menar att detta fattas i SFF:s argumentation konstaterar vi att den inte kan anses hållbar. Vad SFF anser ska vara tillåtet att gratis kopiera, och i hur stort antal, framgår inte av argumentationen

Att ett verks omfång räknad i spaltcentimeter också fortsättningsvis leder till att korta verk inte anses ekonomiskt skyddsvärt, anser SFF är en otillfredsställande paradox. Med hänsyn till SFF:s intressen konstaterar vi att deras argument i denna fråga enbart tar upp upphovsmännens ekonomiska vinning. Att tillvarata sina medlemmars ekonomiska intressen är naturligtvis SFF:s huvudsakliga syfte med sitt remissvar, dock anser vi att vissa avväganden i fråga om användarnas intressen bör göras av organisationen. Detta för att stärka sin egen argumentation genom att visa medvetenhet om andra aspekter i frågan. Det framgår inte av SFF i vilket mått verkens omfång ska räknas, inte heller vad de anser vara ekonomiskt skyddsvärt. Argumentet att förslaget är en otillfredsställande paradox saknar helt stödargument och vi anser det därmed svårt att finna någon hållbarhet.

Vad gäller kopiering för privat bruk måste "den egentliga förlagan" ha gjorts tillgänglig på ett lovligt sätt som framkommer enligt 2 § URL. SFF anser att det inte finns några bra argument för att en motsatt ordning än den föreslagna ska råda. Förslaget blir snarare ett förtydligande eller en bekräftelse på gällande lagstiftning.

SFF:s mening vad gäller 16 § URL är att det är nödvändigt att ha särskilda regler för kopiering av exempelvis artiklar och särskilda regler för säkerhetsmaterial. De anser att när det handlar om material som av säkerhetsskäl inte bör spridas i original får inskränkningar i upphovsmännens rättigheter tillåtas. Men det måste bevisas att det föreligger säkerhetsrisker vid leverans av original. SFF kan acceptera att vissa inskränkningar görs i upphovsmännens rättigheter. Motiveringen är att det måste bevisas att det föreligger säkerhetsrisker. Stödargumentet för att inskränkningen ska få ske är ospecificerad då ingenting sägs om hur bevisningen ska gå till.

Förslaget i 16 § URL om bibliotekens rätt att framställa och sprida exemplar till det allmänna biblioteksväsendet, innebär enligt SFF oskäligen inskränkningar i upphovsmännens rättigheter och anses komma i konflikt med trestegstestet. Även här måste det, då säkerhetsaspekter gör sig gällande som motiv för att åsidosätta upphovsmännens rättigheter, motiveras och avgränsas genom särskilda bestämmelser. Argumenteringen att förslaget kommer i konflikt med trestegstestet är i sig hållbart då den hänvisar till ett redan befintligt test. Om upphovsmännens rättigheter inskränks till den grad som SFF vill göra gällande måste organisationen tydligare framföra vad inskränkningen kan leda till. Utan hållbara stödargument är det svårt att fullt ut ta till sig organisationens kritiska ståndpunkt.

Bibliotekens möjlighet till framställning och spridning av exemplar, är enligt SFF, en service som årligen står till förfogande för landets cirka 70 miljoner biblioteksbesökare. Under alla

omständigheter måste någon form av ersättning för fackförfattarskap i bok-, tidnings- och tidskriftsform utgå, anser SFF och att det på detta sätt ges legitimitet åt verksamheten för författare inom dessa områden. Argumentet är att ersättning ger legitimitet åt en verksamhet. Hur de menar framgår inte närmare. För att denna argumentering skulle kunna sägas ha någon hållbarhet anser vi att organisationen hade behövt lägga fram någon form av stödargument. Argumenteringen består endast av ett påstående utan något för oss uppenbart underlag.

Biblioteksverksamhetens framställning och spridning av exemplar med förbiseende av upphovsmannens spridningsrätt sker systematiskt och i yrkesverksamhet. Enligt SFF påverkar inte den icke kommersiella karaktären på verksamheten detta förhållande. Verksamheten inskränker oskäligt på upphovsmannens rättigheter. SFF menar att upphovsmannens rättigheter måste äga företräde i situationer där yrkesmässigt och systematiskt utnyttjande av verk kan ske. Inskränkningar undergräver allvarligt upphovsmännens möjlighet att leva på användningen av sitt verk. Argumenteringen som Svenska Författarförbundet för, tar ingen hänsyn till biblioteken som det forum där författare kan synas och möta allmänheten. Stödargumentet är att verksamheten systematiskt inskränker upphovsmannens legitima intressen. I förhållande till organisationens intressen och syfte är stödargumenten ensidiga och hållbarheten kan ifrågasättas. Det borde ligga i organisationens intresse att dess medlemmars alster görs tillgängliga för så stor del av allmänheten som möjligt.

Förslaget i 42d § URL välkomnas av SFF. Avvägningen mellan upphovsmanna- och användarintressen är rimlig. Hur SFF menar att användarnas intressen tas till vara framgår inte. De anser att ALIS är den i sammanhanget representativa organisationen för upphovsmännen och är väl lämpad att administrera avtalslicenser. Då SFF är en av ALIS grundare kan vi konstatera att argumenteringen kring val av administratör av avtalslicenserna inte är opartiskt. Argumentationen är inte hållbar då inget förtydligande görs av den rimliga avvägningen och inga stödargument förs fram kring valet av ALIS.

I 21 § URL föreslås att skärmbaserade tillgänglighöjanden av texter ska tillåtas på folk-, skol- och högskolebibliotek. Enligt SFF måste exponeringen av skyddade och oskyddade verk i ett biblioteks lokaler vara rättsligt accepterat, så att upphovsmannens rätt till ersättning på ett rimligt sätt uppmärksammas. Den ersättning som SFF anser ska etableras för upphovsmännen för det utnyttjande som sker via biblioteks datorerna bör knytas till att exemplarframställningen sker av skyddade texter som framförs på datorns skärm. En förebild är bestämmelserna om offentlig utlåning i artikel 5.1 i EU-direktivet. De flesta svenska upphovsmän accepterar biblioteksersättningen som finns i Sverige och som överensstämmer med direktivet. Ersättningen ska knytas an till exemplarframställningen på samma sätt som biblioteksersättningen knyts an till utlåningen. Exemplarframställningen måste under alla omständigheter ge ersättning till upphovsmannen. Enligt SFF är förvaltningsorganisationen ALIS ett lämpligt organ att administrera sådan ersättning. Även här för SFF en alltför ensidig argumentation. Organisationen ser till upphovsmännen och sina egna intressen, som sig bör, men för trovärdighetens skull efterfrågar vi återigen konkretiseringar och förtydningar av organisationens ståndpunkter.

Sveriges Författarförbund tillstyrker förslaget till ändringar i 12 § URL, de menar att genom ändringen av ordalydelsen kommer privatkopieringen att begränsas. Föreningen anser att det inte är skäligt att bibliotek och arkiv ska kunna framställa sprida exemplar enligt 16 § URL, de menar att det stora omfång biblioteksväsendet har i Sverige inkräktar alltför stort på upphovsmannens ekonomiska rättigheter. Den föreslagna avtalslicensen i 42 d § URL välkomnas av SFF, de menar att det är rimlig avvägning mellan upphovsmanna- och

användarintressen. Sveriges Författarförbund för i sitt remissyttrande fram att de tycker att det bör införas en ersättning till upphovsmännen vid nyttjande av biblioteks datorer. De anser inte att förslaget i 21 § URL tar tillräcklig hänsyn till upphovsmännens intressen. Vi anser att Sveriges Författarförbund för en tam argumentation. Ekonomiska intressen och upphovsmannaintressen är det enda som diskuteras. Vi inser att detta är föreningens huvudsakliga syfte men vi vill ändå påpeka att vi anser att argumentationen fått högre trovärdighet om en diskussion förts angående fler sätt att se på frågorna. Bristen på förståelse för användarsidan och även bristen på stödargument gör att vi finner att föreningens argumentation har låg hållbarhet.

9.6 Sammanfattning av analysen

Av de fem remissvar vi valt att titta på har vi funnit att endast ett av dessa för en någorlunda hållbar argumentation. FSL och SvF för i sitt remissvar fram en argumentation med goda stödargument och de för oss en diskussion om eventuella följder eller konsekvenser av en förändring i upphovsrätten. ALIS, KLYS/Copyswede, Svenska Journalistförbundet och Sveriges Författarförbund anser vi alla i stort för en argumentation med låg hållbarhet. Inga av föreningarna för en diskussion om eventuella konsekvenser och de saknar alla nästan helt stödargument. Alla fem remissvaren genomsyras av ekonomiska argument och vi inser att detta är dessa föreningars huvudsakliga syfte. De ska tillvarata sina medlemmars intressen. Vi finner ändå det knapphändigt att föreningarna inte förmår att se användarnas sida av saken. Om föreningarna fört en mer nyanserad argumentation hade vi funnit det enklare att ta till oss deras åsikter. Alla föreningar förespråkar en förstärkning av upphovsrätten även om de skiljer sig åt på vilka sätt de anser att detta bör göras. Alla är t.ex. för den föreslagna ändringen i 12 § URL medan de har lite olika syn på vad som bör göras angående den föreslagna avtalslicensen i 42 d § URL.

10. Diskussion och slutsatser

I vår diskussion kommer vi först att gå igenom de olika organisationernas inställning till de föreslagna ändringarna i upphovsrätten. Vi kommer att föra en diskussion kring de olika paragraferna och ställa organisationernas önskemål mot vad vi ser som konsekvenser, risker men också positiva följder av dessa. Vi kommer också att diskutera kring de upphovsrättskritiker vi anfört i vår teoridel, och det de ser som potentiella följder och risker med deras olika sätt att se på upphovsrätt.

Syftet med vår uppsats var att undersöka vilka argument som förs fram av ett antal olika organisationer som företräder upphovsmän i frågan om det nya lagförslag som finns i Ds 2003:35. Vi ville genom en argumentationsanalys ta reda på varför dessa upphovsrättsliga organisationer förespråkar en förändring av upphovsrätten. Vi kan av vår undersökning dra den slutsatsen att organisationerna, rent generellt, inte har argumenterat väl för sina åsikter. Den enda av remissvaren som egentligen innehåller en diskussion är Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningens. Även om vi inte håller med om allt de uttrycker i remissen måste vi ändå säga att de fört en övertygande argumentation. Alla föreningarnas remissvar handlar dock om ekonomiska aspekter, även FSL:s och SvF:s.

Vi har i uppsatsen valt att endast undersöka den sidan som förespråkar en förstärkning av upphovsrätten. Detta val grundar sig i första hand på att vi funnit att det gjorts tidigare undersökningar om vad det är för argument mot, från t.ex. biblioteken som förts fram i debatten. De magisteruppsatser som vi tagit upp i delen om tidigare forskning har alla tre, på olika sätt, gjort undersökningar om var biblioteken eller andra förespråkare mot en stärkning av upphovsrätten står.

Angående den föreslagna ändringen i 12 § URL tycker alla organisationer att denna är positiv. Svenska Journalistförbundet tar dock upp frågan om vad ändringen från "enstaka" till "ett fåtal" egentligen innebär och att begreppen fortfarande är alltför otydliga. Detta ser även KLYS/Copyswede som ett problem med förslaget och de ifrågasätter om ändringen verkligen har någon betydelse. Organisationerna ifrågasätter om "ett fåtal" verkligen definierar ett mindre antal än "enstaka". ALIS huvudsakliga argument för att förstärka 12 § URL är att de anser att detta kommer att ha positiva, ekonomiska effekter för upphovsmännen, och då främst för läromedelsförfattarna. SFF anser att ändringarna i 12 § URL kommer att minska möjligheterna för privatkopiering. FSL och SvF för angående denna fråga en mycket god argumentation. Föreningarna tar upp det problem de ser med så kallade "copyshops", som idag kopierar upp stora mängder material, främst till studenter. Vi tycker att föreningarna har en god poäng i detta påstående. Som studenter vet vi hur enkelt det är att på detta sätt få tag i den kurslitteratur som behövs till en billig penning. Genom detta förfarande går uphovsmännen miste om den ersättning som annars skulle tillkomma dem. Vi tycker dock inte, som FSL och SvF, att all kopiering av kurslitteratur bör förbjudas. Föreningarna för också fram att denna hantering av kopior är av ondo för förlagen som måste betala författararvoden medan kopieringsbutikerna inte behöver göra detta. Detta menar föreningarna föder en ond cirkel då allt mer kopieras billigt vilket leder till dyrare kurslitteratur för studenterna vilket leder till ännu större procent kopiering vilket leder ännu högre priser o.s.v.

Ett stort problem som vi ser med de föreslagna ändringarna är vilken innebörd de egentligen kommer att ha för användaren. För oss innebär inte "ett fåtal" någon tydligare definition av hur många kopior man tillåts göra än "enstaka". Inte heller ser vi någon klar definition av hur

skillnaden praktiskt ser ut mellan ”privat bruk” och ”enskilt bruk”. Lagförslaget må göra en teoretisk skillnad men vi ställer oss mycket tveksamma till vilken omfattning detta verkligen kommer att få i praktiken.

En fråga som har tagits upp i samband med detta förslag är hur detta praktiskt ska fungera på de allmänna biblioteken. I förslaget står att det förväntas av bibliotekspersonalen att hålla uppsikt över kopiatorerna så att ingen otilbörlig kopiering sker. Hur är detta tänkt att fungera? Ska det finnas en bibliotekarie som delegerats arbetet med övervakning av kopiatorer? Hur ska detta finansieras ekonomiskt? Biblioteken har fört fram kritik till förslaget och menar att detta inte är en möjlighet. En enkel lösning för biblioteken tycks vara att helt enkelt ta bort kopiatorerna från biblioteken och då helt slippa detta problem. Detta skulle då drabba användarens möjligheter att till fullo utnyttja bibliotekets potentiella resurser. Biblioteket är en plats där det ska, menar vi, finnas tillgång till kopiator. Om en sida i en tidning eller bok som ej är för hemlån behövs kopieras måste denna möjlighet finnas.

Företagen samlar på sig mer och mer av det upphovsrättsskyddade material som finns och, som Halbert förutspår, finns en risk att vi till slut kommer att leva i en värld där allt upphovsrättsskyddat material ägs av några få, stora företag. Vi tycker detta är en skrämmande tanke och att detta är en del av den process vi måste arbeta emot. Detta menar Halbert, att vi bl.a. kan göra via ett större utnyttjande av Internet där upphovsmän och allmänhet kan mötas och ge och ta del av varandras skapelser, fritt från profiterande mellanhänder. Internet är ett demokratisk forum, menar Halbert och hon anser att vi genom Internet skulle kunna få en helt ny form av författarskap. Detta kallar hon för ”demokratiskt författarskap”. Med detta menar Halbert att Internet ger en möjlighet för författare att fritt sprida och ta del av varandras kreativa skapande. Hon säger att detta är möjligt om författarna är villiga att ge upp en del av sin kontroll och ersätta ”egendom” med ”ömsesidig respekt”. Vi sympatiserar med Halberts idéer om Internet som ett demokratisk forum. Tanken på en arena där tanken och ordet är fritt från människor som vill utnyttja andras kreativa skapelse för egen vinnings skull är en utopisk tanke. Vi tycker Halberts tankar om ”demokratiskt författarskap” är mycket intressanta och vi tror att många författare, och människor med författarambitioner skulle utnyttja detta flitigt. Många författares största problem är att nå ut till en publik och skapa sig ett namn. Vår tro är att många upphovsmän idag känner sig överkörda av de stora förlagen och bolagen och de tvingas mer eller mindre att sälja sina rättigheter för att ha en chans att nå ut på marknaden.

Vi ser en stor fara med det allt mer kapitalistiska, profiterande samhälle vi lever i. I och med den globaliseringsprocess som finns i vårt samhälle anser vi att det blir allt viktigare att ha möjlighet att ta del av all den information som finns tillgänglig. Detta för att vi ska ha en chans att förhålla oss kritiska till de förändringar som sker i samhället. Den värld vi lever i idag håller allt mer på att närma sig ett informationssamhälle och detta anser vi, om information inte längre är en demokratisk rättighet, är något som kommer att segregera människor och skapa nya klasser. Detta är vad Halbert och Boyle kallar en informationsägande klass, och båda ser en fara i denna utveckling. Desto mer upphovsrätten stärks desto mer försvinner de undantag som idag finns för biblioteken. Vi befarar att ett alltför koncentrerat informationsägande till slut kommer att leda till att biblioteken inte längre kommer att vara den demokratiska informationsförmedlare det är idag, utan istället förvandlas till någon sorts informations-affär där besökarna får köpa sin information. Förstärkningen av upphovsrättslagarna kommer, enligt Boyle, att leda till att de ekonomiska förutsättningarna på kultur, utbildnings och journalistområdet försämras, detta i sin tur kommer att leda till att möjligheterna att hålla allmänheten informerad minskar. Detta tror Boyle kommer att skada hela det demokratiska samhället. Boyle menar att nuvarande upphovsrättslagar skapar

ensamrätt till skapelser och att detta i sin tur leder till att informationsproduktionen kontrolleras av förlag, företag och bolag. Detta leder till att upphovsmän inte fritt kan ta del av sådant råmaterial som är nödvändigt vid kreativt skapande. Vi ser en tydlig tendens i vårt samhälle idag att Boyles farhågor besannas. Boyle visar exempelvis på datamjukvaruindustrin som är patenterad och skyddad av ensamrätten, detta i sin tur innebär att makten över Internet är koncentrerad till några få företag. Om Internet ska vara ett forum för att fritt sprida och ta del av andras kreativa skapelser måste vi aktivt motarbeta de orosmoment som Boyle tar upp. Information behöver vara fri så att bidrag till informationsproduktionen värdesätts och inte endast är ett sätt att profitera.

ALIS ställer sig negativa till förslaget till ändringen i 16 § URL, det gör också KLYS/Copyswede och Svenska Förläggare Föreningen. Svenska Journalistförbundet berör inte frågan i sitt remissvar. Föreningarna tycker att en utvidgning skulle vara oskäligt för upphovsmännen, då de går miste om en stor del av sin ekonomiska ersättning.

ALIS tar i sitt remissyttrande upp att, om det tillåts för biblioteken att digitalisera sina samlingar, så kommer det att innebära att användarna kan ladda ner dokument och sedan, avgiftsfritt, om man bortser från papperskostnaden, skriva ut hela verk genom bibliotekets försorg. Vi undrar hur stor omfattning ALIS tror att detta kommer att få? Vi kan inte se att utskriften på detta sätt skulle öka nämnvärt om biblioteken tilläts digitalisera sina samlingar. Om organisationerna får som dom önskar och det införs en avtalslicens undrar vi hur detta skall läggas upp? Vem ska betala detta? Biblioteken eller användaren? Hur mycket ska det kosta och hur ofta ska det kosta? Är det en engångssumma? Hur ska det räknas ut vad som ska kosta vad? Biblioteken anser sig redan betala för detta idag, genom de avtalslicenser för digitalt material i databaser som redan finns. Biblioteken ställer sig frågande till vad det egentligen är de ska betala för? Ska en och samma tjänst betalas två gånger? Ett stort problem med förslaget är också hur man ska skilja mellan bibliotek av olika storlek och slag. Ska ett stort bibliotek betala lika mycket som ett litet? Hur ska detta i sådana fall vara en möjlighet för det lilla biblioteket? Bibliotekens ekonomiska situation tillåter inte några ytterligare utgifter. Upphovsrättsorganisationerna vill inte lyssna till bibliotekens kritik. Alexandersson har i sin studie, *Debatt över informationsfrihet i kris*, funnit att de artiklar och det övriga material han tagit del av pekar på att upphovsmannaorganisationerna visar på en oförståelse för bibliotekens oro. Upphovsmännens företrädare har uppfattat den oro som ett uttryck för oförståelse från bibliotekens sida vad gäller upphovsmännens rätt till ersättning.

Föreningarna FSL och SvF är negativa till avtalslicensen i 42d § URL och ger bland annat som skäl just att det idag inte finns några som helst klara definitioner på vad som är vad. Området är nytt och marknaden håller som bäst på att utvecklas. Det man i stort kan få ut av de argument som organisationerna för fram är att ingen som helst hänsyn tas till användarna och den demokratiska roll som biblioteken har som förmedlare av information till alla, oavsett ekonomiska förutsättningar. Upphovsrättsorganisationernas argument är nästan helt ekonomiska, ingenstans tas skyddet av de ideella rättigheterna upp. Halbert tar upp skapandet som en del av den mänskliga naturen, att betalning inte behövs som incitament för skapande. Konst skapas för konstens skull. Vi håller i stora delar med om Halberts resonemang, skapande kommer att ske även om betalning uteblir. Däremot anser vi att upphovsmän bör få någon sorts ersättning för sitt arbete men att större vikt måste läggas vid balansen mellan upphovsman och användare.

Kadesjö diskuterar i sin uppsats, *Folkbiblioteken, upphovsmännen och den nya upphovsrätten*, om hur de föreslagna ändringarna i upphovsrätten kan komma att påverka de svenska

folkbiblioteken. Kadesjö kommer fram till att det finns en stor oro bland biblioteken för att EU-direktivet har en alltför ekonomisk inriktning. Ett exempel som hon ger på vad förändringar i upphovsrätten kan medföra är att, om upphovsrättsligt skyddade verk avgiftsbeläggs kan det tvinga biblioteken till stora förändringar av sin verksamhet. Direktivet, menar Kadesjö, rubbar balansen mellan upphovsmännens ekonomiska intressen och allmänhetens intresse att ta del av information. Kadesjö finner att direktivet ger upphovsmännen en klar, ekonomisk fördel.

Halbert tar upp frågan om upphovsmannen som en front för upphovsrätsorganisationer och informationsteknologiska företag, hon menar att det inte är upphovsmännen som gagnas av en starkare upphovsrätt. Hon menar att det är företagen som tjänar ekonomiskt på detta. Information blir en allt viktigare handelsvara i vårt kapitalistiska samhälle. Det är lätt att i ett samhälle som vårt, ta information för givet, som något tillgängligt för alla, på lika villkor. Men enligt Boyle är tillgång till fri information endast en illusion. Boyle säger också att nuvarande upphovsrättslagar skapas efter bilden av att upphovsmannen är originell och måste skyddas. Han oroar sig för att tilltron på det romantiska författarbegreppet kan skapa monopol på information. De ekonomiska rättigheterna får ett starkt skydd medan de ideella rättigheterna, som är det som egentligen borde vara viktigast för skaparen, lämnas därhän. Boyle vill se en stärkning av allmänhetens rätt till upphovsskyddat material.

ALIS, KLYS/Copyswede och SFF är negativa till den föreslagna ändringen i 21 § URL. Organisationerna anser att det bör införas en avgift för att ta del av bibliotekets digitaliserade samlingar. Vi tycker förslaget från organisationerna är befängt. Bibliotekens roll är att kunna tillgodose allmänhetens behov av information, kostnadsfritt. Hur är det möjligt att avgiftsbelägga att titta på en kopia av ett verk via en dataskärm medan det fortfarande är gratis att bläddra i det analoga verket i bibliotekets lokaler? Vem är det som ska betala för nyttjandet av bibliotekets datorer? Är det användaren och ska han/hon i så fall betala olika mycket beroende på vad man tittar på eller under hur lång tid? Vem ska inkassera avgiften? Vi ställer oss mycket kritiska till detta förslag. Vill organisationerna att det ska tas ut en avgift i entrén till biblioteket? Vi inser att detta, från vår sida, kanske är att dra exemplet in absurdum men vi anser att detta är viktiga frågor att fundera över. Vi ser en stor fara i att biblioteken får allt svårare att fylla sin demokratiska roll som informationsförmedlare. Widmark diskuterar i sin uppsats, *Biblioteken, upphovsrätten och de nya medierna*, att de nya medierna kommer att skapa problem för biblioteken i och med att de måste anpassa sin organisation och kompetens efter de nya förutsättningarna. Widmark befarar att servicenivån på biblioteken kan komma att sänkas och bibliotekslagen blir svår att uppfylla.

Det som diskuteras i förslaget är inte huruvida det ska vara tillåtet att skriva ut delar av verket utan endast om det ska räknas som ett offentligt framförande. Naturligtvis ska det inte vara möjligt att via biblioteket skriva ut kopior av hela verk, men vi anser att det ska finnas en möjlighet att via digital teknik ta del av de samlingar biblioteket har. Biblioteket har en fantastisk möjlighet att vid digitaliserande av sina samlingar göra det som finns i bibliotekets samlingar *mer* tillgängligt än tidigare.

Vi hade planerat att i vår uppsats göra argumentationsanalyser på fem stycken remissvar från olika upphovsrätsorganisationer angående Departementsskrivelsen 2003:35. Vad vi funnit är först och främst en stor svårighet med analysen då det visade sig att den argumentering vi väntade oss att finna i de olika remisserna inte fanns. Av de fem remissvaren var det egentligen bara en som förde någon argumentation för de ställningstaganden de har angående de föreslagna lagförändringarna. Remissen från FSL och SvF för en detaljerad och intressant

diskussion där de visar medvetenhet om flera sidor av de frågor som lagförslaget ställer. Organisationerna för fram flera argument som de backar upp och de för en diskussion om de olika konsekvenser förslaget får. Även om organisationernas mål är ekonomiska visar de upp en sida av frågan för oss som inte alltid varit lika tydlig, som den sida förespråkarna mot att inte stärka upphovsrätten ytterligare, för fram. Till exempel påpekar föreningarna att den kopiering av studentlitteratur som idag sker faktiskt innebär stora ekonomiska förluster för förlag och upphovsmän. Vi har inte tidigare reflekterat över omfattningen av denna kopieringsindustri.

Vi hade förväntat oss att organisationerna skulle tala sig varma för sin sak, det vill säga de ekonomiska aspekterna av upphovsrätten. Vi hade dock inte förväntat oss att finna en så total likgiltighet inför användarna. FSL och SvF uttalar sig t.o.m. direkt om att alltför stor vikt läggs vid användarna. Organisationen anser att allt mer fokus bör läggas på upphovsmannen. Vi anser att organisationer i stort verkar ha missat, eller väljer att bortse ifrån, det faktum att om inte ett stort fokus läggs på användaren så behövs ingen diskussion om ekonomiska incitament för skaparen eftersom det utan användare inte finns någon som tar del av det som skapas. Användarna behöver incitament i form av skapelse eller verk för att fortsätta ha ett intresse.

Vi inser att vår analys kan verka partisk och naivt utförd då vi vid ett flertal tillfällen påtalar att vi inte anser organisationernas argumentering vara hållbar på grund av att de främst framhåller sina ekonomiska intressen och endast talar för sin sida av frågan. Remissinstansernas uppgift är att tala för sina och sina medlemmars intressen, en remiss kanske inte förväntas innehålla något annat än just organisationens intresse? Vi hade dock i början av vårt arbete förväntat oss mycket mer av remisserna än vad vi fann att de faktiskt innehöll. Vi är naturligtvis medvetna om denna brist i vår uppsats men har ändå valt att se detta resultat av vår materialhantering som något som stärker vår uppfattning om vad de upphovsrättsliga organisationernas agenda är. De borde skydda sina medlemmars intressen på fler plan än enbart det ekonomiska. Upphovsmannen är bara en front för stora företag eller upphovsrättsliga organisationers begär att tjäna pengar. Som Halbert tar upp i sin bok så kommer det, så länge det finns kreativitet, och en upphovsrätt som ser ut som den gör idag, att finnas människor som kommer att vilja profitera på andra människors kreativitet.

Alexandersson kommer i sin uppsats fram till slutsatsen att EU-direktivet har diskuterats förvånansvärt lite i biblioteks- och informationscentrerade tidskrifter. Alexandersson tror att detta beror på att det finns en brist på kunskap angående upphovsrätten hos yrkesverksamma bibliotekarier. Han menar att bibliotekarierna och de personer som är aktiva i exempelvis EBLIDA och IFLA resonerar på ett annat sätt än de debattörer som skrivit om frågorna.

Vi tycker att Alexanderssons studie är intressant av flera orsaker. I de argument som de olika organisationerna fört fram har vi funnit att det ofta talas om upphovsrätten som något som hör till gemene mans vardagskunskap. Vi tror, precis som Alexandersson, att det finns olika sätt att tala om begreppen på. För upphovsrättsorganisationerna kanske det är självklart vad skillnaden mellan "ett fåtal" och "enstaka" är, men den dagliga användaren är nog, till stor del, inte ens medveten om att det finns en sådan bestämmelse. Diskussionen förs, som vi tidigare tagit upp som en brist i de olika remisserna, på ett ensidigt plan. Om de nya lagförändringarna ska ha någon betydelse är det viktigaste att göra dem klara och tydliga och välkända för allmänheten. Om inte användaren görs uppmärksam på hur upphovsrätten ser ut kommer hon/han att fortsätta kopiera efter egen urskillning. Vi anser inte att det är

bibliotekens huvudsakliga roll att vara förmedlare av upphovsrättsliga förtydningar och inte heller ta ansvar för att allmänheten ska ha den kunskapen.

Vi tycker att det borde ligga i upphovsrättsorganisationernas intresse att föra en debatt som, för det första, når ut till allmänheten på ett förståeligt sätt och för det andra att de framför sina ståndpunkter så att de inte framstår som penningstinna och profiterande. Om de ska få något gehör för sina åsikter måste de tala ett språk som tilltalar människor.

11. Sammanfattning

Den här uppsatsen behandlar upphovsrätt och departementsskrivelsen 2003:35 som bygger på EU-direktivet om ”harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället”. Syftet med uppsatsen är att undersöka den argumentation som förs fram av ett antal upphovsrättsliga organisationer och hur pass hållbar vi anser att denna argumentation är.

Huvudmaterialet består av fem remissyttranden från några svenska upphovsrättsorganisationer. Dessa organisationer är KLYS och Copyswede som ger sitt yttrande gemensamt. Svenska Journalistförbundet, ALIS och Sveriges Författarförbund samt Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningen, som även de valt att avge sitt yttrande gemensamt. Urvalet av just dessa organisationer gjordes med tanke på att vi ville ha några stora organisationer som tillsammans representerar olika sorters upphovsmän. Genom dessa organisationer har vi fått med både författarna, förlagen och producenterna. Det har även varit i vårt intresse att finna organisationer med ett starkt ekonomiskt vinstintresse. Vi har valt att i denna uppsats endast behandla en sida av frågan, det vill säga de upphovsrättsliga organisationernas inställning. Denna avgränsning har vi gjort till stor del eftersom vi funnit att det tidigare gjorts flera undersökningar av vilken inställning biblioteken har. Biblioteken kan i denna fråga sägas vara motståndarna och i mångt och mycket ha en motsatt inställning till stora delar av förslaget.

Den metod som vi har använt är en kvalitativ textanalys som inspirerats av argumentationsanalys. I vår analys kom vi fram till att de upphovsrättsliga organisationernas remissvar har varit tunna. Endast ett av de remissvar vi tittat på har, enligt vår analys, gett en något sånär hållbar argumentation. Organisationerna har ej angett några direkta skäl eller stödargument för sina åsikter, det vi har funnit i remissvaren är endast ett antal påståenden om hur något är eller kommer att bli. Vi hade velat se någon form av medvetenhet kring det faktum att det finns fler sidor av frågan än enbart den ekonomiska.

Vi har gått igenom det lagförslag som nu ligger, Ds 2003:35. Vi har främst inriktat oss på att redogöra för de delar i förslaget som kan komma att påverka bibliotekens situation. Vi har gått igenom fyra av paragraferna i upphovsrättslagen och redogjort för hur dom ser ut idag och vad de tilltänka förändringarna består i. Dessa paragrafer är 12 § , 16 § , 42d § och 21 § URL. För att kunna ta till sig innebörden av EU-direktivet har vi också valt att redogöra för de organisationer och avtal som har lett fram till utformandet av direktivets utseende, bland annat WIPO och Bern- konventionen. Vi har också redogjort för upphovsrättens betydelse och utveckling.

Vår teoridel har vi byggt upp kring två upphovsrättskritiker och deras åsikter runt de frågor vi anser oss behandla i denna uppsats. Dessa kritiker är James Boyle och Debora Halbert. Dessa två kritikers åsikter har vi sedan bundit till våra egna åsikter i vår diskussion. I vår diskussions- och slutsatsdel har vi konstaterat att vi håller med de teoretiker vi valt ut i många av deras åsikter, bland annat har vi fastställt att vi, genom de olika upphovsrättsorganisationernas argumentation, ser en fara i den utveckling av information som vara de verkar förespråka. Att ha makt över informationsutbudet, genom att t.ex. kräva en avgift för användandet av biblioteket är en skrämmande tanke då detta innebär att möjligheterna att ta del av relevant samhällsinformation minskar då detta idag avgiftsfria forum skulle försvinna.

Vi har svarat på de frågeställningar vi hade i början av vårt arbete. Organisationerna förespråkar en förstärkning av upphovsrätten av ekonomiska skäl. Ingen hänsyn, som vi har sett det, har tagits till de ideella rättigheterna.

Käll- och litteraturförteckning

Alexandersson, Martin(2003). *Debatt över informationsfrihet i kris. En studie över upphovsrättsdebatten i några svenska biblioteksorienterade tidskrifter åren 1996-2001*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Borås Högskola, 2003:10.

Administration av Litterära Rättigheter i Sverige
<http://www.alis.org> [2004-01-29]

Bergström, Göran, Boréus, Kristina (2001). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bernitz, Ulf, Karnell, Gunnar, Pehrson, Lars, Sandgren, Claes (1998). *Immaterialrätt*. 6: e uppl. Stockholm: Jure.

Bernitz, Ulf, Kjellgren, Anders (1999). *Europarättens grunder*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk, Paristext från 1971.

Bibliotekslag (SFS 1996:1596)
<http://www.kb.se/Notiser/Bibliotekslagen.htm> [2004-04-28]

Björnsson, Gunnar, Kihlbom, Ulrik, Tersman, Folke, Ullholm, Anders (1994). *Argumentationsanalys*. Stockholm: Natur och Kultur.

Boyle, James (1996). *Shamans, Software and Spleens – Law and the construction of the information society*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Castells, Manuel (1996). *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Band 1: Nätverkssamhällets framväxt*. Göteborg: Daidalos AB.

Castells, Manuel (1997). *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Band 2: Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos AB.

Cleasson-Renman, Katarina (1999). *Modern upphovsrätt – Framväxten och utvecklingen av ett globalt rättssystem genom internationell överenskommelser*.
<http://www.juridicum.su.se/iri/karc/karc990414.htm> [2004-02-02]

Copyswede.
<http://www.copyswede.se> [2004-01-29]

Departementsskrivelse 2003:35, *Upphovsrätten i informationssamhället, -genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.* Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

Françon, André (1986). *Bernkonventionen 100 år, 1986 års Casselföreläsning*. Stockholm: Juristförlaget.

Föreningen Svenska Läromedelsproducenter.
<http://www.fsl.se> [2004-01-29]

Halbert, Debora J (1999). *Intellectual property in the information age*. Westport, Conn.: Quorum.

Internationella upphovsrättsförordningen. (SFS 1994:193).

Kadesjö, Maria (2001). *Folkbiblioteken, upphovsmännen och den nya upphovsrätten. En analys av debatten i Sverige 1995-2000*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet, 2001:92.

Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd.
<http://www.klys.se/> [2004-01-29]

Koktvedgaard, Mogens, Levin, Marianne (2000). *Lärobok i Immaterialrätt*. 6: e uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Kungliga Biblioteket. <http://www.kb.se> [2004-04-29]

Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Svensk Författningssamling, 1960:729.

McChesney, Robert W., Wood, Ellen Meiksins, Foster, John Bellamy (1998). *Capitalism and the Information Age – The Political Economy of the Global Communication Revolution*. New York: Monthly Review Press.

Nationalencyklopedin
<http://www.ne.se> [2004-04-12]

Nilsson, Sven (1999). *Kulturens vägar: kultur och kulturpolitik i Sverige*. Malmö: Polyvalent.

Olsson, Agne Henry (1998). *Copyright - Svensk och internationell upphovsrätt*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Svenska Förläggareföreningen.
<http://www.forlagskansli.se> [2004-01-29]

Svenska Journalistförbundet.
<http://www.sjf.se/> [2004-01-29]

Sveriges Författarförbund.
<http://www.forfattarforbundet.se/> [2004-01-29]

Upphovsrättsförordning för definition av kopiering för kompletteringsändamål. (SFS 1993:1212).

Widmark, Jenny (2000). *Biblioteken, upphovsrätten och de nya medierna*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, 2000:22.

EU-rättsliga dokument:

Rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället, EGT nr L 167/10, 22.6.2001.

COM (95) 382 final. *Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society.*

KOM (97) 628 slutlig. *Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället.*

KOM (99) 250 slutlig. *Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället*

Remisser:

Remissvar angående – Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG (Ds 2003:35). ALIS, Stockholm den 3 Oktober 2003.

Remissyttrande från KLYS och Copyswede över Ds 2003:35 Upphovsrätten i informationssamhället. Stockholm den 3 oktober 2003.

Remissyttrande över Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. (Ds 2003:35). Sveriges Författarförbund, Stockholm den 3 oktober 2003.

Remissyttrande över Ds 2003:35 (Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m.) Svenska Journalistförbundet, 6 oktober 2003.

Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG (Ds 2003:35). Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska Förläggareföreningen, 15 september 2003.

WIPO-dokument:

<http://www.wipo.org> [2004-01-29]

WIPO Copyright Treaty, CRNR/DC/94.

WIPO Performance and Phonogram Treaty, CRNR/DC/95.

Treaty on Intellectual Property In Respect Of Databases.

Bilaga 1.

Upphovsrätten i informationssamhället – genomförande av direktiv 2001/29/EG, m.m. (Ds:2003:35)

Sändlista

Remissinstanser:

1. Svea hovrätt
2. Stockholms tingsrätt
3. Justitiekanslern
4. Riksåklagaren
5. Rikspolisstyrelsen
6. Kommerskollegium
7. Handikappombudsmannen
8. Hjälpmedelsinstitutet
9. Statens Institut för Särskilt Utbildningsstöd
10. Statens skolverk
11. Specialpedagogiska institutet
12. Höskoleverket
13. Kungl. Biblioteket
14. Statens ljud- och bildarkiv
15. Stockholms universitet, Juridiska fakulteten
16. Uppsala Universitetsbibliotek
17. Handelshögskolan i Stockholm, Rättsvetenskapliga institutionen
18. Konsumentverket
19. Statens Kulturråd
20. Konstnärsnämnden
21. Sveriges författarfond
22. Riksarkivet
23. Svenska Filminstitutet
24. Talboks- och punktskriftsbiblioteket
25. Konkurrensverket
26. Patent- och registreringsverket
27. TeliaSonera AB
28. Svenska Arkivsamfundet
29. Svensk Biblioteksörening
30. Föreningen Svensk Form
31. Svenska Förläggareföreningen
32. Sveriges Författarförbund
33. Handikappsförbundens Samarbetsorgan
34. De Handikappades Riksförbund
35. Svenska Kommunförbundet
36. Landstingsförbundet
37. Sveriges advokatsamfund
38. Svensk Handel
39. Svenskt Näringsliv
40. Företagarnas Riksorganisation
41. Sveriges Radio AB

42. Sveriges Television AB
43. Sveriges Utbildningsradion AB
44. Svenska Journalistförbundet
45. Svenska Tidningsutgivareförbundet
46. Bildleverantörernas förening
47. Business Software Alliance
48. Centralmuseernas samarbetsråd
49. Centrum för lättläst
50. Filmproducenternas Rättighetsförening
51. Föreningen Administration av Litterära Rättigheter i Sverige
52. Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige
53. Föreningen Bonus Presskopia
54. Föreningen Copyswede
55. Föreningen för Museernas Arkiv-, Biblioteks- och Bildarkivsanställda
56. Föreningen Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd
57. Föreningen STOP (Scandinavian TV Organisation against Piracy)
58. Föreningen Svensk Programindustri
59. Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik
60. Föreningen Svenska Läromedelsproducenter
61. Föreningen Svenska Tecknare
62. Föreningen Svenska Tonsättare
63. Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare
64. Föreningen Sveriges Länsbibliotekarier
65. Företagarförbundet
66. IFPI, Svenska gruppen
67. Inspelningsmediainstitutet
68. Konstnärernas Riksorganisation
69. Länsmuseernas samarbetsråd
70. Medie- och Informationsarbetsgivarna
71. Music Managers Forum Sweden
72. Oberoende Filmars Förbund
73. Producers of Interactive Media in Sweden
74. Svensk Bildbyråförening
75. Svensk förening för informationsspecialister
76. Svensk scenkonst – Arbetsgivare för musik, dans och teater
77. Svenska Antipiratbyrå
78. Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation
79. Svenska Bokförläggareföreningen
80. Svenska Fotografers förbund
81. Svenska Föreningen för Upphovsrätt
82. Svenska IT-Företagen Organisation AB
83. Svenska Konstnärsförbundet
84. Svenska Linuxföreningen
85. Svenska Musikerförbundet
86. Svenska Musikförläggareföreningen
87. Svenska Regissörsföreningen
88. Svenska Teaterförbundet
89. Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå
90. Sveriges Arkitekter
91. Sveriges Branschförening MDTS (Multimedia, dator- och TV-spel)

92. Sveriges Dramatikerförbund
93. Sveriges Filmuthyraryörening upa
94. Sveriges Konsumentråd
95. Sveriges Läromedelsförfattares Förbund
96. Sveriges Marknadsförbund
97. Sveriges Radio- och Hemelektronikleverantörer
98. Sveriges Reklamförbund
99. Sveriges Tidskrifter
100. Sveriges Videodistributörers förening
101. Sveriges Yrkesmusikerförbund
102. Synskadades Riksförbund
103. Telefon AB LM Ericsson
104. TV 4 AB

Bilaga 2.

Medlemmar i KLYS, april 2004-04-29

Sveriges Författarförbund

Sveriges Dramatikerförbund

Svenska Journalistförbundet

Sveriges Läromedelsförfattares Förbund

Konstnärernas Riksorganisation

Föreningen Svenska Tecknare

Föreningen Svenska Konsthantverkare och Industriformgivare

Svenska Fotografers Förbund

Sveriges Arkitekter

Föreningen Svenska Tonsättare

Föreningen Svenska Kompositörer Av Populärmusik

Svenska Musikerförbundet

Sveriges Yrkesmusikerförbund

Teaterförbundet – fackförbundet för scen och media

Svenska Regissörsföreningen

Oberoende Filmars Förbund

Sveriges Regissörer

SIF – klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

Bilaga 3.

Medlemmar i Copyswede, april 2004.

Bildkonst Upphovsrätt i Sverige

Nordic Copyright Bureau

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation

Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå

Svenska Fotografers Förbund

Svenska Journalistförbundet

Svenska Musikerförbundet

Föreningen Svenska Tecknare

Sveriges Dramatikerförbund

Sveriges Författarförbund

Sveriges Läromedelsförfattares Förbund

Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare

Sveriges Yrkesmusikerförbund

Teaterförbundet